

VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS
LIETUVIŲ FILOLOGIJOS KATEDRA

Ieva Šivickytė

**VILTIES KONCEPTUALIZAVIMAS LIETUVIŲ IR ANGLŲ
KALBOSE**

MAGISTRO DARBAS
Lietuvių kalbotyra (Valstybinis kodas 62404H113)

Darbo vadovė _____
(parašas)

(Darbo vadovo mokslinis laipsnis,
mokslo pedagoginis vardas,
vardas ir pavardė)

Magistrantė _____
(parašas)

Darbo įteikimo data _____

Registracijos Nr. _____

Kaunas, 2009

TURINYS

Įvadas	2
1. Teorinės prielaidos	5
1.1. Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas ir British National Corpus	5
1.2. Žodžio reikšmės samprata ir jos komponentai	7
1.3. Žodžio reikšmės tyrimas tekstynų lingvistikos metodu	9
1.4. Kolokacija	10
1.5. Tradicinė ir konceptualioji metafora	12
2. Tyrimo metodika	16
2.1. Žodžio <i>viltis</i> kolokatų tyrimo metodika	16
2.2. Žodžio <i>hope</i> kolokatų tyrimo metodika	17
2.3. <i>Vilties / hope</i> junglumo partnerių analizės tyrimo metodika	18
3. Žodžių <i>viltis / hope</i> kolokacijų tyrimas	20
3.1. Daiktavardiniai <i>vilties / hope</i> kolokatai	20
3.1.1. Daiktavardiniai <i>vilties</i> kolokatai	20
3.1.2. Daiktavardiniai <i>hope</i> kolokatai	21
3.2. Būdvardiniai <i>vilties / hope</i> kolokatai	24
3.2.1. Būdvardiniai <i>vilties</i> kolokatai	24
3.2.2. Būdvardiniai <i>hope</i> kolokatai	25
3.3. Veiksmazodiniai <i>vilties / hope</i> kolokatai	26
3.3.1. Veiksmazodiniai <i>vilties</i> kolokatai	26
3.3.2. Veiksmazodiniai <i>hope</i> kolokatai	28
4. <i>Vilties / hope</i> kolokatų semantinės kategorijos	31
4.1. Daiktavardinių <i>vilties</i> kolokatų semantinės kategorijos	31
4.2. Daiktavardinių <i>hope</i> kolokatų semantinės kategorijos	33
4.3. Būdvardinių <i>vilties</i> kolokatų semantinės kategorijos	36
4.4. Būdvardinių <i>hope</i> kolokatų semantinės kategorijos	38
4.5. Veiksmazodinių <i>vilties / hope</i> kolokatų semantinės kategorijos	40
5. Konceptualiosios <i>vilties / hope</i> metaforos	46
5.1. Konceptualiosios <i>vilties</i> metaforos	46
5.2. Konceptualiosios <i>hope</i> metaforos	52
Išvados	58
Summary	61
Literatūra	62
Priedai	64

IVADAS

„*Vilties konceptualizavimas lietuvių ir anglų kalbose*“ – tai kelerių bakalauro ir magistrantūros studijų metų konceptualiųjų metaforų tyrimo ir surinktos medžiagos analizė ir apibendrinimas. Tai darbas, kuriame norima kuo daugiau pasakyti ne tik apie konceptualiąsias metaforas, bet ir atskleisti jų tyrimo specifiškumą, remiantis tekstynų lingvistikos metodu.

Šio tyrimo objektas yra vienas žodis lietuvių ir anglų kalbose: *viltis* ir *hope*, kuris panašus, ar tapatus, tiek turiniu, tiek forma. Dvikalbiuose anglų – lietuvių ir lietuvių – anglų žodynuose vienas yra verčiamas kitu, o aiškinamuosiuose pateikiami labai panašūs apibrėžimai, plg. *viltis* – 1) tikėjimas, kad išsipildys, ko laukiama, pasiklovia; 2) tikimybė, galimumas; 3) vylimasis, apgaulė; *hope* – 1) a feeling that something desirable is likely to happen (*The research offers hope to sufferers*); 2) a chance that something desirable will hapen or be possible (*There ‘s not much hope that things will improve*); 3) something that somebody wants to have or do or wants to happen or be true (*My hope is that she will change her mind*); 4) somebody or something that seems likely to bring succes or relief (*We have to do this, it’s our only hope*). Tačiau įdėmiau peržvelgus *vilties* ir *hope* vartosenos pavyzdžius lietuvių ir anglų kalbų tekstynuose pastebėta, kad šios lekšemos vartoseną visgi šiek tiek skiriasi. Kadangi „konceptualiosios metaforos yra sietinos ne tik su žmogaus jutimine, bet ir su visos tautos kultūrine patirtimi“¹, manoma, kad žodžio *viltis* konceptualizavimas gretinamose kalbose turėtų skirtis. Tad įdomu, kaip ir kiek. Gali kilti klausimas, kodėl pasirinktas tirti *vilties* atitikmuo anglų kalboje, o ne tarkim vokiečių ar prancūzų kalbose. Manoma, kad šiuo metu anglų kalba daro didžiausią įtaką lietuvių kalbai, todėl su ja susiję tyrimai yra aktualiausi.

Darbo duomenų šaltinis – du palyginamieji tekstynai. *Vilties* vartosenos analizė atlikta remiantis konkordansais iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (adresas internete <http://donelaitis.vdu.lt>) ir anglų kalbos tekstyno *British National Corpus* (adresas internete <http://corpus.byu.edu/bnc/>).

Darbo tikslas – išanalizuoti abstraktaus daiktavardžio *viltis* konceptualizavimą lietuvių ir anglų kalbose.

Barbo uždaviniai:

- Iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* grožinės literatūros dalies išrinkti abstrakto *viltis* kolokatus;
- Iš anglų kalbos tekstyno *British national corpus* išrinkti abstrakto *hope* kolokatus;
- Išrinktus tiriamojo abstrakto kolokatus suklasifikuoti į semantines kategorijas;
- Remiantis išskirtomis semantinėmis grupėmis išanalizuoti konceptualiąsias *vilties / hope*

¹ PAPAURĖLYTĖ, S. Sielvarto metaforos lietuvių ir rusų kalbose. *Filologija*, 2003, Nr. 8, p. 26.

metaforas.

Darbo metodai. Surinkta medžiaga tirama naudojant aprašomąjį, tekstyno tyrimo, struktūrinės, statistinės bei semantinės analizės metodus.

Darbo naujumas. Lietuvoje tekstynų lingvistika yra palyginti naujas mokslas ir darbų lietuvių kalba nėra tiek jau daug. Tiems, kas domisi šia sritimi, yra puikiai žinomi R. Marcinkevičienės, I. Macijauskaitės, taip pat kai kurie A. Utkos moksliniai straipsniai, kuriuose tekstynas naudojamas kaip kontekstas įvairių abstraktų tyrimams. Šiame darbe remiantis tekstynu, kaip natūralios, autentiškos kalbos baze, siekiama išanalizuoti abstrakto *viltis / hope* konceptualizavimą lietuvių ir anglų kalbose. Pasirinktoji magistro darbo tema aktuali, nes žodžio *viltis* konceptualizavimas lietuvių kalboje ligi šiol nėra nagrinėtas ar lygintas su anglų kalbos atitikmeniu *hope*. Tema įdomi tuo, kad *vilties / hope*, kaip ir daugelio kitų abstrakčiųjų daiktavardžių, metaforizacija yra labai įvairi. Peržvelgus vien tik „*Dabartinės lietuvių kalbos žodyne*“² pateiktus pavyzdžius, pasirodo, kad *viltis* *gęsta*, *žūna*, *apiblēsta*, ją galima *sunaikinti*, *pragaišinti*. Taigi šiame darbe bus stengiamasi kuo išsamiau aprašyti lietuvių ir anglų kalbose atspindėtą *vilties* konceptą.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, teorinės prielaidos, *vilties / hope* junglumo tyrimo pristatymas, trys praktinės dalys, išvados, santrauka anglų kalba, literatūros sąrašas bei darbo priedai.

Įvade aptariami tyrimo objektas, darbo tikslas, uždaviniai, tyrimo metodai, darbo struktūra, supažindinama su analizuojamos temos aktualumu.

Pirmojoje dalyje – „*Teorinės prielaidos*“ trumpai aptariamos pagrindinės sąvokos, kurias naudojamos atliekant tyrimą, taip pat atskleidžiama tekstynų lingvistikos svarba žodžio reikšmės tyrimui.

Antrojoje dalyje – „*Vilties / hope junglumo tyrimas*“ – aptariama kolokatų tyrimo metodika lietuvių ir anglų kalbose.

Trečiojoje dalyje – „*Žodžio viltis / hope kolokacijų tyrimas*“ – pateikiami tikslūs daiktavardinių, būdvardinių ir veiksmažodinių *vilties* bei *hope* kolokatų sąrašai, jie trumpai apibendrinami.

Ketvirtojoje dalyje – „*Vilties / hope kolokatų semantinės kategorijos*“ – pateikiamos daiktavardinių, būdvardinių ir veiksmažodinių *vilties* bei *hope* kolokatų semantinių kategorijų lentelės. Šioje dalyje siekiama išryškinti tiriamojo abstrakto kalbinę aplinką.

Penktojoje dalyje – „*Konceptualiosios vilties / hope metaforos*“ – kreipiamas dėmesys į tiriamojo abstrakto kolokatų galimybę metaforizuoti su jais einantį abstraktą, šiuo atveju *viltį / hope*, kelti konkrečias asociacijas kalbėtojų vaizduotėje.

² *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius, 1999, t. XIX.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados, literatūros sąrašas. Santraukoje anglų kalba pateiktas magistro darbo apibendrinimas, taip pat pateikiamos svarbiausios išvados.

Darbo priedus sudaro 3 paveikslai, pačiame darbe pateikiama 10 lentelių.

1. TEORINĖS PRIELAUDOS

Siekiant ištirti konceptualiąsias *vilties / hope* metaforas susiduriama su terminais jungiančiais dvi kalbotyros mokslo šakas: tekstynų lingvistiką ir kognityvinę lingvistiką. Kaip teigia I. Macijauskaitė, kiekvienas autorius, atlikdamas tyrimą tekstynų lingvistikos metodu, t.y. apdorodamas empirinius tekstynų duomenis, teoriškai apibendrinamas ir paaiškindamas, neišvengiamai pereina prie kognityvinės lingvistikos. Dėl šios priežasties, prieš pradėdant tiriamojo abstrakto analizę, būtų tikslinga išsiaiškinti pagrindinius terminus ir sąvokas bei aptarti žodžio reikšmės tyrimo ypatumus tekstynų lingvistikos metodu.

1.1. Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas ir British National Corpus

Tiriant abstraktaus daiktavardžio (toliau – abstrakto) *viltis* metaforizaciją, pavyzdžiai buvo renkami iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (toliau – *Tekstyno*). Tai „visuma elektroninį pavidalą turinčių ir specialia programine įranga aprūpintų tekstų, skirtų filologinei, statistinei, sociologinei ar kitokiai kalbos vienetų vartosenos analizei“.³ *Tekstyno* atsiradimui didžiausią įtaką turėjo naujosios technologijos ir jomis pagrįsti kalbos tyrimo metodai, kurių taikymui reikalinga autentiškų rašomosios lietuvių kalbos pavyzdžių bazė.⁴

*Tekstyn*e leidiniai yra kaupiami nuo 1994 metų ir parinkti taip, kad kuo geriau atspindėtų dabartinę rašytinę lietuvių kalbą. Dėl šios priežasties jis yra puiki priemonė ieškantiems gausių autentiškos lietuvių kalbos pavyzdžių. Jame yra surinkti įvairių žodžių vartojimo pavyzdžiai iš grožinės literatūros, bendrosios, mokslinės ir populiariosios periodikos, mokomosios, mokslinės, pažintinės, mokslo populiarinimo ir administracinės literatūros, Lietuvos Respublikos Seimo stenogramų (žr. 1-ą priedą).

Interneto vartotojams šiuo metu yra prieinama per 100 mln. žodžių. Tai yra pakankamai didelis pavyzdžių skaičius bet kokio pobūdžio tyrimams. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas* savo žodžių skaičiumi prilygsta *hope* vartosenos tyrimui pasirinktam *British National Corpus*. Pastarąjį sudaro taip pat apie 100 mln. žodžių. *Tekstynas* kasmet papildomas apie 10 mln. žodžių. Jo sudarytojai laikosi nuomonės, kad didesnis tekstynas yra geresnis, reprezentatyvesnis, nes jame išryškėja tipiška, o taip pat ir rečiau vartojamų kalbos vienetų vartoseną.⁵

*Tekstyn*e pateikta žodžio paieškos ir statistikos programa yra sukurta VDU Kompiuterinės lingvistikos centre. Tai konkordavimo programa, kuri iš esmės yra „tekstyno paieškos sistema,

³ Prieiga per internetą: <http://donelaitis.vdu.lt>

⁴ KOVALEVSKAITĖ, J. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas – 10 metų kaupimo ir naudojimo patirtis*. Prieiga per internetą: <http://donelaitis.vdu.lt>

⁵ Ten pat.

leidžianti lingvistui rasti reikalingą informaciją apie atskirus teksto elementus (žodžius ar žodžių junginius) ir pateikti ją patogią formą – konkordansu.⁶ Konkordansas – tai sąrašas eilučių, kuriose buvo rastas tiriamas žodis ar žodžių junginys, paimtas iš tekstyno. Jos centre yra tiriamas žodis, o artimiausiame kontekste iš kairės – kairieji kolokatai (junglumo partneriai), iš dešinės – dešinieji. Automatinė tam tikros leksemos paieška *Tekstynė* ne tik pagreitina tyrimą, bet ir suteikia galimybę pamatyti visumą žodžių, vartojamų kasdienėje kalboje, tačiau neįtrauktų į žodynus. Anot J. Mikelionienės,⁷ *Tekstynas* galėtų pretenduoti į vienintelio objektyvaus, realią kalbos vartoseną atspindinčio šaltinio statusą.

Remiantis *Tekstynu* lietuvių kalba yra atlikta palyginus nedaug tyrimų. I. Macijauskaitė darbe „*Dvi antonimų poros: mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas*“ ištyrė *gimimo, gyvenimo ir mirties* abstraktų junglumą, arba, kitaip sakant, kalbinę aplinką. R. Marcinkevičienė darbe „*Atminties labirintuose*“ atliko abstrakto *atmintis* junglumo tyrimą, straipsnyje „*Tekstynų lingvistika (teorija ir praktika)*“ pateikė leksemos *apatija* analizę, o taip pat, analizuodama kompiuterinio tekstyno galimybes, parašė darbą tema „*Klausimas dėl klausimo, arba ką gali kompiuterinis tekstynas*“. Čia dar galima paminėti A. Utkos darbą „*Ką reiškia mintis filosofinėje literatūroje?*“ Nors pastarasis tyrimas atliktas remiantis ne *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynu* (jam specialiai buvo sudaryti du tekstynėliai, kurie apėmė 21 knygą ir kurių dydis buvo 800 tūkstančių žodžių), tačiau jo metodika sutampa su prieš tai išvardintų darbų. Iš šių mokslinių straipsnių matyti, kad autoriai *Tekstynu* naudojami kaip kontekstu tirti įvairius abstraktus. Šiam tyrimui taip pat pasirinktas *Tekstynas*, kaip vienas iš patikimiausių empirinių duomenų šaltinių abstrakto *viltis* analizei.

Kaip jau minėta, *British National Corpus*, pasirinktas žodžio *hope* analizei, savo gausa yra tapatus *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynui*. Įdomu, trumpai peržvelgti šio anglų kalbos tekstyno ypatumus bei skirtumus.

Pirmiausiai į akis krenta kiek kitokia tekstyno sandara. Lietuvių kalbos tekstynas kuriamas daugiausiai iš rašytinės kalbos tekstų, šiuo būdu reprezentuodamas rašytinę kalbos atmainą. Tuo tarpu anglų kalbos tekстыne susiduriama ir su gausybe šnekamosios kalbos pavyzdžių. Taigi *British National Corpus* sudaro žodžių vartojimo pavyzdžiai iš šnekamosios kalbos (*Spoken*), grožinės literatūros (*Fiction*), laikraščių (*Newspaper*), mokslinės literatūros (*Academic*) bei kitų šaltinių (*Misc*). *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* rengėjai artimiausiu metu taip pat planuoja papildyti tekstyną sakytinės kalbos atmainą reprezentuojančiais tekstais bei internetinės kalbos tekstais.⁸

Tekstynų vartotojams neretai yra svarbi informacija apie tekstyną sudarančių tekstų

⁶ UTKA, A. Kalbinė įranga ir jos galimybės. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24, p. 276.

⁷ MIKELIONIENĖ, J. Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24, p. 72.

⁸ KOVALEVSKAITĖ, J. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas – 10 metų kaupimo ir naudojimo patirtis*. Prieiga per internetą: <http://donelaitis.vdu.lt>

bibliografiją. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* rengėjai taip pat planuoja tobulinti tekstyną šiuo klausimu, nes manoma, kad būtų patogiau prie kiekvienos konkordanso eilutės matyti teksto, kuriame rastas užklausoje nurodytas žodis, autorių, pavadinimą, leidyklą ir kt. *British National Corpus* tokio pobūdžio informacija yra prieinama.

Apibendrinant galima teigti, kad *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas* ir anglų kalbos tekstynas *British National Corpus* yra panašaus pobūdžio ir, net jei šie tekstynai ir nebuvo specialiai sukurti kaip palyginamieji (*comparable corpora*), jų duomenis galima lyginti. Apdorojant, teoriškai apibendrinant ir paaiškinant tekstyno duomenis pereinama prie žodžio reikšmės sampratos.

1.2. Žodžio reikšmės samprata ir jos komponentai

Žodžio leksinė reikšmė yra sudėtinga struktūra, tačiau lituanistikoje jau nuo seno yra nusistovėjęs požiūris į jos komponentus. Skiriama leksemos denotacija ir konotacija,⁹ denotatinė ir konotatinė, arba stilistinė, reikšmės,¹⁰ designatinė ir konotacinė reikšmės.¹¹

„Pagrindinį žodžio turinį, jo reikšmės branduolį sudaro denotatinė reikšmė.“¹² Tačiau dauguma žodžių greta denotatinės reikšmės turi ir konotacinę, išskyrus tikrinius žodžius, kurie tiksliai pavadina denotatą, neišryškindami esminių jo klasės požymių. Ši reikšmės dalis atliekant tyrimą yra pati svarbiausia.

Konotacija yra suprantama kaip žodžio reikšmės dalis, kuri „aprėpia viską, kas yra už formos denotatyvinio turinio.“¹³ Pasak E. Jakaitienės, ko gero išsamiausiai aprašiusios reikšmės sampratą ir tipologiją, konotacinė reikšmė – „tai žodžiu komunikuojama informacija apie savitą kalbos vartotojo (kalbėtojo ir pašnekovo) santykį su designatais arba apie pačių bendraujančių žmonių tarpusavio santykius.“¹⁴ Ši sudėtinė žodžio dalis laikoma „periferine, kintančia referentui priskiriamos reikšmės dalimi.“¹⁵ Jos struktūrą sudaro keli komponentai:¹⁶ emocinis, vaizdinis ir stilistinis. R. Marcinkevičienė teigia, kad „kokį konotacijos mikroelementą paimtume, iš jo apibrėžimo ir pateikiamų pavyzdžių matyti, kad jo turėtojas yra žodis, leksema, leksinis vienetas ar dar kaip kitaip pavadintas vienas atskiras kalbos elementas.“¹⁷

⁹ PIKČILINGIS, J. *Lietuvių kalbos stilistika II*. Vilnius, 1975, p. 12.

¹⁰ ŽUPERKA, K. *Lietuvių kalbos stilistika*. Vilnius, 1983, p. 13.

¹¹ JAKAITIENĖ, E. *Leksinė semantika*. Vilnius, 1988, p. 43.

¹² ŽUPERKA, K. *Lietuvių kalbos stilistika*. Vilnius, 1983, p. 13.

¹³ PIKČILINGIS, J. *Lietuvių kalbos stilistika II*. Vilnius, 1975, p. 12.

¹⁴ JAKAITIENĖ, E. *Leksinė semantika*. Vilnius, 1988, p. 48.

¹⁵ MARCINKEVIČIENĖ, R. Daiktavardžių konotacijos tyrimas tekstynų lingvistikos metodu. *Lituanistica*, 2001, Nr. 3 (47), p. 47.

¹⁶ JAKAITIENĖ, E. *Leksinė semantika*. Vilnius, 1988, p. 49.

¹⁷ MARCINKEVIČIENĖ, R. Daiktavardžių konotacijos tyrimas tekstynų lingvistikos metodu. *Lituanistica*, 2001, Nr. 3 (47), p. 46.

Žodžio leksinė reikšmė nėra vientisas vienetas, ji susideda iš įvairių smulkesnių elementų, kurie į reikšmės sudėtį įeina ne bet kaip, o sudaro sudėtingą, savitą sistemą, pažymi E. Jakaitienė. Taigi reikšmės sudėtiniai elementai, vienaip ar kitaip santykiaudami tarpusavyje, sudaro tam tikras struktūras, kurios vadinamos semantinėmis kategorijomis.

Artimi pagal reikšmę žodžiai, arba sememos, sudaro įvairias semantines grupes, kurių pagrindinis skyrimo kriterijus yra bendros ar bendrų semų, arba minimalių reikšmės elementų, buvimas žodžių reikšmėse. Juo esmingesnė jungianti sema ar semų kompleksas, tuo kompaktiškesnė semantinė grupė. Ir atvirkščiai, abstraktesnė sema įeina į didesnį reikšmių skaičių. Semantinė grupė, išskirta pagal tokią semą, bus didesnė. A. Gudavičius teigia, kad „lingvistinėje analizėje semantinių grupių skyrimo pagrindu imamos vidutinio abstraktumo semos – nei per daug abstrakčios, nei per daug konkrečios.“¹⁸ Pavyzdžiui, veiksmažodis *apžiūrėti* įeina į regėjimo semantinę grupę, kuriai bus bendros tokios semos, kaip „suvokimas, regimasis“, ir į kurią dar įeitų veiksmažodžiai *žiūrėti, matyti, spoksoti, dirstelėti* ir pan.

Semantinės grupės kalboje neturi griežtų ribų. „Leksinę sistemą reikia įsivaizduoti ne kaip mozaiką, sudėliotą iš atskirų semantinių grupių, o kaip visumą iš dalies sutampančių erdvių, kur viena tokia erdvė gali kirstis su daugeliu kitų.“¹⁹ Pasak A. Gudavičiaus, žodžio reikšmė susideda iš įvairių semų, pagal kurias jis gali įeiti į skirtingas semantines grupes. Tačiau pačios abstrakčiausios ir pačios konkrečiausios semos turi silpnus ryšius ir pagal jas išskirtos semantinės grupės yra dirbtinės. Pavyzdžiui, veiksmažodis *gėrėtis* pagal semą „suvokti, paprastai regėjimu“ įeina į regimojo suvokimo semantinę grupę, o pagal semą „išgyventi teigiamas emocijas“ – į emocijų semantinę grupę (*žavėtis, džiaugtis, mėgti*). Paprastai daugiau ryšių tarp semantinių grupių būna dėl žodžio daugiareikšmiškumo, nes atskiros žodžio reikšmės dažniausiai priklauso skirtingoms semantinėms grupėms.

Semantinės grupės skiriasi vidine struktūra. Pavyzdžiui, *regėjimo* semantinės grupės veiksmažodžiai sudaro daug sinoniminių grupių: 1) *dirščioti, žvilgčioti, žiūrinėti* ir t. t.; 2) *skersakiuoti, žvairuoti, dilbsėti* ir t. t.; 3) *spoksoti, vėpsoti, žiopsoti* ir t. t. Tokios grupės lengvai jungiasi į stambesnius junginius. Taip minėtos sinoniminės grupelės įeina į stambesnę grupę, kuriai yra bendra aktyvumo sema. Ši grupė gali būti priešinama kitai, kurioje nėra aktyvumo semos (*matyti, regėti, išvysti*). Pavyzdžiui, labai artimi tarp savęs yra *ėjimo* semantinių grupių veiksmažodžiai. Visą šią grupę galima laikyti sinonimų eile, susidedančia iš kelių šimtų veiksmažodžių. Tačiau taip pat galima nesunkiai išskirti ir grupes, kurios tarp savęs būtų dar labiau susijusios pagal tam tikras semas, pavyzdžiui, „iš lėto eiti“, „be reikalo, be tikslo eiti“, „sunkiai eiti“, „nevikriai, nerangiai eiti“ ir pan.

¹⁸ GUDAVIČIUS, A. *Leksinė semantika*. Šiauliai, 1994, p. 32.

¹⁹ Ten pat, p. 32.

Remiantis šiais semantinių grupių skyrimo kriterijais abstrakto *viltis / hope* kolokatai suklasifikuoti į semantines kategorijas. Čia vėlgi grįžtama prie žodžio reikšmės, kuri geriausiai išryškėja dideliame kiekyje vartosenos pavyzdžių. Kaip teigia R. Marcinkevičienė, „būdama kalbos vartosenos nulemta įvairios apimties leksemų reikšmės dalis, ji geriausiai tiriama tekstynų lingvistikos metodu, leidžiančiu vienoje vietoje sukaupti ir kompiuteriu apdoroti didelį tekstyną ir iš jo gautą konkordansą“.²⁰

1.3. Žodžio reikšmės tyrimas tekstynų lingvistikos metodu

Niekam nekyla abejonių dėl tekstynų lingvistikos naujumo ar svarbos šiuolakinei kalbotyrai. Kaip teigia, I. Macijauskaitė, tai pati gausiausia, o jei tekstynas ir pakankamai reprezentatyvūs – objektyviausia kalbos tyrimo medžiaga.²¹ Kaip minėta anksčiau, tekstynai apima milijonus autentiškai pavartotų žodžių, kurie nėra specialiai tyrimui sugalvoti pavyzdžiai. Taigi semantikos prasme tekstynas yra nepaprastai vertingas leksikos tyrimo šaltinis, nes tai gyvas kalbos vartojimas.

R. Marcinkevičienė, parašiusi straipsnį „*Klausimas dėl klausimo, arba ką gali kompiuterinis tekstynas*“, parodo tyrimo tekstynų lingvistikos metodu privalumus tiriant bet kokio žodžio, šiuo atveju *klausimo*, reikšmes. Autorė pastebi, kad aiškinamieji žodynai neatspindi dabartinės kalbos stadijos dėl ilgai trunkančio rengimo. Jie labiau linkę fiksuoti praėjusius kalbos reiškinius ir smarkiai atsilieka nuo nuolat besikeičiančios kalbos, todėl „nusivils tas, kas ieškos naujažodžių ar bandys atrasti naujas senų žodžių reikšmes“.²² Vienu iš aiškinamųjų žodynų trūkumu R. Marcinkevičienė laiko ir tai, kad jiems nėra taikomi jokie statistiniai metodai, o leksikografų darbas labai priklauso nuo jų kalbos jausmo, intuicijos. Tekstynų lingvistika atsiriboja nuo subjektyvios analizės ir leidžia kalbą analizuoti objektyviai, pateikti tikslesnius duomenis. Autorė, tyrimą pradėjusi nuo jau egzistuojančių tiriamos leksemos žodyninių aprašų, vėliau į pagalbą pasitelkė specialiai tyrimui paruoštą tekstyną ir taip atskleidė visai kitas, lyg tol niekur neminėtas *klausimo* reikšmes. Taigi niekas nepaneigs, kad „kompiuteriu tvarkomas ir nuolat papildomas tekstynas atskleidžia kur kas didesnę kalbos vienetų vartojimo įvairovę, o statistika leidžia nustatyti būdingiausius, dažniausiai vartojamus atvejus ir atskirti juos nuo retesnių“.²³

Straipsnyje „*Dvi antonimų poros: mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas*“ I. Macijauskaitė taip pat pastebi, kad neretai tekstynas parodo platesnę ir įvairesnę abstrakčių daiktavardžių

²⁰ MARCINKEVIČIENĖ, R. Daiktavardžių konotacijos tyrimas tekstynų lingvistikos metodu. *Lituanistica*, 2001, Nr. 3 (47), p. 48.

²¹ MACIJAUŠKAITĖ, I. Dvi antonimų poros: mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas. *Darbai ir dienos*, 2000, Nr. 24, p. 123.

²² MARCINKEVIČIENĖ, R. Klausimas dėl klausimo, arba ką gali kompiuterinis tekstynas. *Darbai ir dienos*, 1997, Nr. 5 (14), p. 20.

²³ RIMKUTĖ, E. *Lietuvių kalbos tekstyno morfologinės analizės automatizavimas*. Prieiga per internetą: <http://donelaitis.vdu.lt>

reikšmę nei ji pateikiama aiškinamuosiuose lietuvių kalbos žodynuose. Dirbant su tekstynu, kartais stebina neįprasta kai kurių žodžių, ypač abstrakčių daiktavardžių, reikšmė, išryškėjanti per jų vartoseną, tačiau, kaip teigia straipsnio autorė, kaip tik dėl šios priežasties tekstynas ir vilioja atidžiau patyrinėti kai kurių abstraktų reikšmę.

Nuo tekstynų lingvistikos metodo neišvengiamai pereinama prie kognityvinės lingvistikos, tyrinėjančios kalbos ir mąstymo sąsajas, o tuo pačiu ir prie vieno iš galimų tekstynų ir kognityvinės lingvistikos sąlyčio taškų – kolokacijos ir metaforos.

1.4. Kolokacija

Kolokacija – tai vienas iš dažniausiai vartojamų tekstynų lingvistikos terminų. Manoma, kad automatinė tekstų analizė ir lėmė šios sąvokos paplitimą. Kolokacija, išgauta automatinėmis priemonėmis, yra „akivaizdesnė, formalesnė, labiau apčiuopiama“²⁴, teigia R. Marcinkevičienė. Tačiau dažniau ji yra tik tyrimo priemonė, o ne tikslas. Kaip priemonė kolokacija taikoma žodžių vartosenai ir jų reikšmei tirti. Šiame darbe kolokacija taip pat yra priemonė, padedanti tirti konceptualiąsias *vilties / hope* metaforas. Prieš pradėdant taikyti šį terminą kaip priemonę praktiniams tikslams, t. y. atskirti kolokacijas nuo ne kolokacijų, svarbu apibrėžti jo reikšmę ir nustatyti, kokį vaidmenį jis atlieka tiriant konceptualiąsias metaforas.

Iš tiesų kolokacijos sąvoka niekada nebuvo griežtai apibrėžta, būta ir esama visokiausių teorijų, kurių pagrindas – įprastinis dviejų žodžių vartojimas drauge. R. Marcinkevičienė, siekdama iširti kolokacijos kaip termino reikšmę, išrinko tipiškus jos vartojimo kontekstus, kitaip sakant *kolokacijos* kolokacijas, ir priėjo išvadą, kad šis terminas vartojamas kone kiekvienam prasmingam žodžių junginiui pavadinti.²⁵

F. R. Palmer, kalbėdamas apie kolokacijas, teigia, kad žodžiai vartojami kartu, nes įvardija susijusius dalykus.²⁶ Taigi paprastai drauge eina tą pačią konotaciją turintys žodžiai. Tačiau atmetus tokias kolokacijas, dar lieka kalbos tradicijos ir normos nepaaiškintų žodžių derinių, kurie daugelio autorių ir yra laikomi tikrosiomis kolokacijomis. Tai, pasak F. R. Palmerio, dirbtinės kolokacijos, kurios yra įdomiausios tiek teoriniu, tiek praktiniu aspektu. Tikrovę atspindinčių kolokacijų atveju žodžių partnerius galima atspėti iš jų reikšmių, o dirbtinių kolokacijų žodžiai vieni iš kitų reikšmių tiesiogiai neišvedami. Palmeris pabrėžia, kad riba tarp šių kolokacijų yra labai neaiški.

Daugelis tyrėjų nurodo, kad kolokacija nėra griežtai apibrėžta ir nuo laisvųjų žodžių junginių atskirta kategorija. Ji panaši į skalę, kurios viename gale yra visiškai sustabarėjusios ir jau

²⁴ MARCINKEVIČIENĖ, R. Tekstynų lingvistika (teorija ir praktika). *Darbai ir dienos*, 2000, t. 43.

²⁵ MARCINKEVIČIENĖ, R. Atminties labirintuose. *Darbai ir dienos*, 1999, t. 10, p. 111.

²⁶ MARCINKEVIČIENĖ, R. Kolokacija: tyrimo objektas, aspektai, metodai. *Lituanistica*, 1995, Nr. 2 (22), p. 45.

iš atminties atgaminamos frazės, turinčios stiprų asociatyvų sandų ryšį (ištarus vieną kolokacijos žodį į galvą ateina tik vienas ar keli galimi jo partneriai). Tokį stiprų ryšį lemia labai ribotas junglumas (paprastai vienintelis galimas partneris). Priešingame skalės gale rikiuojasi šiek tiek junglesnės, daugiau variantų ir ne taip aiškiai numanomų partnerių galinčios turėti ir todėl ne tokiu stipriu ryšiu susijusios kolokacijos. Taigi už kolokacijų skalės ribos yra laisvieji, ribotu ir todėl dažnu junglumu nesusaistyti žodžių junginiai, o kitame – visiškai sustabarėjusios idiomos, klišės, patarlės ir priežodžiai:²⁷

laisvieji žodžių junginiai ----- kolokacijos ----- idiomos

R. Marcinkevičienė pateikia skiriamuosius kolokacijų bruožus, nes, pasak jos, skalė nepadedą nusakyti, ką laikyti jau kolokacija, ką vis dar laisvuju žodžių junginiu, o ką idioma. Ji skiria penkis pagrindinius kolokacijų bruožus²⁸, kuriais remiantis šiame darbe buvo sudaryti abstrakto *viltis / hope* kolokatų sąrašai:

- 1) kolokacijomis visų pirma laikomi prasmingi ir gramatiški žodžių junginiai;
- 2) kolokaciją sudaro bent du nominatyviniai ir neribotas skaičius nenominatyvinių žodžių;
- 3) svarbiausias kolokacijas apibūdinantis požymis, tuo pačiu labiausiai lemiantis jų neapibrėžtumą, yra įprastinis kai kurių leksemų vartojimas drauge;

4) kartu vartojami žodžiai paprastai, nors ne visuomet, turi tam tikrą pastovią gramatinę formą ir todėl kalboje egzistuoja kaip pusiau gatavos frazės, kurias kalbos vartotojai pasirenka kaip atskirą kalbinį vienetą. Dėl formos stabilumo kolokacijos primena idiomą, bet nuo pastarųjų jas skiria didelis atskirų sandų prasminis savarankiškumas;

5) kolokacijomis laikytini arbitralūs įprastiniai žodžių junginiai. Tiesioginio ryšio su pavadinamąja tikrove nebuvimas lemia tai, kad vieno kolokacijos nario negalima pakeisti jam sinonimišku nerizikuojant, kad pasakyta frazė skambės neįprastai, pavyzdžiui, *laikas eina, bėga, slenka*, bet ne *žingsniuoja, skuodžia, šliaužia*.

Kaip jau minėta, kolokacija kaip tipiškas kontekstas padeda analizuoti žodžių reikšmes. Kolokacija, kaip ir visa distribucija (žodžio leksinė aplinka), padeda skirti daugiareikšmio žodžio reikšmes, sinonimų reikšmių niansus bei vartosenos ypatumus. R. Marcinkevičienė teigia, kad kolokacija pati viena labai tinka konotacijoms tirti. Kalbant apie kolokacijas, neišvengiamai priartėjama prie kalbinės metaforos termino. R. Marcinkevičienė straipsnyje „*Kolokacija: tyrimo objektas, aspektai, metodai*“ cituoja V. Telią, kuri teigia, kad „kalbinė metafora mintą visuotinai

²⁷ Ten pat, p. 45 – 46.

²⁸ MARCINKEVIČIENĖ, R. Atminties labirintuose. *Darbai ir dienos*, 1999, t. 10, p. 112 – 113.

paplitusiomis konotacijomis, atspindinčiomis kalbinės bendruomenės kultūrinės, istorinės ir empirinės asociacijos, todėl ji lengvai paplinta toje visuomenėje“.²⁹

1.5. Tradicinė ir konceptualioji metafora

Kalbotyroje metafora ir jos paskirtis yra nuolatinis tyrinėjimų objektas. Apie jas kalbama ir rašoma nuo Aristotelio laikų. Tačiau su laiku atsiranda naujų šio fenomeno aspektų, o pastaraisiais dešimtmečiais susiformavo iš esmės naujas požiūris į metaforas.

Tradicinėje metaforos teorijoje esmingiausiais jos požymiais laikoma individualumas, netikėtumas, atsitiktinumas, o jos pagrindu – panašumas. Taip metaforas aiškina J. Pikčilingis, K. Župerka.

J. Pikčilingis metaforą apibrėžia kaip panašumu pagrįstą skirtingų vaizdų sintezę ar vaizduotės sukurtą santykį. Pasak jo, tai, kas yra bendra, metaforoje reiškiasi tuo, kad tema ir vaizdas bent vienu elementu sutampa. Sutapti gali žodžiai išreiškiantys spalvą (*putino uoga – kraujas*), padėtį (*viršūnė – galva*), formą, garsą, funkciją, vertę, išpūdį ir kt. Kitaip sakant, temą ir vaizdą sujungia žodžių semantinėje struktūroje esanti atitinkama sema, kuri remiasi minėtu sutapimo elementu. Autorius pažymi, kad pavartoti metaforą – tai pastebėti, kas panašu tarp dviejų, nieko bendra neturinčių reiškinių, imamų iš skirtingiausių bei tolimiausių „pasaulių“.³⁰

Metaforos yra dvinarės. Jos susideda iš a) to, kas lyginama, arba temos, ir b) to, su kuo lyginama, arba remos (objekto). Todėl šis tropas dar vadinamas palyginimu, nors nuo tikrojo palyginimo ir skiriasi. Skirtumas yra tas, kad čia informuojamoji struktūros dalis nepasakoma, ją klausytojas / skaitytojas turi suvokti iš vaizdą teikiančio komponento. Taigi, galima teigti, kad metaforą sudaro du nariai, iš kurių tik vienas yra realus – tai antrasis narys, o pirmasis visada lieka nuspėjamas.³¹

Kalbotyroje, pasirodžius G. Lakoff ir M. Johnson knygai „*Metaphors We Live By*“ (1980), įsitvirtino konceptualiosios metaforos terminas. Šios metaforos šalininkai jos pagrindu laiko ne panašumą, nors jis ir gali būti, bet žmogaus mąstymo strategiją vienos sferos reiškinius suvokti kaip kitos sferos reiškinius – laiką kaip judantį materialų objektą, jausmus kaip skystį ir pan. Apskritai A. Gudavičius teigia, kad tradiciškai metaforos pagrindu laikomą panašumą neretai sunku įžiūrėti, pavyzdžiui, *karštas vanduo* ir *karšta širdis*.³² Taigi pati suvokimo sistema yra metaforiška, o kadangi suvokiame per mąstymą, patyrimą ir įprastinius veiksmus, tai ir jie yra metaforiški.

²⁹ MARCINKEVIČIENĖ, R. Kolokacija: tyrimo objektas, aspektai, metodai. *Lituanistica*, 1995, Nr. 2 (22), p. 50.

³⁰ PIKČILINGIS, J. *Lietuvių kalbos stilistika II*. Vilnius, 1975, p. 276.

³¹ Ten pat, p. 277.

³² GUDAVIČIUS, A. Metafora kalboje ir / ar tekste (konceptualioji vs. tradicinė metafora). *Tekstas: lingvistika ir poetika*, 2001, p. 17 – 18.

Konceptualiosios metaforos atstovai teigia, kad kiekvienas abstraktas suvokiamas pagal tam tikrą modelį, kuris vadinamas sąvokiniu (*cognitive*). Tiesa, paties modeliavimo mes neįjuntame ir nepastebime.

Visuotinai pripažįstamas metaforų skirstymas į kalbos, arba „sistemines“, „mirusias“ (*dead*), ir poetines, kognityvistų nuomone, neturi esminių skirtumų. Jie vadinamąsias poetines metaforas laiko tik konvencionaliųjų metaforų sferos išplėtimu. Taigi metaforos laikomos ne ypatingu poetinės kalbos požymiu, o kalbos apskritai ypatybe.³³ Visos kalbinės metaforos yra įsitvirtinusios kalboje ir tiesioginės reikšmės posakiais nepakeičiamos. Jos, nors ir turi dvinarę metaforos struktūrą, dažnai neatpažįstamos kaip metaforos, nes yra visuotinai paplitusios (vartotojai prie jų pripratę) ir nieko nebestebinančios. Jų paskirtis – „pavadinti tuos tikrovės dalykus, kurie iki metaforinio pavadinimo kitokio vardo nėra neturėjo“³⁴ (pavyzdžiui, *stalo koja*, *mezginio akis*, *kopūsto galva*, *butelio kaklelis* ir t. t.). Poetines ir kalbines metaforas gana išsamiai aprašo I. Macijauskaitė darbe „*Mirties kalbinė raiška*“. Remdamasi lingvisto A. Goatly teorija, ji pateikia metaforų grupių apžvalgą³⁵. Čia pagal pagrindinį kriterijų – metaforos sustabarėjimo laipsnį – skiriamos:

1) mirusios (*dead*) metaforos, kurios dar vadinamos kalbinėmis. Tokios metaforos yra visuotinai vartojamos ir nusistovėjusios, todėl prie jos vartotojai yra įpratę ir net neatpažįsta kaip metaforos, pavyzdžiui, *skanus juokas*, *stalo koja*;

2) mirusios ir palaidotos (*dead and buried*) metaforos, kurios skiriasi nuo mirusios tuo, kad yra juntamas ryšys tarp metaforos ir ja pavadinamo žodžių junginio. Pavyzdžiui, sakydami *veidas turi šlakų*, žodžiu *šlakas* įvardiname strazdaną ir taip pagrindinę *šlako* reikšmę *lašą* perkeliame pagal dydžio pojūtį;

3) pasyviosios (*inactive*) metaforos, kurios dar skaidomos į miegančias (*sleeping*) ir pavargusias (*tired*), nors ryškaus skirtumo tarp jų ir nėra. Šios metaforos taip vadinamos todėl, kad, kilus tam tikram išoriniui ar vidiniui objektų panašumui, metafora yra sužadinama, ji „pabunda“. Pavyzdžiui, miegančios metaforos remiasi tam tikrai išoriniais ar vidiniais daikto panašumais. Sakydami *medžio lapas* ir *popieriaus lapas*, iš tiesų turime omenyje tą pačią *lapo* sąvoką, kuri tiek vienu, tiek kitu atveju perkeliama pagal asociaciją sukėlusią plokščią lapo išvaizdą. Pavargusia metafora laikytume gudraujantį žmogų įvardijančią *lapės* metaforą, kuri yra „sužadinta“, t. y. atsiradusi dėl vidinių savybių asociacijos;

4) aktyviosios (*active*) metaforos, kurios visiškai priklauso nuo konteksto ir neturi jokių lengvai numanomų asociacijų su pavadinamu reiškiniu. Tokios metaforos yra kuriamos staiga ir neapgalvotai, pavyzdžiui, *kiekviena jo ranka – tai penki varvekliai* → jo pirštai yra atšalę. Taigi aktyviosios metaforos atsiranda tam tikroje situacijoje, todėl būtų sunkiai paaiškinamos ar

³³ Ten pat, p. 18.

³⁴ MARCINKEVIČIENĖ, R. Metafora nemetafora. *Naujasis Židinys*, 1994, Nr. 4, p. 77.

³⁵ MACIJAUŠKAITĖ, I. Mirties kalbinė raiška. *Darbai ir dienos*, 1999, t. 10, p. 156.

numanomos be konteksto. Tai vadinamosios poetinės metaforos, kurios grindžia tradicinę metaforos sampratą. Kaip pastebi darbo autorė, šios metaforos galiausiai atmetamos, nes manoma, kad perkeltinė reikšmė iškreipia tikrovės vaizdą.

R. Marcinkevičienė straipsnyje „*Metafora nemetafora*“ aptaria kalbinių metaforų skirstymą (pagal G. Lakoff) į struktūrines, erdvines ir ontologines. Jos viena nuo kitos skiriasi metaforiškumo suvokimo laipsniu. Lengviausiai atpažįstamomis laikomos struktūrinės metaforos, nes jose gana aiškiai tam tikri konkretaūs koncepto bruožai suteikiami abstrakčiajam, pavyzdžiui, *vilčiai* apibūdinti imamos kai kurios ugnies savybės, pavyzdžiui, *viltis rusena, plazda, blėsta; vilties kibirkštėlė išsižiebia*. Erdvinių metaforų metaforiškumas sunkiau suvokiamas. Jos įkūnija trimatį erdvės suvokimą įvairiausiose sąvokose, pavyzdžiui, *jis kopia karjeros laiptais; kainos kyla; krito, puolė neviltin; visuomenės padugnės* ir pan. Šios metaforos yra labai svarbios todėl, kad sunkiai rastume ar net nerastume kito būdo daugeliui jomis įvardijamų konceptų perteikti, be to, jose ryškiausiai atsispindi ir mūsų fizinė bei kultūrinė padėtis. Sunkiausiai atpažįstamos ontologinės metaforos, kurios abstrakcijoms suteikia objekto ar substancijos pavidalą, sudaiktina ar sumedžiagina jas. Jos abstraktus apibūdina kaip dalykus, turinčius dydį, formą, svorį, kiekybę, vidų, išorę ir daugelį kitų konkrečių savybių, pavyzdžiui, *didelė laimė, tvirtas tikėjimas, atimti viltį* ir pan.³⁶ Taip suvokiama konceptualioji metafora svarbi tuo, kad atskleidžia mąstymo ir pažinimo ryšį.

Apibendrinant galima teigti, kad metafora nėra vien tik raiškos būdas ar priemonė. Iš tiesų ji lemia mūsų mąstymą bei pažinimą ir todėl laikoma konceptualia.³⁷ R. Marcinkevičienė cituoja G. Lakoff, kuris teigia, kad metaforos kaip kalbinės raiškos būdas egzistuoja todėl, kad jų esama mūsų sąvokų sistemoje (*conceptual system*). Metafora yra visų kalbos vartotojų kasdienybė, nes mes metaforizuojame daugelį reiškinių, veiksmų ar procesų, su kuriais susiduriame kiekvieną dieną. Taigi metafora laikoma kognityvine, nes ji būtina abstraktams pažinti ir konceptualizuoti. Abstraktius dalykus mes suvokiame kaip konkrečius, remdamiesi tiek fizine, tiek ir kultūrine patirtimi, tuo būdu abstrakcija gali įgyti kelių ar net keliolikos konkrečių dalykų požymių, todėl, kaip teigia R. Marcinkevičienė, mes sakome „darbas iš rankų krinta, darbas *darbą veja*, darbas *byra*, darbas *rankose tirpsta*, darbas *atneša džiaugsmą* ir pan.“³⁸

Kognityvinė metafora, kaip jau minėta, siejasi ir su anksčiau aptarta kolokacija, nes pastaroji, kaip teigia R. Marcinkevičienė, yra ne kas kita kaip tik konkreti kalbinė pirmosios raiška.³⁹ Tad akivaizdu, jog siekiant surasti kognityvinės metaforos apraiškas, pirmiausiai reikia peržvelgti pasirinkto abstrakto kolokacijas, nes būtent čia yra randama įprastinė abstrakto raiška.

³⁶ MARCINKEVIČIENĖ, R. Metafora nemetafora. *Naujasis Židinys*, 1994, Nr. 4, p. 80.

³⁷ MARCINKEVIČIENĖ, R. Atminties labirintuose. *Darbai ir dienos*, 1999, t. 10, p. 109.

³⁸ MARCINKEVIČIENĖ, R. Apie įbūtinančią kalbos galią, pyktį ir dar šį tą. *Naujasis Židinys*, 1993, Nr. 6, p. 54.

³⁹ MARCINKEVIČIENĖ, R. Atminties labirintuose. *Darbai ir dienos*, 1999, t. 10, p. 110.

Kognityvinės metaforos, rinktos iš kolokacijų, pagrindžiamos ne bet kokiais, o įprastiniais kasdienės kalbos posakiais.

Apibrėžus ir patikslinus pagrindinius darbe vartojamus terminus, t. y. kolokaciją suprantant kaip prasmingą mažiausiai dviejų prasminių žodžių junginį, semantines grupes suvokiant kaip reikšmės sudėtinius elementus, sudarančius tam tikras grupes, ir remiantis kognityvinės metaforos teorija, toliau tikslinga analizuoti abstrakto *viltis / hope* raišką *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne* ir anglų kalbos tekstyne *British National Corpus*.

2. TYRIMO METODIKA

Tekstyno medžiagai nagrinėti galimi modernūs ir tradiciniai tyrimo metodai. Moderniajam atstovauja specialiai darbui su tekstynu sukurtos kompiuterinės programos, o tradicinis remiasi kalbine intuicija. Pastarasis tyrimo metodas yra labai svarbus, nes „kokios apimties bebūtų tekstynas, jis negali pateikti visų įmanomų tiriamojo žodžio vartosenos atvejų“⁴⁰. Remdamasi šiais metodais I. Macijauskaitė ištyrė dvi antonimų poras: mirtis – gimimas ir mirtis – gyvenimas. Jos darbe analizuojami *mirties*, *gimimo* ir *gyvenimo* daiktavardiniai, būdvardiniai bei veiksmažodiniai kolokatai, taip pat kolokatų semantinės kategorijos bei konceptualiosios *mirties*, *gimimo* ir *gyvenimo* metaforos. Kadangi analizuojant *vilties* vartoseną lietuvių kalboje nebuvo naudojamos specialiomis programomis, skirtomis dirbti su tekstynu, iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* pasirinkta tirti tik grožinės literatūros dalyje aptiktus abstrakto *viltis* vartojimo atvejus, t. y. 935 pavyzdžius, nes manoma, kad čia tiriamasis žodis turėtų būti vartojamas dažniausiai ir metaforizuojamas labiausiai, o tai daro tyrimą ir gautus rezultatus kur kas patikimesnius. Grožinės literatūros dalis sudaro tik 7% viso tekstyno. Iširti visus tekстыne esančius pavyzdžius be specialių programų neleistų fiziologinės žmogaus galimybės.

Darbe daug dėmesio kreipiamą į patį metaforų radimo, lyginimo ir grupavimo metodą. Taip stengiamasi parodyti, kaip kompiuterinis tekstynas gali praversti toliau tyrimui ir kitiems tokio pobūdžio darbams.

2.1. Žodžio *viltis* kolokatų tyrimo metodika

Sudarant *vilties* kolokatų sąrašus pavyzdžiai iš *Tekstyno* buvo išrinkti pagal linksnio vartoseną, ne pagal šaknį / kamieną (*vilt**), nes taip pakliūtų daug nereikalingų leksemų, tokių kaip *vilingai*, *vilingas*, *vilingumas*. Be to, žodžio *viltis* vienaskaitos naudininko ir daugiskaitos kilmininko formose pakinta fonetinė žodžio sudėtis (*vilčiai*, *vilčių*), todėl pagal *vilt** fragmentą tekstynas šių pavyzdžių neaptiktų. Taip pat išrinktos besidubliuojančios eilutes, kurių visada pasitaiko dėl programos kaltės ar dėl iš skirtingų šaltinių suplaukusių vienodų tekstų. Atskirtos homonimiškas linksnių formos, nes sutampa vienaskaitos vardininko ir daugiskaitos galininko formos (vns. vard. – *viltis* ir dgs. gal. – *viltis*). Taip pat atskirti antrinės nominacijos atvejai, kuomet tiriamasis žodis yra pavartotas kaip pavadinimas ar vardas (pavyzdžiui, *Viltis* žvilgtelėjo žemyn; Į „Eglės“ renginius atvykdavo Priekulės lietuviškojo jaunimo draugijos „*Viltis*“ nariai.)

Taigi visas darbinis konkordansas be netinkamų ir pasikartojančių eilučių, kurių buvo rasta

⁴⁰ MACIJAUŠKAITĖ, I. Dvi antonimų poros: mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24, p. 122.

25, sudaro 935 *vilties* pavartojimo atvejus. Iš atliktų skaičiavimų matyti, kad linksniai vartojami labai netolygiai: dominuoja kilmininkas, tarpinėje padėtyje – vardininkas ir galininkas, rečiau vartojami linksniai šiuo atveju yra įnagininkas, naudininkas ir vietininkas (žr. 2-ą priedą). Įdomu yra tai, kad šio tyrimo duomenys sutampa su R. Marcinkevičienės moksliniame straipsnyje „*Tekstynų lingvistika: teorija ir praktika*“⁴¹ pateiktos lentelės duomenimis. Autorė suskaičiavo devynių daiktavardžių (*aistra, liūdesys, noras, žinia, valia, patirtis, melas, propaganda, darbas*) linksnių vartojimo dinamiką tekstyne ir pastebėjo, kad dažniausiai yra vartojamas vienaskaitos vardininkas, kilmininkas ir galininkas bei daugiskaitos kilmininkas, o kontrastas tarp dažnų ir retų linksnių pakankamai didelis.

Skaičiuojant *vilties* linksnių formų pasiskirstymą konkordanse pastebėtas vienas didelis *Tekstyno* minusas: žodžio paieškos ir statistikos programa pateikia netikslius konkordanso eilučių skaičius. Pirminį konkordansą sudarė 1377 eilučių. Tiek jų automatiškai suskaičiavo pati programa. Vėliau, pastebėjus netikslumus ir perskaičiavus rankiniu būdu, paaiškėjo, kad tai tėra 960 konkordanso eilučių. Taigi šie skaičiai gerokai skiriasi. Atliekant tyrimus su mažesniu pavyzdžių skaičiumi tokius netikslumus pastebėti yra nesunku, tačiau dirbant su didesniu konkordanso eilučių skaičiumi galima to nepastebėti ir atliktas tyrimas bus netikslus.

Tiriamajam daiktavardžiui labai svarbus yra veiksmažodis, tačiau neretai pasitaiko tokių atvejų, kai viena konkordanso eilutė jo neaprepia ir jis nepatenka į ekrano lange matomą eilutės dalį. Dažniausiai veiksmažodis nepakliūna į eilutę dėl ilgo vienerūšių sakinio dalių vardijimo. Kad nuolat nereiktų grįžti į tekstyną ir ieškoti konkrečios eilutės per paiešką, šiam darbui pasirinktas ilgesnis 150 ženklų kontekstas.

2.2. Žodžio *hope* kolokatų tyrimo metodika

Sudarant *hope* kolokatų sąrašus pavyzdžiai iš anglų kalbos tekstyno *British National Corpus* buvo išrinkti keliais būdais. Kaip žinia, anglų kalboje žodis *hope* gali būti tiek daiktavardis, tiek ir veiksmažodis, todėl buvo netikslinga į ieškomo žodžio langelį įvesti žodį *hope*. Taip randama per 17 tūkstančių pavydžių, tarp kurių gausybė atvejų, kuomet *hope* eina tariniu. Dėl šios priežasties pavyzdžiai išrinkti pagal leksemos *hope* vartoseną su artikeliu *the* (1494 eilutės) ir *a* (113 eilutės). Dėl to, kad atranka šiuo būdu buvo gerokai pagreitinta, nuspręsta pavyzdžius rinkti iš viso tekstyno, kurį sudaro penkios dalys (*Spoken, Fiction, Newspaper, Academic, Misc*).

Deja minėtuoju būdu rasta labai nedaug junginių su būdvardiniais kolokatais, nes paprastai anglų kalboje pažymins įsiterpia tarp žymimojo (*the*) ar nežymimojo (*a*) artikelio ir veiksnio.

⁴¹ MARCINKEVIČIENĖ, R. *Tekstynų lingvistika (teorija ir praktika)*. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24.

Siekiant praturtinti tyrimą konkordansų skaičius padidėjo dar 364 pavyzdžiais. Tiek eilučių rasta į ieškomo žodžio langelį įvedus *a * hope* ir *the * hope*.

Pagal užklausą *a hope* ir *the hope* rasta 201 junginys su daiktavardiniais kolokatais, kurie nurodo apie kieno viltį yra kalbama, pvz., *a hope of succes*, *a hope of life*, *a hope of freedom* ir pan. Tačiau kuomet yra kalbama apie kokį nors *vilties* aspektą, kurį nurodo daiktavardiniai kolokatai (lietuvių kalboje tai būtų dešinėje pozicijoje esantys junginio daiktavardiniai kolokatai), tenka prisiminti, kad dažnai junginys *daiktavardis + daiktavardis* anglų kalboje yra sinonimiškas junginiui *daiktavardis + of + daiktavardis*⁴². Tokiose konstrukcijose *hope* eina priklausomuoju dėmeniu, su pagrindiniu sudarydamas prielinksninius junginius, vadinamąsias *of*-frazes. Kaip matyti, junginyje *daiktavardis + of + daiktavardis*, po prielinksnio *of* artikelis nėra naudojamas. Taigi darbinio konkordanso skaičius padaugėja dar 303 eilutėmis, rastomis į ieškomo žodžio langelį įvedus ** of hope*.

Kalbant apie junginius su veiksmažodiniais *hope* kolokatais, rasta labai daug tik anglų kalbai būdingų vadinamųjų egzistencinių sakinių, kurie paprastai pasireiškia įvadine *there is* konstrukcija, pvz., *I think there is a hope that Mr Adams will continue his astronomical career*. Tokie pavyzdžiai į tyrimą neįtraukti. Taigi, atsisakius visų pasikartojančių ir defektyvių eilučių, junginių su veiksmažodiniais *hope* kolokatais sumažėjo iki 342. Bendras darbinis konkordansas anglų kalboje – 1210 eilučių.

2.3. *Vilties / hope* junglumo partnerių analizės tyrimo metodika

Toliau pateikiamuose *vilties / hope* kolokatų sąrašuose pateikti visi galimi šių žodžių junglumo partneriai, surikiuoti pagal kalbos dalis (daiktavardis, būdvardis, veiksmažodis), o jų viduje pateikiami mažėjančio dažnio tvarka. Vieną kartą pavartoti žodžiai dar rikiuojami abėcėliškai. Pateikiant daiktavardžiu reiškiamus kolokatus, atsižvelgiama į žodžių junginių tvarką. Pirma pateikiami tie junginiai, kuriuose kolokatas yra tiriamojo žodžio kairėje (anglų kalboje – daiktavardiniai kolokatai nurodantys apie kieno *hope* kalbama), po to – kuriuose yra dešinėje (anglų kalboje – daiktavardiniai kolokatai nurodantys kokį nors *hope* aspektą). Veiksmažodiniai kolokatai skiriami pagal subjektinę ir objektinę funkciją. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne* rasta nemažai junginių su bendratimi. Anglų kalboje jų rasta nedaug ir galiausiai jų visai atsisakyta, nes jie nemetaforizuoja tiriamojo abstrakto. Dėl tos pačios priežasties į sąrašus neįtraukti visi tarnybiniai žodžiai: dalelytės, prielinksniai, jungtukai. Nors šios žodžių rūšys vartojamos labai dažnai, tačiau jos negali metaforizuoti kitų žodžių.

Svarbu paminėti, kad į sąrašus nuspėsta įtraukti ne tokias žodžių gramatines formas kaip

⁴² TEKORIENĖ, D. *Anglų kalbos gramatika vidurinėms mokykloms*. Vilnius, 2005, p. 47.

jos pasirodo tekste, bet keisti į pagrindines, pavyzdžiui, *laukimas prailgo, viltis blėso, bet galų gale jo byla pasiekė teismą* → *viltis blėsta*.

I. Macijauskaitė, ištyrusi dvi antonimų poras: *mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas*, savo darbe⁴³ kolokacija laiko mažiausiai keturis kartus greta abstrakto pavartotą žodį. Šio darbo galutinis tikslas yra išanalizuoti konceptualiąsias *vilties* metaforas ir svarbu nustatyti ne dažniausius greta abstrakto *viltis* vartojamus prasminius žodžius, kurie kartu su abstraktu formuoja junginio reikšmę / kolokatus, o jų įvairovę, todėl į toliau pateikiamus sąrašus įtraukti net ir vieną kartą greta abstrakto *viltis* pavartoti prasminiai žodžiai.

⁴³ MACIJAUŠKAITĖ, I. Dvi antonimų poros: *mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas*. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24.

3. ŽODŽIŲ VILTIS / HOPE KOLOKACIJŲ TYRIMAS

Šiame skyriuje, sudarant kolokatų sąrašus, stengiamasi kuo sistemiškiau pristatyti *vilties / hope* junglumo partnerius. Jie skirstomi kalbos dalimis: daiktavardiniai, būdvardiniai ir veiksmažodiniai kolokatai (žr. 3-ą priedą). Taip pat pateikiama tiksli vartojimo atvejų statistika: tiriamoje *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* dalyje jų rasta 935, *British National Corpus* – 1210. Kolokacijų tyrimas atskleidžia žodžio vartosenos ypatumus bei tipiškos vartosenos modelius. Ši analizė yra labai svarbi, nes remiantis ja toliau skiriamos semantinės kategorijos ir konceptualiosios *vilties / hope* metaforos.

3.1. Daiktavardiniai *vilties / hope* kolokatai

Junginiai su daiktavardiniais kolokatais yra dvejopi: vienu atveju jie rodo apie kieno *viltį* yra kalbama, apie objektą, turintį *vilties* požymį, pavyzdžiui, *ateities viltis*, *olimpiečių viltis*, *rytdienos viltis*; *a hope of succes*, *a hope of freedom*, *a hope of nations*. Tokie junginiai šiame darbe laikomi „daiktavardžiais kairėje pozicijoje“, o kitu atveju abstrakto *viltis* daiktavardiniai kolokatai nurodo kokį nors objektą, priklausantį *vilčiai* – „daiktavardžiai kairėje pozicijoje“, pavyzdžiui, *vilties kometa*, *vilties spindulys*, *vilties žvaigždė*; *a glimmer of hope*, *a seed of hope*, *a light of hope*.

3.1.1. Daiktavardiniai *vilties* kolokatai

Daiktavardžiai kairėje pozicijoje: *žmogaus viltis* 4, *ateities viltis* 3, *nevykėlių viltis* 3, *prozos viltis* 3, *gyvenimo viltis* 2, *grįžimo viltis* 2, *išsivadavimo viltis* 2, *laisvės viltis* 2, *amžinybės viltis*, *asmeninės gerovės viltis*, *(tautos) atgimimo viltis*, *dievų viltis*, *emigracijos viltis*, *geresnių laikų viltis*, *(sūnaus) gyvybės viltis*, *įsidarbinimo viltis*, *išganymo viltis*, *Kristaus viltis*, *mergaitės viltis*, *mergystės viltis*, *olimpiečių viltis*, *pasigailėjimo viltis*, *revanšo viltis*, *rytdienos viltis*, *rudens viltis*, *protėvių viltis*, *sajungos viltis*, *susitikimo viltis*, *šilimos viltis*, *šviesuomenės viltis*, *Tautiško knygyno arba bibliotekos viltis*, *tautos viltis*, *visuomenės sluoksnių viltis*, *žvalgybininko viltis*.

Daiktavardžiai dešinėje pozicijoje: *vilties erdvė* 5, *vilties spindulys* 4, *vilties išsipildymas* 3, *vilties diena* 2, *vilties kibirkštėlė* 2, *vilties tarpeklis* 2, *vilties atgaiva*, *vilties durys*, *vilties gegnė*, *vilties gražtas*, *vilties išniekinimas*, *vilties išsipildymo diena*, *vilties išsipildymo stebuklas*, *vilties kalvė*, *vilties kibirkštis*, *balti vilties klavišai*, *vilties kometa*, *vilties labirintas*, *vilties melodija*, *vilties metas*, *vilties mirażas*, *vilties nagas*, *vilties namai*, *vilties našta*, *vilties nešulys*, *vilties pančiai*, *vilties paslaptis*, *vilties pašvaistė*, *vilties pažadas*, *vilties pinigėlis*, *vilties prigimtis*, *vilties*

probrėkšma, vilties prošvaistė, didžiosios Vilties ruduo, vilties salelė, vilties simbolis, vilties siūlelis, vilties spindulėlis, vilties šapelis, vilties šukės, vilties šventė, vilties švytėjimas, vilties ugdymas, vilties ugnelė, vilties uostas, vilties vakaras, vilties varpeliai, vilties vėjas, vilties vėliava, vilties viltis, vilties žibukas, vilties žibuoklės, vilties žiburėlis, vilties žiburys, vilties žlugimas, vilties žodžiai, vilties žvaigždė, vilties žvaigždė, vilties žvaigždutė.

Iš pateiktų junginių matyti, kad dešinėje pozicijoje esantys junginio daiktavardiniai kolokatai yra ir gausesni, ir įvairesni už kairėje pozicijoje esančius junginio daiktavardinius kolokatus. Jų *Tekstyno* grožinės literatūros dalyje (7% viso tekstyno) aptikta net 71, vadinasi, *viltis* apibūdina net 71 sąvoką ar nurodo kokį nors jos aspektą. Tuo tarpu kairėje pozicijoje esančių junginio daiktavardinių kolokatų suskaičiuota 47. Bendras daiktavardinių *vilties* junglumo partnerių skaičius yra 118.

Dažniausiai pasikartojantis *vilties* kolokatas yra *erdvė* (*vilties erdvė*). Jis pasikartoja penkis kartus. Toliau seka junginiai *vilties spindulys* ir *žmogaus viltis*, kurie pasikartoja keturis kartus. Trečioje vietoje lieka tokie junginiai kaip *ateities viltis*, *nevykėlių viltis*, *prozos viltis* bei *vilties išsipildymas*. Šie junginiai tiriamoje tekstyno dalyje pavartoti po tris kartus. Nemažai junginių pavartoti po du kartus: gyvenimo *viltis*, *grįžimo viltis*, *išsivadavimo viltis*, *laisvės viltis*, *vilties diena*, *vilties kibirkštėlė*, *vilties tarpeklis*. Kadangi dažniau pasikartojančių junginių yra visai nedaug, galima teigti, kad daiktavardiniai *vilties* kolokatai yra gana įvairūs. Skirtingą reikšmę turinčių junginių suskaičiuota net 93.

3.1.2. Daiktavardiniai *hope* kolokatai

Daiktavardiniai kolokatai nurodantys apie kieno *hope* kalbama ar objektą, turintį *hope* požymį: *a hope of success* (sėkmė) 31, *a hope of escape* (išsigelbėjimas) 14, *a hope of survival* (išlikimas) 12, *a hope of recovery* (pasveikimas) 8, *a hope of release* (išlaisvinimas) 7, *a hope of salvation* (išsigelbėjimas) 7, *a hope of life* (gyvenimas) 6, *a hope of heaven* (dangus, rojus) 5, *a hope of peace* (taika) 5, *a hope of happiness* (laimė) 4, *a hope of improvement* (pagerėjimas) 4, *a hope of progress* (judėjimas į priekį) 4, *a hope of redemption* ((iš)gelbėjimas) 4, *a hope of stability* (pastovumas) 4, *a hope of recognition* (pripažinimas) 3, *a hope of victory* (pergalė) 3, *a hope of agreement* (susitarimas) 2, *a hope of benefit* (nauda, pelnas) 2, *a hope of betterment* (pagerėjimas) 2, *a hope of booty* (grobis) 2, *a hope of change* (permaina) 2, *a hope of communication* (susisiekimas) 2, *a hope of cure* (išgijimas) 2, *a hope of glory* (šlovė, triumfas) 2, *a hope of helping* (pagalba) 2, *a hope of liberation* (iš(si)vadavimas) 2, *a hope of promotion* (paaukštinimas) 2, *a hope of redress* ((iš)laidų, žalos, skriaudos) atlyginimas) 2, *a hope of repair*

((jėgu, sveikatos) atgavimas) 2, *a hope of rescue* ((iš)gelbėjimas) 2, *a hope of resistance* (pasipriešinimas) 2, *a hope of reunion* (susijungimas) 2, *a hope of summer* (vasaros) 2, *a hope of support* (palaikymas) 2, *a hope of understanding* (supratimas) 2, *a hope of Christ* (Kristus), *a hope of Christendom* (krikščioniškasis pasaulis), *a hope of communism* (komunizmas), *a hope of compromise* (kompromisas), *a hope of concealment* (slėpimas, maskavimas), *a hope of conception* (supratimas), *a hope of consent* (leidimas), *a hope of council* (taryba), *a hope of economy* (ekonomika), *a hope of effectiveness* (veiksmingumas), *a hope of employment* (tarnyba, darbas), *a hope of end* (pabaiga), *a hope of explanation* (pasiaiškinimas), *a hope of food* (valgis), *a hope of forgiveness* (atleidimas), *a hope of freedom* (laisvė), *a hope of friendship* (draugystė), *a hope of gain* (laimėjimas), *a hope of government* (vyriausybė), *a hope of growth* (augimas; didėjimas), *a hope of harmony* (darnumas), *a hope of immortality* (nemirtingumas), *a hope of improvements* (pagerėjimas), *a hope of independence* (nepriklausomybė), *a hope of influence* (įtaka), *a hope of inheritance* (paveldėjimas), *a hope of invisibility* (nematomumas), *a hope of jobs* (darbas), *a hope of land or work* (žemė; darbas), *a hope of love* (meilė), *a hope of maintenance* (parama), *a hope of man* (vyras), *a hope of mankind* (žmonija), *a hope of marriage* (santuoka), *a hope of meeting* (susitikimas), *a hope of nationalization* (nacionalizacija), *a hope of nations* (tauta), *a hope of preferment* (paaukštinimas), *a hope of profit* (nauda), *a hope of proof* (įrodymas), *a hope of refreshment* (atsigaivinimas), *a hope of reliability* (patikimumas).

Daiktavardiniai kolokatai nurodantys kokį nors hope aspektą ar objektą, kuris priklauso hope: *a glimmer* (silpna prošvaistė, blyksnis) *of hope* 50, *a ray* (spindulys) *of hope* 27, *a message* (pranešimas, žinia) *of hope* 22, *a sign* (ženklas) *of hope* 18, *a land* (žemė, šalis) *of hope* 16, *a symbol* (simbolis) *of hope* 16, *a beacon* (švyturys) *of hope* 8, *a sense* (jutimas, jausmas) *of hope* 8, *a flame* (liepsna) *of hope* 6, *a flicker* (švystelėjimas) *of hope* 6, *a gleam* (prošvaistė, spindulys) *of hope* 6, *a loss* (praradimas) *of hope* 6, *a note* (pastaba, užrašas) *of hope* 6, *a deal* (kiekis) *of hope* 5, *an expression* ((iš)raiška) *of hope* 5, *a source* (šaltinis) *of hope* 5, *a time* (laikas) *of hope* 5, *a word* (žodis) *of hope* 5, *an element* (dalis, dalelytė) *of hope* 4, *a spark* (kibirkštėlė) *of hope* 4, *a triumph* (pergalė, džiūgesys) *of hope* 4, *a flash* (blyksnis, prošvaistė) *of hope* 3, *a mixture* (mišinys) *of hope* (and melancholy...; and dread...; and trepidation...) 3, *a moment* (akimirka) *of hope* 3, *a shred* (dalelė) *of hope* 3, *an absence* (nebuvimas, neturėjimas) *of hope* 3, *an end* (galas, pabaiga) *of hope* 3, *a colour* (spalva) *of hope* 2, *a dawn* (aušra) *of hope* 2, *a death* (mirtis) *of hope* 2, *a face* (veidas) *of hope* 2, *a feeling* (jausmas, emocija) *of hope* 2, *a flag* (vėliava) *of hope* 2, *a lack* (trūkumas) *of hope* 2, *a legacy* (palikimas) *of hope* 2, *a light* (šviesa) *of hope* 2, *a myth* (mitas) *of hope* 2, *a period* (laikotarpis) *of hope* 2, *a place* (vieta) *of hope* 2, *a season* (laikotarpis) *of hope* 2, *a seed* (sėkla, grūdas) *of hope* 2, *a star* (žvaigždė) *of hope* 2, *a surge* (banga) *of hope* 2, *a vestige*

(krislas) *of hope* 2, ***an emotion*** (jausmas, emocija) *of hope* 2, ***an image*** (atvaizdas) *of hope* 2, ***an injection*** (išvirkštimas, injekcija) *of hope* 2, ***a dream*** (sapnas, svajonė) *of hope*, ***a flare*** (švystelėjimas, liepsna) *of hope*, ***a form*** (pavidalas) *of hope*, ***a future*** (ateitis) *of hope*, ***a glint*** (šviesos spindulys) *of hope*, ***a journey*** (kelionė) *of hope*, ***a kernel*** (seklelė) *of hope*, ***a leap*** (šuolis) *of hope*, ***a leer*** (geidulingas žvilgsnis) *of hope*, ***an even*** (vakaras) *of hope*, ***an indicator*** (rodiklis) *of hope*, ***an inkling*** (neaiški užuomina) *of hope*, ***an investment*** (įdėjimas, investavimas) *of hope*.

Daiktavardinių *hope* kolokatų skaičius gerokai skiriasi nuo rastųjų lietuvių kalboje. Rasti net 303 daiktavardiniai kolokatai nurodantys kokį nors *hope* aspektą ir 201 atvejis, kuomet nurodoma apie kieno *hope* kalbama. Taigi bendras daiktavardinių kolokatų skaičius anglų kalboje yra 504.

Iš junginių su daiktavardžiais, kurie nurodo tam tikrą *hope* aspektą, dažniausias ***a glimmer*** (silpna prošvaistė, blyksnis) *of hope*. Ši kolokacija pavartota net 50 kartų. 27 kartus pavartotas junginys ***a ray*** (spindulys) *of hope*, 22 – ***a message*** (pranešimas, žinia) *of hope*, 18 – ***a sign*** (ženklas) *of hope*. Po 16 kartų pavartoti junginiai ***a land*** (žemė, šalis) *of hope* ir ***a symbol*** (simbolis) *of hope*. Prie dažniau vartotinių galima paminėti ***a beacon*** (švyturys) *of hope* ir ***a sense*** (jutimas, jausmas) *of hope*. Šios kolokacijos pavartotos po aštuonis kartus. Kiti junginiai dažnumo skalėje pasiskirsto taip: junginiai ***a flame*** (liepsna) *of hope*, ***a flicker*** (švystelėjimas) *of hope*, ***a gleam*** (prošvaistė, spindulys) *of hope*, ***a loss*** (praradimas) *of hope*, ***a note*** (pastaba, užrašas) *of hope* pasikartoja po šešis kartus, po penkis kartus pavartoti junginiai ***a deal*** (kiekis) *of hope*, ***an expression*** ((iš)raiška) *of hope*, ***a source*** (šaltinis) *of hope*, ***a time*** (laikas) *of hope*, ***a word*** (žodis) *of hope*. Gana daug junginių, kurie vartojami ir rečiau.

Tarp junginių su daiktavardiniais kolokatais, kurie nurodo apie kieno *hope* kalbama, dažniausias yra ***a hope of success*** (sėkmė), kuris pavartotas 31 kartą. 14 kartų pavartotas junginys ***a hope of escape*** (išsigelbėjimas), 12 kartų – ***a hope of survival*** (išlikimas), aštuonis kartus – ***a hope of recovery*** (pasveikimas), po septynis kartus – ***a hope of release*** (išlaisvinimas) ir ***a hope of salvation*** (išsigelbėjimas), šešis kartus – ***a hope of life*** (gyvenimas), penkis kartus – ***a hope of heaven*** (dangus, rojus) ir ***a hope of peace*** (taika). Taip pat nemažai junginių pavartoti po keturis, tris, du ar net tik po vieną kartą, bet, kaip jau minėta anksčiau, šio darbo galutinis tikslas – konceptualiosios *vities / hope* metaforos, tad čia labai svarbus ne tik kolokatų gausumas, bet ir įvairovė.

3.2. Būdvardiniai *vilties* / *hope* kolokatai

3.2.1. Būdvardiniai *vilties* kolokatai

Būdvardžiai: *paskutinė viltis* 22, *vienintelė viltis* 11, *didelė viltis* 10, *slapta viltis* 7, *tuščia viltis* 6, *nauja viltis* 5, *šviesi viltis* 4, *graži viltis* 3, *džiugi viltis* 2, *gera viltis* 2, *geriausia viltis* 2, *geroji viltis* 2, *maža viltis* 2, *mažiausia viltis* 2, *mažytė viltis* 2, *menka viltis* 2, *miglota viltis* 2, *naivi viltis* 2, *neaiški viltis* 2, *rimta viltis* 2, *tikra viltis* 2, *tvirta viltis* 2, *aiškesnė viltis*, *apgaulinga viltis*, *begalinė viltis*, *berekalinga viltis*, *bergždžia viltis*, *beviltiška viltis*, *didi viltis*, *didžiausia viltis*, *didžioji viltis*, *galinga viltis*, *garbėtroškiška viltis*, *gyva viltis*, *graudi viltis*, *gražiausia viltis*, *ypatinga viltis*, *kilni viltis*, *kūrybinė viltis*, *kvaila viltis*, *liauna viltis*, *mažutė viltis*, *mažutėlaitė viltis*, *menkutė viltis*, *nebloga viltis*, *nereali viltis*, *netikėta viltis*, *nuoširdi viltis*, *olimpinė viltis*, *paika viltis*, *panaši viltis*, *pasąmoninė viltis*, *paskutiniausioji viltis*, *paskutinioji viltis*, *pirmapradė viltis*, *sena viltis*, *silpna viltis*, *skaudi viltis*, *svajinga viltis*, *svetima viltis*, *šventinė viltis*, *šviesiausia viltis*, *tauri viltis*, *tiršta viltis*, *tolima viltis*, *trapi viltis*, *tvirčiausia viltis*, *žemiška viltis*.

Būdvardinių kolokatų skaičius (141) leidžia manyti, kad *viltis* yra labai abstraktus žodis, turint omenyje tai, kad būdvardžio paskirtis yra greta einanti daiktavardį apibūdinti ir sukonkretinti. I. Macijauskaitė teigia, kad „kuo žodis turi mažiau junginių, tuo jo reikšmė yra konkretesnė: pvz., žodis *bėras* gali sudaryti junginį su vieninteliu daiktavardžiu *arklys*.“⁴⁴ Dažniausiai pasikartojantis *vilties* junginys su būdvardžiu – *paskutinė viltis* – pavartotas net 22 kartus, toliau seka junginys *vienintelė viltis*, kuris tiriamoje *Tekstyno* dalyje kartojasi 11 kartų. Šie kolokatai įvardija tikėjimą, kuris yra neatsiejamas nuo *vilties* – jei žmogus tiki, jis turi viltį ir atvirksčiai. 10 kartų pavartotas junginys *didelė viltis*, septynis kartus – *slapta viltis*, šešis – *tuščia viltis*, penkis – *nauja viltis*, keturis – *šviesi viltis*, tris – *graži viltis*. Net 14 būdvardinių junginių pasikartoja po du kartus, taip pat aptiktas nemažas skaičius kolokacijų, pavartotų tik po vieną kartą. Galima išsivaizduoti, kaip šie duomenys pasikeistų atlikus tyrimą su visais *Tekstyne* aptiktais abstrakto *viltis* pavyzdžiais. Skirtingą reikšmę turinčių junginių suskaičiuota 68.

⁴⁴ MACIJAUŠKAITĖ, I. Dvi antonimų poros: mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24, p. 124.

3.2.2. Būdvardiniai *hope* kolokatai

Būdvardžiai: *the only* (vienintelė) *hope* 65, *the best* (geriausia) *hope* 59, *a vain* (bergždžia) *hope* 30, *the new* (nauja) *hope* 24, *the faint* (silpna, blanki) *hope* 20, *a forlorn* (menka) *hope* 17, *the last* (paskutinė) *hope* 13, *a great* (kilni, puiki) *hope* 9, *a pious* (nereali, neįtikėtina) *hope* 8, *a little* (maža) *hope* 7, *a slight* (menka) *hope* 6, *the main* (pagrindinė) *hope* 4, *the one* (vienintelė) *hope* 4, *a real* (reali) *hope* 4, *the vague* (miglotą) *hope* 4, *the fervent* (karšta, aistringa) *hope* 3, *a frail* (trapi) *hope* 3, *the slim* (menka) *hope* 3, *a small* (maža) *hope* 3, *a sudden* (netikėta) *hope* 3, *a wild* (laukinė) *hope* 3, *a better* (geresnė) *hope* 2, *the chief* (pagrindinė) *hope* 2, *a desperate* (beviltiška) *hope* 2, *a distant* (tolima) *hope* 2, *a futile* (bergždžia) *hope* 2, *a late* (ankstesnė) *hope* 2, *the least* (mažiausia) *hope* 2, *a mad* (beprotiška) *hope* 2, *the reasonable* (protinga, pagrįsta) *hope* 2, *the rising* (auganti) *hope* 2, *the sincere* (nuoširdi) *hope* 2, *the slender* (menka) *hope* 2, *a sneaking* (nepaaiškinama) *hope* 2, *a strong* (stipri) *hope* 2, *the white* (balta) *hope* 2, *a big* (didelė) *hope*, *a certain* (neabejotina) *hope*, *a clumsy* (netaktiška) *hope*, *a confident* (tikra) *hope*, *a dark* (tamsi) *hope*, *the deliberate* (sąmoninga, apgalvota) *hope*, *the determined* (ryžtinga) *hope*, *the disaffected* (nepatenkinta) *hope*, *the early* (ankstyva) *hope*, *the empty* (tuščia) *hope*, *the exaggerated* (perdėta) *hope*, *a false* (klaidinga, apgaulinga) *hope*, *a favourable* (palanki) *hope*, *a fearful* (baisus) *hope*, *the firm* (tvirta) *hope*, *the first* (pirmutinė) *hope*, *a fleeting* (trumpalaikė) *hope*, *a fond* (tuščia) *hope*, *a fragile* (trapi) *hope*, *a general* (visuotinė) *hope*, *a glowing* (ryški) *hope*, *the grim* (niūri) *hope*, *the ignoble* (niekinga) *hope*, *the impatient* (nekantri) *hope*, *the irrational* (nelogiška) *hope*, *a lingering* (užsitęsusi) *hope*, *the lively* (gyva) *hope*, *a long-standing* (užsitęsusi) *hope*, *a malignant* (pragaištinga) *hope*, *a mild* (nedidelė) *hope*, *a modest* (kukli) *hope*, *the optimistic* (optimistinė) *hope*, *the outrageous* (piktinanti) *hope*, *a possible* (įmanoma) *hope*, *a private* (slapta) *hope*, *a quiet* (rami, neryški) *hope*, *a short-lived* (trumpalaikė) *hope*, *a special* (ypatinga) *hope*, *a subconscious* (nesąmoninga) *hope*, *a tiny* (mažytė) *hope*, *a weak* (silpna) *hope*.

Būdvardiniai junginiai anglų kalboje gausesni ir įvairesni negu lietuvių kalboje. Suskaičiuoti net 364 pavartojimo atvejai. Dažniausiai pasikartojantys junginys yra *the only* (vienintelė) *hope*, pavartotas net 65 kartus. Nuo pastarojo mažai teatsilieka *the best* (geriausia) *hope*. Šis junginys pavartotas 59 kartus. Prie gausesnių kolokacijų minėtinos šios: 30 kartų pavartota – *a vain* (bergždžia) *hope*, 24 kartus – *the new* (nauja) *hope*, 20 kartų – *the faint* (silpna, blanki) *hope*, 17 kartų – *a forlorn* (menka) *hope*, 13 kartų – *the last* (paskutinė) *hope*.

3.3. Veiksmožodiniai *vilties* / *hope* kolokatai

Junginiai su veiksmožodiniais kolokatais, kaip ir su daiktavardiniais, yra dvejopi. Vienu atveju jie rodo *vilčiai* / *hope* priskiriamą veiksmą, procesą ar būseną (*subjektinė funkcija*), pavyzdžiui, *viltis atbunda*, *viltis klaidžioja*, *viltis teikia*; *the hope comes*, *the hope dies*, *the hope lies*, o kitu atveju pati *viltis* patiria veiksmožodiniu kolokatu žymimą veiksmą, procesą ar būseną (*objektinė funkcija*), pavyzdžiui, *atgauti viltį*, *gimdyti viltį*, *saugoti viltį*; *to express a hope*, *to destroy a hope*, *to invest a hope*. Prie veiksmožodinių kolokatų lietuvių kalboje dar pateikiami junginiai su bendratimi.

3.3.1. Veiksmožodiniai *vilties* kolokatai

Veiksmožodžiai (subjektinė funkcija): *viltis yra* 24, *viltis (ne)išsipildo* 11, *viltis lieka* 7, *viltis žlunga* 6, *viltis atsiranda* 4, *viltis įsižiebia* 4, *viltis (te)(be)rusena* 4, *viltis blėsta* 3, *viltis blyksteli* 3, *viltis gęsta* 3, *viltis gimsta* 3, *viltis miršta* 3, *viltis (ne)šviečia* 3, *viltis užgęsta* 3, *viltis atbunda* 2, *viltis atgimsta* 2, *viltis auga* 2, *viltis išsisklaido* 2, *viltis (ne)pasiteisina* 2, *viltis pražysta* 2, *viltis apima*, *viltis aptyla*, *viltis atgyja*, *viltis atrieda*, *viltis atsidaužia į akmenis*, *viltis belieka*, *viltis blėsčioja*, *viltis bunda*, *viltis dega*, *viltis dilgsi*, *viltis gena*, *viltis gyvena*, *viltis grimzta*, *viltis griūna*, *viltis grįžta*, *viltis įkvepia*, *viltis įsikūnija*, *viltis išblunka*, *viltis kankina*, *viltis klaidžioja*, *viltis krypta*, *viltis krusteli*, *viltis kutena (širdį)*, *viltis leipi*, *viltis lydi*, *viltis neapleidžia*, *viltis neįsikūnija*, *viltis neleidžia*, *viltis nepasiduoda*, *viltis nepasitvirtina*, *viltis nepriblėsta*, *viltis nesipildo*, *viltis nublykšta*, *viltis nudažo*, *viltis nušvinta*, *viltis nuvilia*, *viltis palaiko*, *viltis palieka*, *viltis pasibaigia*, *viltis pildosi*, *viltis plazdena*, *viltis praskaidrėja*, *viltis senka*, *viltis skamba*, *viltis skrenda*, *viltis skrieja*, *viltis slepiasi*, *viltis spingsi*, *viltis spingteli*, *viltis sprogsta*, *viltis spurda*, *viltis stiprėja*, *viltis subyra*, *viltis sudūžta*, *viltis sukyla*, *viltis suspindi*, *viltis sušildo*, *viltis suteikia*, *viltis sutraška*, *viltis šmėkšteli*, *viltis švysteli*, *viltis teguodžia*, *viltis teikia*, *viltis telieka*, *viltis tviska*, *viltis užliūliuoja*, *viltis veda*, *viltis verpetuoja*, *viltis virvena*.

Veiksmožodžiai (objektinė funkcija): *(ne)(be)turėti viltį(-ies)* 59, *prarasti viltį* 52, *teikti viltį* 30, *(ne)būti vilties* 24, *ne(be)teikti vilties* 13, *gyventi (viena) viltimi* 12, *suteikti viltį* 12, *neprarasti vilties* 11, *žadinti viltį* 10, *dėti viltį* 7, *(ne)puoselėti viltį(-ies)* 7, *(ne)(su)teikti vilties* 7, *atimti viltį* 6, *(ne)dėti (daugiau) vilties(-čių)* 6, *(pa)žvelgti su viltimi* 6, *palikti viltį* 5, *gražinti viltį* 4, *(ne)(be)likti vilties* 4, *nepamesti vilties* 4, *sudėti viltį(-is)* 4, *atsirasti vilties* 3, *atsisakyti vilties* 3, *duoti viltį* 3, *duoti vilties* 3, *guosti viltimi* 3, *įžiebtį viltį* 3, *nenustoti vilties* 3, *nepalikti vilties* 3, *nu(si)nešti viltį* 3, *palaikyti viltį* 3, *pamesti viltį* 3, *(su)stiprinti viltį* 3, *gimdyti viltį* 2, *klausti su*

viltimi 2, **laukti** su viltimi 2, **nepateisinti** vilties 2, **nukreipti** viltį 2, **saugoti** viltį 2, **(ne)sukelti** viltį(-ies) 2, **sužadinti** viltį 2, **žadėti** viltį 2, **žiūrėti** su viltimi 2, **alsuoti** viltimi, **apsikrauti** viltimi, **apsiriboti** viltimi, **apvilti** viltį, **atgauti** viltį, **atrasti** viltį, **atsikratyti** vilties, **atsisveikinti** su viltimi, **atskleisti** viltį, **atspindėti** viltį, **bruzdėti** su viltimi, **budinti** viltį, **dalintis** viltimi, **degti** iš vilties, **dirbti** ir **dervuoti** viltį, **dirščioti** su viltimi, **dovanoti** viltį, **galvoti** su viltimi, **gydytis** viltimi, **gyventi** be vilties, **glaustyti** viltį (širdy), **ieškoti** vilties, **įsidegti** viltimi, **įsitverti** į viltį, **įsižiebt** viltimi, **išdainuoti** viltį, **išduoti** viltį, **išlaikyti** viltį, **išrauti** viltį, **išsaugoti** viltį, **laidoti** viltį, **laikyti** viltį, **matyti** viltį, **neatimti** vilties, **nepagrįsti** vilties, **nepatenkinti** vilties, **nepažinti** vilties, **nerasti** vilties, **nesieti** vilties, **neslėpti** vilties, **nestokoti** vilties, **nesukurti** vilties, **nešti** viltį, **neužtemdyti** vilties, **nustoti** vilties, **paimti** viltį, **pajusti** viltį, **paklausti** su viltimi akyse, **palikti** be vilties, **palydėti** su viltimi, **panardyti** viltyje, **paneigti** viltį, **pasiduoti** vilčiai, **pasidžiaugti** viltimi, **pašokti** su viltimi, **pateisinti** viltį, **patikėti** viltimi, **pažadinti** viltį, **prisiliesti** prie vilties, **ramintis** viltimi, **reikšti** viltį, **remtis** viltimi, **sieti** viltį, **siųsti** viltį, **skelbti** viltį, **slėpti** viltį, **spindėti** viltimi, **stvertis** vilties, **sugriauti** viltį, **sunaikinti** viltį, **suprasti** viltį, **sušildyti** viltį, **sutraiškyti** viltį, **sužiurti** su viltimi, **švystelėti** viltimi, **tapti** viltimi, **užgožti** viltį, **užlieti** viltimi, **užmiršti** viltį, **vadovautis** viltimi, **viršti** viltimi, **žongliruoti** viltimi, **žvelgti** į viltį.

Junginiai su bendratimi: *viltis sulaukti* (šiltų dienų) 6, *viltis gyventi* 4, *viltis išvysti* (saulę) 4, *viltis sugrįžti* 4, *viltis surasti* 4, *viltis išeiti* (į laisvę) 3, *viltis susigrąžinti* 3, *viltis atgaivinti* 2, *viltis grįžti* (atgal) 2, *viltis išvažiuoti* 2, *viltis pasveikti* 2, *viltis patekti* 2, *viltis turėti* 2, *viltis apginti* (tėvynę), *viltis aptikti*, *viltis atrasti*, *viltis atsidėti* (dailei), *viltis dalyvauti*, *viltis gauti*, *viltis įsitaisyti*, *viltis išauklėti*, *viltis išgyventi*, *viltis iškęsti*, *viltis išlaisvinti*, *viltis išlieti* (energiją), *viltis išlikti*, *viltis išnykti*, *viltis išsivaduoti* (iš skurdo), *viltis ištrūkti*, *viltis išvengti*, *viltis išvyti*, *viltis kurti*, *viltis laimėti*, *viltis mokytis*, *viltis neprarasti*, *viltis nukeliauti*, *viltis nuskristi*, *viltis nustebinti*, *viltis nuvykti*, *viltis padaryti*, *viltis pakeisti*, *viltis pamatyti*, *viltis parduoti*, *viltis pasiekti*, *viltis pasikalbėti*, *viltis pasimatyti*, *viltis pasinerti* (į begalinį dvasinį gyvenimą), *viltis pasireikšti*, *viltis patirti*, *viltis patraukti dėmesį*, *viltis pradėti* (gyvenimą iš naujo), *viltis praleisti*, *viltis prasigyventi*, *viltis stebėtis*, *viltis studijuoti*, *viltis suprasti*, *viltis susekti*, *viltis susikalbėti*, *viltis susitaupyti*, *viltis susitikti*, *viltis suspėti*, *viltis sutramdyti*, *viltis užkariauti*, *viltis užkopti*, *viltis užsidirbti*.

Iš pateiktų sąrašų matyti, kad *viltis* daugiausiai turi veiksmažodinių junglumo partnerių. Šių kolokatų skaičius, lyginant su daiktavardiniais ir būdvardiniais kolokatais, atrodo įspūdingai. Subjektinę funkciją atliekančių *vilties* junglumo partnerių rasta 162, objektinę funkciją – 422, junginių su bendratimi suskaičiuota taip pat nemažai – 92. Taigi bendras veiksmažodinių kolokatų

skaičius yra 676.

Iš junginių su veiksmažodžiais, kurie rodo *vilčiai* priskiriamą veiksmą, procesą ar būseną, dažniausias yra *viltis yra*. Ši kolokacija pavartota 24 kartus. Vienuolika kartų pavartotas junginys *viltis (ne)išsipildo*, septynis – *viltis lieka*, šešis – *viltis žlunga*, po keturis kartus pavartoti junginiai, nusakantys *vilties* egzistenciją, t. y. jos atsiradimą, gyvavimą, – *viltis atsiranda*, *viltis išžiėbia*, *viltis (te)(be)rusea*. Po tris kartus pavartoti junginiai, kurių dauguma taip pat tiesiogiai ar netiesiogiai įvardija *vilties* gyvavimą. Tai tokie junginiai, kaip *viltis blėsta*, *viltis blykstelė*, *viltis gęsta*, *viltis gimsta*, *viltis miršta*, *viltis (ne)šviečia*, *viltis užgęsta*. Matyti, kad *viltis* neretai įvardijama kaip žmogus ar dangaus kūnas, šviesa.

Iš junginių su veiksmažodžiais, kuriuose *viltis* patiria veiksmažodiniu kolokatu žymimą veiksmą, procesą ar būseną, gausiausias yra *(ne)(be)turėti viltį(-ies)*, kuris pavartotas net 59 kartus. 52 kartus pavartotas junginys, nusakantis *vilties* netektį, – *prarasti viltį*. 30 kartų pavartotas junginys – *teikti viltį*, 24 kartus – *(ne)būti vilties*, 13 kartų – *ne(be)tekti vilties*, po 12 kartų – *gyventi viltimi* ir *suteikti viltį*, 11 kartų – *neprarasti vilties*, 10 – *žadinti viltį*. Po septynis kartus pavartoti tokie junginiai, kaip *dėti viltį*, *(ne)puoselėti viltį(-ies)*, *(ne)(su)teikti vilties*. Kiti veiksmažodiniai junginiai dažnumo skalėje pasiskirsto taip: junginiai *atimti viltį*, *(ne)dėti (daugiau) vilties(-čiu)*, *(pa)žvelgti su viltimi* pasikartoja po šešis kartus, penkis kartus pavartotas junginys *palikti viltį*, junginiai *gražinti viltį*, *(ne)(be)likti vilties*, *nepamesti vilties*, *sudėti viltį(-is)* pasikartoja po keturis kartus. Gana daug junginių yra pavartoti po tris, du kartus. Būta nemažai junginių, kurie *Tekstyno* tiriamoje grožinės literatūros dalyje pavartoti tik po vieną kartą.

Tiriamoje *Tekstyno* dalyje rasta nemažai junginių su bendratimi. Dažniausiai pasitaikanti kolokacija – *viltis sulaukti* – pasikartoja šešis kartus. Po keturis kartus pavartoti tokie junginiai, kaip *viltis gyventi*, *viltis išvysti (saule)*, *viltis sugrįžti*, *viltis surasti*. Kolokacijos *viltis išeiti (į laisvę)* ir *viltis susigražinti* pasikartoja po tris kartus. Nemažai junginių pavartoti po vieną ar du kartus.

3.3.2. Veiksmažodiniai *hope* kolokatai

Veiksmažodžiai (subjektinė funkcija): *the hope is* (yra) 57, *a hope grows* (auga) 2, *the hope persists* (tęsiasi, lieka) 2, *the hope seems* (atrodo) 2, *a hope awaits* (laukia), *the hope collapses* ((su)žlugti), *the hope comes* (ateina), *the hope dies* (miršta), *the hope exists* (egzistuoja, gyvena), *a hope lies* (guli), *the hope redeems* (gražina), *the hope wanes* (mažėja).

Veiksmažodžiai (objektinė funkcija): *to express* ((iš)reikšti) *a hope* 107, *to have* (turėti) *a hope* 29, *to offer* (siūlyti) *a hope* 10, *to hold out* (teikti) *the hope* 9, *to get* (gauti) *a hope* 8, *to give* (duoti) *a hope* 8, *to cling to* (įsitvėrus laikytis) *a hope* 7, *to bring* (atnešti) *a hope* 6, *to entertain*

(puoselėti) *a hope* 6, **to lose** (prarasti) *a hope* 5, **to see** (matyti) *a hope* 5, **to abandon** (atsisakyti) *a hope* 3, **to base on** (pagrįsti) *the hope* 3, **to cherish** (puoselėti) *the hope* 3, **to explain** ((pa, iš)aiškinti) *a hope* 3, **to share** (dalyti(s)) *a hope* 3, **to describe** (aprašyti) *the hope* 2, **to destroy** ((su)naikinti, (su)griauti) *a hope* 2, **to endorse** (patvirtinti, pritarti) *a hope* 2, **to keep the hope alive** (palaikyti, kurstyti) 2, **to nurse** (puoselėti) *the hope* 2, **to nurture** (puoselėti) *the hope* 2, **to provide** (suteikti) *a hope* 2, **to raise** ((su)kelti) *the hope* 2, **to rejoice in** (džiaugtis) *the hope* 2, **to remain** (išlikti) *a hope* 2, **to resist** (priešintis, atsispirti) *a hope* 2, **to admit** (priimti) *the hope*, **to blight** (gadinti, žlugdyti) *the hope*, **to carry** (nešti) *the hope*, **to conceive** (pajusti) *the hope*, **to crush** ((su)traiškyti) *a hope*, **to depend on** (priklausyti nuo) *a hope*, **to embody** (įkūnyti, įgyvendinti) *a hope*, **to end** ((už)baigti, nutraukti) *a hope*, **to encourage** ((pa)skatinti) *the hope*, **to fan** (ipūsti) *the hope*, **to find** ((su)rasti) *a hope*, **to force** (skatinti, (pri)versti) *a hope*, **to give up** (netekti) *the hope*, **to go** (eiti) *without a hope*, **to inspire** (įkvėpti) *the hope*, **to invest** (įdėti, investuoti) *the hope*, **to live in** (gyventi su) *the hope*, **to pin** ((pri)segti) *a hope*, **to portray** ((pa)vaizduoti, (nu)piešti) *a hope*, **to put out** (užgesinti) *a hope*, **to realize** (įgyvendinti) *the hope*, **to relinquish** (atsisakyti, išsižadėti) *the hope*, **to rely on** (pasitikėti) *the hope*, **to renew** (atgaivinti) *a hope*, **to retain** (išlaikyti, išsaugoti) *the hope*, **to revive** (atgaivinti) *the hope*, **to show** ((pa)rodyti) *a hope*, **to stand** (laikyti(s)) *a hope*, **to stimulate** ((su)žadinti) *a hope*, **to suppress** (nuslėpti) *the hope*, **to sustain** (sustiprinti) *a hope*, **to symbolize** (simbolizuoti) *a hope*, **to take** (imti) *a hope*.

Visas darbinis konkordansas tiriant lietuviškuosius *vilties* kolokatus sudaro 935 *vilties* pavartojimo atvejus. Kaip jau minėta, tarp jų rasta net 676 veiksmažodiniai kolokatai. Šis skaičius yra beveik du kartus didesnis nei rastųjų anglų kalboje (342), nors visas darbinis konkordansas ir buvo gerokai didesnis (1210 *hope* pavartojimo atveju).

Svarbu paminėti, kad labai mažas subjektinės vartosenos veiksmažodžių skaičius anglų kalboje rodo, kad *hope* labai retai veikia pati savaime. Paprastai yra daroma kažkas su ja pačia (objektinė veiksmažodžių vartoseną). Ko gero tai didžiausias skirtumas pastebėtas gretinamose kalbose. Anglų kalboje iš junginių su veiksmažodžiais, kurie rodo *hope* priskiriamą veiksmą, procesą ar būseną, dažniausias (kaip ir lietuvių kalboje) yra *the hope is* (yra). Ši kolokacija pavartota 57 kartus. Neskaitant ką tik minėto junginio, telieka 14 subjektinės vartosenos pavyzdžių, pavartotų po du ar vieną kartą.

Tarp junginių su veiksmažodžiais, kuriuose *hope* patiria veiksmažodiniu kolokatu žymimą veiksmą, procesą ar būseną, taip pat nemažai pavienių atvejų ar junginių pavartotų po du kartus. Ryškiausiai išsiskiria 107 kartus pavartotas junginys **to express** ((iš)reikšti) *a hope*. Prie dažniau vartojamų dar galima paminėti **to have** (turėti) *a hope*, kuris pavartotas 29 kartus, **to offer** (siūlyti) *a hope* – 10 kartų, **to hold out** (teikti) *the hope* – devynis kartus, **to get** (gauti) *a hope* ir **to give** (duoti)

a hope – po aštuonis kartus. Septynis kartus pavartotas junginys ***to cling to*** (įsitvėrus laikytis) *a hope*, po šešis – ***to bring*** (atnešti) *a hope* ir ***to entertain*** (puoselėti) *a hope*, po penkis – ***to lose*** (prarasti) *a hope* ir ***to see*** (matyti) *a hope*. Visi kiti junginiai pavartoti po vieną, du ar tris kartus.

4. VILTIES / HOPE KOLOKATŲ SEMANTINĖS KATEGORIJOS

Abstrakto *viltis / hope* junglumo partnerių semantinė klasifikacija atliekama trimis etapais anksčiau pateiktų kolokatų sąrašų pavyzdžiu: pirmiausiai aptariami junginiai su daiktavardžiais, kurie savo ruožtu dar skirstomi pagal kolokato vietą abstrakto atžvilgiu, po to seka būdvardiniai ir veiksmažodiniai kolokatai. Šis tyrimas svarbus tuo, kad padės geriau susipažinti su kalbine *vilties / hope* aplinka. Tiesa, reikia pabrėžti, kad tokie skirstymai, kai vadovaujamosi vieno žmogaus kalbos jausmu, yra subjektyvūs, ir todėl visi rezultatai turėtų būti priimami atsargiai ir kritiškai.

4.1. Daiktavardinių *vilties* kolokatų semantinės kategorijos

Abstrakto *viltis* kairės pozicijos daiktavardiniai kolokatai pagal bendrą semantinę komponentą skiriami į septynias dalis. Tai **laiką** (6 žodžių junginiai – ž. j.), **gailestį** (1 ž. j.), **gyvą objektą** (12 ž. j.), **socialinę grupę** (4 ž. j.), **veiksmą** (8 ž. j.), **būvį** (7 ž. j.), **religines realijas** (4 ž. j.) nusakančios semantinės grupės.

1 lentelė

Tiriamą abstrakto *viltis* kairės pozicijos daiktavardinių kolokatų semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Laiką nusakantys žodžiai	<i>Ateities viltis 3, amžinybės viltis, rytdienos viltis, rudens viltis.</i>
Gailestį nusakantys žodžiai	<i>Pasigailėjimo viltis.</i>
Gyvą objektą nusakantys žodžiai	<i>Žmogaus viltis 4, nevykėlių viltis 3, mergaitės viltis, mergystės viltis, olimpiečių viltis, protėvių viltis, žvalgybininko viltis.</i>
Socialinę grupę nusakantys žodžiai	<i>Jaunimo sąjungos viltis, tautos viltis, šviesuomenės viltis, visuomenės sluoksnių viltis.</i>
Veiksmą nusakantys žodžiai	<i>Grįžimo viltis 2, išsivadavimo viltis 2, emigracijos viltis, įsidarbinimo viltis, revanšo viltis, susitikimo viltis.</i>
Būvį nusakantys žodžiai	<i>Gyvenimo viltis 2, laisvės viltis 2, asmeninės gerovės viltis, geresnių laikų viltis, gyvybės viltis.</i>
Religines realijas nusakantys žodžiai	<i>Atgimimo viltis, dievų viltis, išganymo viltis, Kristaus viltis.</i>
Kita	<i>Prozos viltis 3, šilimos viltis, Tautiško knygyno ar bibliotekos viltis.</i>

Junginiai su dešinėje pozicijoje esančiais daiktavardiniais kolokatais, kaip jau buvo minėta, yra gausesni ir įvairesni. Tai sąlygoja ir didesnę semantinių grupių įvairovę. Jų išskirta dvylika. Tai **laiko tarpsnį** (6 ž. j.), **erdvės objektus** (14 ž. j.), **žmogaus gyvenamą aplinką ar vietą** (5 ž. j.), **namus, namų apyvokos objektus** (6 ž. j.), **sunkumą, našta, suvaržymą** (3 ž. j.), **mažus objektus** nusakančios semantinės grupės. Į atskiras semantines kategorijas skiriami žodžiai, susiję su **žmogumi** (3 ž. j.), **muzika** (2 ž. j.), **šviesa** (5 ž. j.), **viltimi, išsipildymu ar stebuklu** (10 ž. j.) ir **gamta** (2 ž. j.). Atskirą semantinę grupę sudaro **veiksmą** nusakantys žodžiai (3 ž. j.).

2 lentelė

Tiriamąjį abstrakto *viltis* dešinės pozicijos daiktavardinių kolokatų semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Laiko tarpsnį nusakantys žodžiai	<i>Vilties diena 2, didžiosios Vilties ruduo, vilties išsipildymo diena, vilties metas, vilties vakaras.</i>
Erdvės objektus nusakantys žodžiai	<i>Vilties erdvė 5, vilties spindulys 4, vilties kometa, vilties mirażas, vilties pašvaistė, vilties vėjas, vilties žvaigždė.</i>
Žmogaus gyvenamą aplinką, vietą nusakantys žodžiai	<i>Vilties tarpeklis 2, vilties kalvė, vilties labirintas, vilties uostas.</i>
Su žmogumi susiję žodžiai	<i>Vilties nagas, vilties prigimtis, viltis žodžiai.</i>
Namus, namų apyvokos objektus nusakantys žodžiai	<i>Vilties durys, vilties gegnė, vilties gražtas, vilties namai, vilties šukės, vilties vėliava.</i>
Veiksmą nusakantys žodžiai	<i>Vilties išniekinimas, vilties ugdymas, vilties žlugimas.</i>
Su muzika susiję žodžiai	<i>Baltį vilties klavišai, vilties melodija.</i>
Su šviesa susiję žodžiai	<i>Vilties kibirkštis, vilties probrėkšma, vilties prošvaistė, vilties švytėjimas, vilties žiburys.</i>
Sunkumą, našta, suvaržymą nusakantys žodžiai	<i>Vilties našta, vilties nešulys, vilties pančiai.</i>
Su viltimi, išsipildymu, stebuklu susiję žodžiai	<i>Vilties išsipildymas 3, vilties atgaiva, vilties paslaptis, vilties pažadas, vilties simbolis, vilties stebuklas, vilties šventė, vilties viltis.</i>
Su gamta susiję žodžiai	<i>Vilties žibukas, vilties žibuoklės.</i>
Mažus objektus nusakantys žodžiai	<i>Vilties kibirkštėlė 2, viltis pinigėlis, vilties salelė, vilties siūlelis, vilties spindulėlis, vilties šapelis, vilties ugnelė, vilties varpeliai, vilties žiburėlis, vilties žvaigždėlė, vilties žvaigždutė.</i>

4.2. Daiktavardinių *hope* kolokatų semantinės kategorijos

Daiktavardiniai kolokatai, nurodantys apie kieno *hope* kalbama, pagal bendrą semantinę komponentą skiriami į 13 dalių. Lyginant su semantinėmis kategorijomis, išskirtomis lietuvių kalboje, matyti, kad dalis jų sutampa. Tai **laiką** (1 ž. j.), **gyvą objektą** (3 ž. j.), **veiksmą** (39 ž. j.), **būvį, egzistenciją** (20 ž. j.), **religines realijas** (8 ž. j.) nusakančios semantinės grupės. Be šių iš anglų kalbos tekstyne rastų pavyzdžių dar skiriamos **pasigailėjimą** (1 ž. j.), **sveikatą** (13 ž. j.), **paramą** (8 ž. j.), **tam tikrą laimėjimą, pasiekimą, naudą** (32 ž. j.), **gyvenimo džiaugsmą** (42 ž. j.), **jausmą** (5 ž. j.), **valstybę, įstaigą, organizaciją** (8 ž. j.) ir **darbą** (4 ž. j.) nusakančios semantinės kategorijos. Paskutinėje lentelės dalyje (*Kita*) pateikiami junginiai (16 ž. j.), kurių nepavyko priskirti prie anksčiau išvardintų kategorijų.

3 lentelė

Daiktavardinių kolokatų, nurodančių apie kieno *hope* kalbama, semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Laiką nusakantys žodžiai	<i>A hope of summer</i> (vasaros) 2.
Pasigailėjimą nusakantys žodžiai	<i>A hope of forgiveness</i> (atleidimas).
Gyvą objektą nusakantys žodžiai	<i>A hope of man</i> (vyras), <i>a hope of mankind</i> (žmonija), <i>a hope of nations</i> (tauta).
Sveikatą nusakantys žodžiai	<i>A hope of recovery</i> (pasveikimas) 8, <i>a hope of cure</i> (išgijimas) 2, <i>a hope of repair</i> ((jėgų, sveikatos) atgavimas) 2, <i>a hope of refreshment</i> (atsigaivinimas).
Veiksmą nusakantys žodžiai	<i>A hope of escape</i> (išsigelbėjimas) 14, <i>a hope of release</i> (išlaisvinimas) 7, <i>a hope of salvation</i> (išsigelbėjimas) 7, <i>a hope of redemption</i> ((iš)gelbėjimas) 4, <i>a hope of rescue</i> ((iš)gelbėjimas) 2, <i>a hope of resistance</i> (pasipriešinimas) 2, <i>a hope of reunion</i> (susijungimas) 2, <i>a hope of concealment</i> (slėpimas, maskavimas).
Paramą nusakantys žodžiai	<i>A hope of helping</i> (pagalba) 2, <i>a hope of support</i> (palaikymas) 2, <i>a hope of understanding</i> (supratimas) 2, <i>a hope of conception</i> (supratimas), <i>a hope of maintenance</i> (parama).
Būvį, egzistenciją nusakantys žodžiai	<i>A hope of survival</i> (išlikimas) 12, <i>a hope of life</i> (gyvenimas) 6, <i>a hope of food</i> (valgis), <i>a hope of growth</i> (augimas; didėjimas).
Religines realijas nusakantys	<i>A hope of heaven</i> (dangus, rojus) 5, <i>a hope of Christ</i> (Kristus),

žodžiai	<i>a hope of Christendom</i> (krikščioniškasis pasaulis), <i>a hope of immortality</i> (nemirtingumas).
Tam tikrą laimėjimą, pasiekimą, naudą nusakantys žodžiai	<i>A hope of improvement</i> (pagerėjimas) 4, <i>a hope of progress</i> (judėjimas į priekį) 4, <i>a hope of recognition</i> (pripažinimas) 3, <i>a hope of victory</i> (pergalė) 3, <i>a hope of agreement</i> (susitarimas) 2, <i>a hope of benefit</i> (nauda, pelnas) 2, <i>a hope of betterment</i> (pagerėjimas) 2, <i>a hope of booty</i> (grobis) 2, <i>a hope of promotion</i> (paaukštinimas) 2, <i>a hope of redress</i> ((išlaidų, žalos, skriaudos) atlyginimas) 2, <i>a hope of gain</i> (laimėjimas), <i>hope of compromise</i> (kompromisas), <i>a hope of improvements</i> (pagerėjimas), <i>a hope of preferment</i> (paaukštinimas), <i>a hope of profit</i> (nauda), <i>a hope of reliability</i> (patikimumas).
Gyvenimo džiaugsmą nusakantys žodžiai	<i>A hope of success</i> (sėkmė) 31, <i>a hope of peace</i> (taika) 5, <i>a hope of glory</i> (šlovė, triumfas) 2, <i>a hope of gain</i> (laimėjimas), <i>a hope of freedom</i> (laisvė), <i>a hope of friendship</i> (draugystė), <i>a hope of harmony</i> (darnumas),), <i>a hope of marriage</i> (santuoka).
Jausmą nusakantys žodžiai	<i>A hope of happiness</i> (laimė) 4, <i>a hope of love</i> (meilė).
Valstybę, įstaigą, organizaciją nusakantys žodžiai	<i>A hope of liberation</i> (iš(si)vadavimas) 2, <i>a hope of communism</i> (komunizmas), <i>a hope of council</i> (taryba), <i>a hope of economy</i> (ekonomika), <i>a hope of governement</i> (vyriausybė), <i>a hope of independence</i> (nepriklausomybė), <i>a hope of nationalization</i> (nacionalizacija).
Darbą nusakantys žodžiai	<i>A hope of effectiveness</i> (veiksmingumas), <i>a hope of employment</i> (tarnyba, darbas), <i>a hope of jobs</i> (darbas), <i>a hope of land or work</i> (žemė; darbas).
Kita	<i>A hope of stability</i> (pastovumas) 4, <i>a hope of change</i> (permaina) 2, <i>a hope of communication</i> (susisiekimasis) 2, <i>a hope of consent</i> (leidimas), <i>a hope of end</i> (pabaiga), <i>a hope of explanation</i> (pasiaiškinimas), <i>a hope of influence</i> (įtaka), <i>a hope of inheritance</i> (paveldėjimas), <i>a hope of invisibility</i> (nematomumas), <i>a hope of meeting</i> (susitikimas).

Junginių, kuriuose daiktavardiniai kolokatai nurodo kokį nors *hope* aspektą, tiriamoje anglų kalbos tekstyno *British National Corpus* dalyje rasta visu šimtu daugiau. Lietuvių kalboje, tokie junginiai taip pat gausesni ir įvairesni. Skiriama 15 semantinių kategorijų. Tai **laiką ar laiko tarpsnį** (16 ž. j.), **erdvės objektus** (29 ž. j.), **žmogaus gyvenamą aplinką, vietą** (18 ž. j.), **jausmą** (12 ž. j.), **gyvenimo džiaugsmą** (4 ž. j.), **namus, namų apyvokos objektus** (2 ž. j.), **veiksmą** (10 ž. j.), **regimą pavidalą** (5 ž. j.), **mažus objektus** (9 ž. j.) ir **stokojimą, pabaigą** (8 ž. j.) nusakančios semantinės grupės. Į atskiras semantines kategorijas skiriami žodžiai, susiję su **žmogumi** (8 ž. j.), **šviesa** (87 ž. j.), **viltimi, išsipildymu ar stebuklu** (17 ž. j.), **raiška, raiškos priemonėmis** (59 ž. j.) ir **gamta** (10 ž. j.). Lyginant su semantinėmis grupėmis, išskirtomis lietuvių kalboje, matyti, kad kartojasi visos išskyrus kategoriją, kuriai priskirti žodžiai, susiję su muzika.

4 lentelė

Daiktavardinių kolokatų, nurodančių kokį nors *hope* aspektą, semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Laiką ar laiko tarpsnį nusakantys žodžiai	<i>A time</i> (laikas) of hope 5, <i>a moment</i> (akimirka) of hope 3, <i>a dawn</i> (aušra) of hope 2, <i>a period</i> (laikotarpis) of hope 2, <i>a season</i> (laikotarpis) of hope 2, <i>a future</i> (ateitis) of hope, <i>an even</i> (vakaras) of hope.
Erdvės objektus nusakantys žodžiai	<i>A ray</i> (spindulys) of hope 27, <i>a star</i> (žvaigždė) of hope 2.
Žmogaus gyvenamą aplinką, vietą nusakantys žodžiai	<i>A land</i> (žemė, šalis) of hope 16, <i>a place</i> (vieta) of hope 2.
Su žmogumi susiję žodžiai	<i>An expression</i> ((iš)raiška) of hope 5, <i>a death</i> (mirtis) of hope 2, <i>a face</i> (veidas) of hope 2, <i>a legacy</i> (palikimas) of hope 2, <i>a journey</i> (kelionė) of hope, <i>a leer</i> (geidulingas žvilgsnis) of hope.
Jausmą nusakantys žodžiai	<i>A sense</i> (jutimas, jausmas) of hope 8, <i>a feeling</i> (jausmas, emocija) of hope 2, <i>an emotion</i> (jausmas, emocija) of hope 2.
Gyvenimo džiaugsmą nusakantys žodžiai	<i>A triumph</i> (pergalė, džiūgesys) of hope 4.
Namus, namų apyvokos objektus nusakantys žodžiai	<i>A flag</i> (vėliava) of hope 2.
Veiksmą nusakantys žodžiai	<i>A loss</i> (praradimas) of hope 6, <i>an injection</i> (išvirkštymas, injekcija) of hope 2, <i>a leap</i> (šuolis) of hope, <i>an investment</i> (įdėjimas, investavimas) of hope.

Regimą pavidalą nusakantys žodžiai	<i>A colour</i> (spalva) <i>of hope</i> 2, <i>An image</i> (atvaizdas) <i>of hope</i> 2, <i>a form</i> (pavidalas) <i>of hope</i> .
Su šviesa susiję žodžiai	<i>A glimmer</i> (silpna prošvaistė, blyksnis) <i>of hope</i> 50, <i>a beacon</i> (švyturys) <i>of hope</i> 8, <i>a flame</i> (liepsna) <i>of hope</i> 6, <i>a flicker</i> (švystelėjimas) <i>of hope</i> 6, <i>a gleam</i> (prošvaistė, spindulys) <i>of hope</i> 6, <i>a spark</i> (kibirkštėlė) <i>of hope</i> 4, <i>a flash</i> (blyksnis, prošvaistė) <i>of hope</i> 3, <i>a light</i> (šviesa) <i>of hope</i> 2, <i>a flare</i> (švystelėjimas, liepsna) <i>of hope</i> , <i>a glint</i> (šviesos spindulys) <i>of hope</i> .
Su viltimi, išsipildymu, stebuklu susiję žodžiai	<i>A symbol</i> (simbolis) <i>of hope</i> 16, <i>a dream</i> (sapnas, svajonė) <i>of hope</i> .
Su raiška, raiškos priemonėmis susiję žodžiai	<i>A message</i> (pranešimas, žinia) <i>of hope</i> 22, <i>a sign</i> (ženklas) <i>of hope</i> 18, <i>a note</i> (pastaba, užrašas) <i>of hope</i> 6, <i>a word</i> (žodis) <i>of hope</i> 5, <i>a myth</i> (mitas) <i>of hope</i> 2, <i>an inkling</i> (neaiški užuomina) <i>of hope</i> .
Su gamta susiję žodžiai	<i>A source</i> (šaltinis) <i>of hope</i> 5, <i>a seed</i> (sėkla, grūdas) <i>of hope</i> 2, <i>a surge</i> (banga) <i>of hope</i> 2, <i>a kernel</i> (seklelė) <i>of hope</i> .
Mažus objektus nusakantys žodžiai	<i>An element</i> (dalis, dalelytė) <i>of hope</i> 4, <i>a shred</i> (dalelė) <i>of hope</i> 3, <i>a vestige</i> (krislas) <i>of hope</i> 2.
Stokojimą, pabaigą nusakantys žodžiai	<i>An absence</i> (nebuvimas, neturėjimas) <i>of hope</i> 3, <i>an end</i> (galas, pabaiga) <i>of hope</i> 3, <i>a lack</i> (trūkumas) <i>of hope</i> 2.
Kita	<i>A deal</i> (kiekis) <i>of hope</i> 5, <i>a mixture</i> (mišinys) <i>of hope</i> (and melancholy...; and dread...; and trepidation...) 3, <i>an indicator</i> (rodiklis) <i>of hope</i> .

4.3. Būdvardinių *vilties* kolokatų semantinės kategorijos

Vilties būdvardinių kolokatų semantinės kategorijos išskirtos remiantis D. Tekorienės knygoje „Bevardės giminės būdvardžiai“ pateiktais leksinių-semantinių grupių pavyzdžiais. Autorė pateikia būdvardžių skirstymą į inherentinius, kurie dar skiriami į objektyviuosius ir subjektyviuosius,⁴⁵ ir neinherentinius, kurie skiriami į reiškiančius tik ne daiktų ypatybes ir į reiškiančius ir daiktų, ir ne daiktų ypatybes.⁴⁶

⁴⁵ TEKORIENĖ, D. *Bevardės giminės būdvardžiai*. Vilnius, 1990, p. 108 – 109.

⁴⁶ Ten pat, p. 123 – 124.

Objektyviųjų inherentinių būdvardžių (šiai grupei priklauso būdvardžiai, reiškiantys spalvą, formą, turinio pripildymą, padėtį erdvėje, požymį pagal kito daikto ar priemaišų buvimą, atmosferos reiškinius, reljefo požymius ir sunkiai apibedrinamus fizinius daikto požymius) tiriamoje *Tekstyno* dalyje nerasta.

Iš subjektyviųjų inherentinių būdvardžių (šiai grupei priskiriami būdvardžiai, nusakantys temperatūrą, apšvietimą, kvapą, skonį, garsą, konsistenciją bei požymius suvokiamus lytėjimu, t. y. drėgmę, kietumą, paviršiaus lygumą ir skausmą) galima išskirti tik vieną: *tiršta*.

Prie neinherentinių nedaiktines ypatybes reiškiančių būdvardžių šiame darbe galima priskirti būdvardžius:

- 1) nusakančius **tikslingumą** (9 ž. j.): *bergždžia, tuščia* ir kt.;
- 2) nusakančius **suvokimo lengvumą** (3 ž. j.): *aiški, neaiški*;
- 3) nusakančius **realumą, nerealumą, tikėjimą, slaptumą** (50 ž. j.): *nereali, paskutinė, vienintelė* ir kt.;
- 4) nusakančius **žmogaus būdą, vertinimą** (15 ž. j.): *garbėtroškiška, naivi, nuoširdi* ir kt.;
- 5) nusakančius **emocijas** (4 ž. j.): *džiugi, graudi, skaudi*.

Neinherentiniai daiktines ir nedaiktines ypatybes reiškiantys būdvardžiai taip pat skyla į keletą semantinių grupių. Šiame darbe skiriami būdvardžiai:

- 1) reiškiantys **didumą** (21 ž. j.): *begalinė, didelė, maža*;
- 2) reiškiantys **bendrą gėrio ar blogio vertinimą, šviesumą** (12 ž. j.): *gera, nebloga, šviesi*;
- 3) reiškiantys **estetinį vertinimą** (4 ž. j.): *graži, ypatinga*;
- 4) nusakantys **rūšį** (4 ž. j.): *kūrybinė, pasąmoninė* ir kt.;
- 5) nusakantys **naujumą** (6 ž. j.): *nauja, sena*;
- 6) reiškiantys **stiprumą** (10 ž. j.): *galinga, silpna, trapi, tvirta* ir kt.

5 lentelė

Tiriamojo abstrakto *viltis* būdvardinių kolokatų semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Tikslingumą nusakantys žodžiai	<i>Tuščia viltis 6, bereikalinga viltis, bergždžia viltis, beviltiška viltis.</i>
Suvokimo lengvumą nusakantys žodžiai	<i>Neaiški viltis, aiški viltis 2.</i>
Realumą, nerealumą, tikėjimą, slaptumą nusakantys žodžiai	<i>Paskutinė viltis 24, vienintelė viltis 11, slapta viltis 7, miglota viltis 2, tikra viltis 2, nereali viltis, netikėta viltis, tolina viltis, žemiška viltis.</i>
Žmogaus būdą, vertinimą nusakantys žodžiai	<i>Naivi viltis 2, rimta viltis 2, apgaulinga viltis, didi viltis, garbėtroškiška viltis, gyva viltis, kilni viltis, kvaila viltis,</i>

	<i>nuoširdi viltis, paika viltis, svajinga viltis, svetima viltis, tauri viltis.</i>
Emocijas nusakantys žodžiai	<i>Džiugi viltis 2, graudi viltis, skaudi viltis.</i>
Dydį nusakantys žodžiai	<i>Didelė viltis 10, maža viltis 10, begalinė viltis.</i>
Bendrą gėrio, blogio vertinimą, šviesumą nusakantys žodžiai	<i>Gera viltis 6, šviesi viltis 5, nebloga viltis.</i>
Estetinių vertinimą nusakantys žodžiai	<i>Graži viltis 3, ypatinga viltis.</i>
Rūšį nusakantys žodžiai	<i>Kūrybinė viltis, olimpinė viltis, pasąmoninė viltis, šventinė viltis.</i>
Naujumą nusakantys žodžiai	<i>Nauja viltis 5, sena viltis.</i>
Stiprumą nusakantys žodžiai	<i>Menka viltis 3, tvirta viltis 3, galinga viltis, liauna viltis, silpna viltis, trapi viltis.</i>
Konsistenciją nusakantys žodžiai	<i>Tiršta viltis.</i>
Kita	<i>Panaši viltis, pirmapradė viltis.</i>

4.4. Būdvardinių *hope* kolokatų semantinės kategorijos

Anglų kalbos tekстыne *British National Corpus* rastų būdvardinių *hope* kolokatų skirstymas pagal bendrą semantinę komponentą beveik toks pat kaip ir lietuvių kalboje. Tai **tikslingumą** (36 ž. j.), **realumą, nerealumą, tikėjimą, slaptumą** (112 ž. j.), **žmogaus būdą, vertinimą** (28 ž. j.), **dydį** (15 ž. j.), **bendrą gėrio, blogio vertinimą** (66 ž. j.), **estetinį vertinimą** (1 ž. j.), **rūšį** (7 ž. j.), **naujumą** (24 ž. j.) bei **stiprumą** (56 ž. j.) nusakančios semantinės kategorijos. Papildomai dar skiriamos **tinkamumą** (1 ž. j.), **laiką** (8 ž. j.) ir **spalvą ar šviesumą** (6 ž. j.) nusakančių žodžių semantinės grupės.

6 lentelė

Tiriamąo abstrakto *hope* būdvardinių kolokatų semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Tikslingumą nusakantys žodžiai	<i>A vain</i> (bergždžia) <i>hope</i> 30, <i>a futile</i> (bergždžia) <i>hope</i> 2, <i>the deliberate</i> (sąmoninga, apgalvota) <i>hope</i> , <i>the empty</i> (tuščia) <i>hope</i> , <i>the irrational</i> (nelogiška) <i>hope</i> , <i>a subconscious</i> (nesąmoninga) <i>hope</i> .
Realumą, nerealumą, tikėjimą, slaptumą nusakantys žodžiai	<i>The only</i> (vienintelė) <i>hope</i> 65, <i>the last</i> (paskutinė) <i>hope</i> 13, <i>a pious</i> (nereali, neįtikėtina) <i>hope</i> 8, <i>the one</i> (vienintelė) <i>hope</i> 4,

	<i>a real</i> (reali) <i>hope</i> 4, <i>the vague</i> (miglotą) <i>hope</i> 4, <i>a sudden</i> (netikėta) <i>hope</i> 3, <i>a desperate</i> (beviltiška) <i>hope</i> 2, <i>a distant</i> (tolima) <i>hope</i> 2, <i>a sneaking</i> (nepaaiškinama) <i>hope</i> 2, <i>a certain</i> (neabejotina) <i>hope</i> , <i>a confident</i> (tikra) <i>hope</i> , <i>a fond</i> (tuščia) <i>hope</i> , <i>a possible</i> (įmanoma) <i>hope</i> , <i>a private</i> (slapta) <i>hope</i> .
Žmogaus būdą, vertinimą nusakantys žodžiai	<i>A great</i> (kilni, puiki) <i>hope</i> 9, <i>the fervent</i> (karšta, aistringa) <i>hope</i> 3, <i>a wild</i> (laukinė) <i>hope</i> 3, <i>a mad</i> (beprotinga) <i>hope</i> 2, <i>the reasonable</i> (protinga, pagrįsta) <i>hope</i> 2, <i>the sincere</i> (nuoširdi) <i>hope</i> 2, <i>a clumsy</i> (netaktiška) <i>hope</i> , <i>the determined</i> (ryžtinga) <i>hope</i> , <i>the disaffected</i> (nepatenkinta) <i>hope</i> , <i>the impatient</i> (nekantri) <i>hope</i> , <i>the lively</i> (gyva) <i>hope</i> , <i>a modest</i> (kukli) <i>hope</i> , <i>the optimistic</i> (optimistinė) <i>hope</i> .
Dydį nusakantys žodžiai	<i>A little</i> (maža) <i>hope</i> 7, <i>a small</i> (maža) <i>hope</i> 3, <i>the least</i> (mažiausia) <i>hope</i> 2, <i>a big</i> (didelė) <i>hope</i> , <i>a mild</i> (nedidelė) <i>hope</i> , <i>a tiny</i> (mažytė) <i>hope</i> .
Bendrą gėrio, blogio vertinimą nusakantys žodžiai	<i>The best</i> (geriausia) <i>hope</i> 59, <i>a better</i> (geresnė) <i>hope</i> 2, <i>a false</i> (klaidinga, apgaulinga) <i>hope</i> , <i>a fearful</i> (baisus) <i>hope</i> , <i>the ignoble</i> (niekinga) <i>hope</i> , <i>a malign</i> (pragaištinga) <i>hope</i> , <i>the outrageous</i> (piktinanti) <i>hope</i> .
Estetinį vertinimą nusakantys žodžiai	<i>A special</i> (ypatinga) <i>hope</i> .
Rūšį nusakantys žodžiai	<i>The main</i> (pagrindinė) <i>hope</i> 4, <i>the chief</i> (pagrindinė) <i>hope</i> 2, <i>a general</i> (visuotinė) <i>hope</i> .
Naujumą nusakantys žodžiai	<i>The new</i> (nauja) <i>hope</i> 24.
Stiprumą nusakantys žodžiai	<i>The faint</i> (silpna, blanki) <i>hope</i> 20, <i>a forlorn</i> (menka) <i>hope</i> 17, <i>a slight</i> (menka) <i>hope</i> 6, <i>a frail</i> (trapi) <i>hope</i> 3, <i>the slim</i> (menka) <i>hope</i> 3, <i>the slender</i> (menka) <i>hope</i> 2, <i>a strong</i> (stipri) <i>hope</i> 2, <i>the firm</i> (tvirta) <i>hope</i> , <i>a fragile</i> (trapi) <i>hope</i> , <i>a weak</i> (silpna) <i>hope</i> .
Tinkamumą nusakantys žodžiai	<i>A favourable</i> (palanki) <i>hope</i> .
Laiką nusakantys žodžiai	<i>A late</i> (ankstesnė) <i>hope</i> 2, <i>the early</i> (ankstyva) <i>hope</i> , <i>the first</i> (pirmutinė) <i>hope</i> , <i>a fleeting</i> (trumpalaikė) <i>hope</i> , <i>a lingering</i> (užsitęsusi) <i>hope</i> , <i>a long-standing</i> (užsitęsusi) <i>hope</i> , <i>a short-lived</i> (trumpalaikė) <i>hope</i> .

Spalvą, šviesumą nusakantys žodžiai	<i>The white</i> (balta) <i>hope</i> 2, <i>a dark</i> (tamsi) <i>hope</i> , <i>a glowing</i> (ryški) <i>hope</i> , <i>the grim</i> (niūri) <i>hope</i> , <i>a quiet</i> (rami, neryški) <i>hope</i> .
Kita	<i>The rising</i> (auganti) <i>hope</i> 2, <i>the exaggerated</i> (perdėta) <i>hope</i> .

4.5. Veiksmažodinių *vilties / hope* kolokatų semantinės kategorijos

Palyginti su angliškaisiais veiksmažodiniais *hope* junglumo partneriais lietuviškieji yra kur kas gausesni ir įvairesni, nors semantinės kategorijos ir yra tos pačios. Analizuojant abstrakto *viltis / hope* veiksmažodinius kolokatus paaiškėjo, kad pagal bendrą semantinę komponentą gali būti skiriamos šios grupės:

1) **fiziologinių procesų** semantinė grupė (liet. k. – 103 ž. j., angl. k. – 63 ž. j.), kuriai priklauso įvairūs žmogaus gyvenimo etapus nusakantys veiksmažodžiai: *gimti, mirti, gyventi, atbusti; to die, to exist, to grow* ir t. t. Tiriamoje *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* dalyje ši grupė yra pati gausiausia. Anglų kalboje pagal gausumą ji yra antroje vietoje;

2) **saugojimo, vilties sužadavimo, skatinimo** semantinė grupė (liet. k. – 102 ž. j., angl. k. – 40 ž. j.), kuri apjungia veiksmažodžius, susijusius teigiamu vertinimu;

3) **neigiamo vertinimo, nepasitenkinimo, nusivylimo** semantinė grupė (liet. k. – 88 ž. j., angl. k. – 7 ž. j.). Beveik visi šios grupės veiksmažodžiai yra susiję neigiamo vertinimo semomis;

4) **būsenos** semantinė grupė (liet. k. – 70 ž. j., angl. k. – 4 ž. j.). Šiai kategorijai priskiriami veiksmažodžiai, nusakantys būseną ar jos kitimą;

5) **įvairių fizinių veiksmų** semantinė grupė (liet. k. – 63 ž. j., angl. k. – 31 ž. j.). Beveik visi šios grupės veiksmažodžiai atlieka objektinę funkciją. Dažniausiai jie nusako veiksmą, kurį atliekant naudojama fizinė jėga, pavyzdžiui, *išrauti, sugriauti, sunaikinti; to destroy, to crush* ir pan.;

6) **santykio** semantinė grupė (liet. k. – 61 ž. j., angl. k. – 31 ž. j.), kurios bendras semantinis komponentas – santykis. Šioje grupėje labai svarbus veiksmažodis *turėti / to have*, kuris nurodo priklausomumą. Lietuvių kalboje jis pavartotas net 59 kartus ir iš visų veiksmažodinių *vilties* kolokatų yra pats dažniausias, anglų kalboje rasti 29 *to have* pavartojimo atvejai;

7) **judėjimo, dinamiškos būsenos** semantinė grupė (liet. k. – 52 ž. j., angl. k. – 2 ž. j.). Judėjimą reiškiančius veiksmažodžius, pagal „*Dabartinės lietuvių kalbos žodyną*“, jungia bendras semantinis komponentas „keisti buvimo padėtį ar buvimo vietą“;

8) **fizinių jutimų** semantinė grupė (liet. k. – 36 ž. j., angl. k. – 6 ž. j.), kurią daugiausiai sudaro veiksmažodžiai, nusakantys negyvosios / gyvosios gamtos sukeltus garsus, taip pat veiksmažodžiai, įvardijantys kalbėjimą, regėjimą ar pojūčius;

9) **psichinių jutimų** semantinė grupė (liet. k. – 33 ž. j., angl. k. – 3 ž. j.), kuriai priskiriami veiksmažodžiai, nusakantys intelektinę veiklą ir jausmingumą (emocijas);

10) **stokojimo, netekties, pakankamumo** semantinė grupė (liet. k. – 27 ž. j., angl. k. – 3 ž. j.), kuri apjungia veiksmažodžius, nurodančius *vilties* pakankamumą ar stygių;

11) **tam tikros veiklos** semantinė grupė išskirta tik lietuvių kalboje (8 ž. j.) ir ji yra pati mažiausia. Tai junginiai, kuriuose tiriamojo abstrakto junglumo partneris yra bendratis, nusakanti tam tikrą veiklą;

12) **kūrybos procesą, idėjas, mintis bei jų įgyvendinimą** nusakančių žodžių semantinė grupė, kuri skirtina tik anglų kalboje ir čia ji yra pati gausiausia (126 ž. j.).

Paskutinėse lentelių dalyse (*Kita*) pateikiami junginiai (liet. k. – 32 ž. j., angl. k. – 25 ž. j.), kurių nepavyko priskirti prie anksčiau išvardintų semantinių grupių.

7 lentelė

Vilties veiksmažodinių kolokatų semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Fiziologinius procesus nusakantys žodžiai	<i>Viltis yra</i> 24, <i>viltis gimsta</i> 3, <i>viltis miršta</i> 3, <i>viltis atbunda</i> 2, <i>viltis atgimsta</i> 2, <i>viltis auga</i> 2, <i>viltis atgyja</i> , <i>viltis bunda</i> , <i>viltis gyvena</i> , <i>viltis leipi</i> . <i>(Ne)būti vilties</i> 24, <i>gyventi viltimi</i> 12, <i>žadinti viltį</i> 10, <i>gimdyti viltį</i> 2, <i>gydytis viltimi</i> , <i>gyventi be vilties</i> , <i>laidoti viltį</i> , <i>pažadinti viltį</i> , <i>sužadinti viltį</i> . <i>Viltis gyventi</i> 4, <i>viltis atgaivinti</i> 2, <i>viltis pasveikti</i> 2, <i>viltis išgyventi</i> , <i>viltis prasigyventi</i> .
Saugojimą, vilties sužadinimą, skatinimą nusakantys žodžiai	<i>Viltis išsipildo</i> 5, <i>viltis įkvepia</i> , <i>viltis kutena</i> (širdį), <i>viltis neapleidžia</i> , <i>viltis nepasiduoda</i> , <i>viltis palaiko</i> , <i>viltis pasiteisina</i> , <i>viltis pildosi</i> , <i>viltis suteikia</i> , <i>viltis teikia</i> . <i>Teikti viltį</i> 30, <i>suteikti viltį</i> 12, <i>neprarasti vilties</i> 11, <i>(ne)(su)teikti vilties</i> 7, <i>grąžinti viltį</i> 4, <i>sudėti viltį</i> 4, <i>(su)stiprinti viltį</i> 3, <i>laukti su viltimi</i> 2, <i>saugoti viltį</i> 2, <i>sužadinti viltį</i> 2, <i>žadėti viltį</i> 2, <i>atgauti viltį</i> , <i>atskleisti viltį</i> , <i>dalintis viltimi</i> , <i>išlaikyti viltį</i> , <i>išsaugoti viltį</i> , <i>likti vilčiai</i> , <i>neslėpti vilties</i> , <i>reikšti viltį</i> , <i>slėpti viltį</i> .
Neigiamą vertinimą, nepasitenkinimą, nusivylimą nusakantys žodžiai	<i>Viltis neišsipildo</i> 6, <i>viltis žlunga</i> 6, <i>viltis atsidaužia</i> , <i>viltis kankina</i> , <i>viltis neleidžia</i> , <i>viltis nepasitvirtina</i> , <i>viltis nesipildo</i> , <i>viltis nepasiteisina</i> , <i>viltis nuvilia</i> , <i>viltis užliūliuoja</i> . <i>Prarasti viltį</i> 52, <i>palikti viltį</i> 5, <i>ne(be)likti vilties</i> 4, <i>apsikrauti</i>

	<i>viltimi, apsiriboti viltimi, išduoti viltį, nepagrįsti vilties, nepatenkinti vilties, nepažinti vilties, nesukurti vilties.</i>
Būseną, būsenos kitimą nusakantys žodžiai	<i>Viltis atsiranda 4, viltis išžiėbia 4, viltis rusena 4, viltis blėsta 3, viltis blyksteli 3, viltis gęsta 3, viltis (ne)šviečia 3, viltis užgęsta 3, viltis pražysta 2, viltis aptyla, viltis blėsčioja, viltis dega, viltis įsikūnija, viltis išblunka, viltis neįsikūnija, viltis nepriblėsta, viltis nublykšta, viltis nušvinta, viltis pasibaigia, viltis praskaidrėja, viltis senka, viltis slepiasi, viltis spingsi, viltis spingteli, viltis sprogsa, viltis stiprėja, viltis subyra, viltis sudūžta, viltis sukyla, viltis suspindi, viltis sutraška, viltis šmėkšteli, viltis švysteli, viltis tviska.</i> <i>Atsirasti vilties 3, žiėbti viltį 3, atspindėti viltį, degti iš vilties, įsidegti viltimi, išžiėbti viltimi, palikti be vilties, pasiduoti vilčiai, spindėti viltimi, švystelėti viltimi, tapti viltimi, virsti viltimi.</i>
Įvairius fizinius veiksmus nusakantys žodžiai	<i>Dėti viltį 7, atimti viltį 6, (ne)dėti vilties(-čiu) 6, nepamesti vilties 4, duoti viltį 3, duoti vilties 3, nepalikti vilties 3, nu(si)nešti viltį 3, pamesti viltį 3, (ne)sukelti viltį(-ies) 2, atsikratyti vilties, budinti viltį, dirbti ir dervuoti viltį, dovanoti viltį, įsitverti į viltį, išrauti viltį, neatimti vilties, nešti viltį, neužtemdyti vilties, paimti viltį, remtis viltimi, siųsti viltį, stvertis vilties, sugriauti viltį, sunaikinti viltį, sušildyti viltį, sutraiškyti viltį, užgožti viltį.</i> <i>Viltis apginti, viltis padaryti, viltis sutramdyti, viltis užkariauti.</i>
Santykį nusakantys žodžiai	<i>(Ne)(be)turėti viltį(-ies) 59, nesieti vilties, sieti viltį.</i>
Judėjimą, dinamišką būseną nusakantys žodžiai	<i>Viltis išsisklaido 2, viltis atriada, viltis gena, viltis grimzta, viltis griūna, viltis grįžta, viltis klaidžioja, viltis krypta, viltis krusteli, viltis lydi, viltis palieka, viltis plazdena, viltis skrenda, viltis skrieja, viltis spurda, viltis veda, viltis verpetuoja, viltis virvena.</i> <i>Nukreipti viltį 2, atrasti viltį, ieškoti vilties, nerasti vilties, palydėti su viltimi, panardyti viltyje, pašokti su viltimi, užlieti viltimi, žongliruoti viltimi.</i> <i>Viltis sugrįžti 4, viltis išeiti 3, viltis grįžti 2, viltis išvažiuoti 2,</i>

	<p>viltis patekti 2, viltis išlaisvinti, viltis išlieti, viltis išsivaduoti, viltis ištrūkti, viltis nukeliauti, viltis nuskristi, viltis nuvykti, viltis pasiękti, viltis pasinerti, viltis susekti, viltis suspėti, viltis užkopti.</p>
Fizinius jutimus nusakantys žodžiai	<p>Viltis apima, viltis dilgsi, viltis skamba, viltis sušildo. (Pa)žvelgti su viltimi 6, klausti su viltimi 2, žiūrėti su viltimi 2, alsuoti viltimi, atsisveikinti su viltimi, bruzdėti su viltimi, dirščioti su viltimi, glaustyti viltį, išdainuoti viltį, laikyti viltį, matyti viltį, pajusti viltį, prisiliesti prie vilties, skelbti viltį, sužiurti su viltimi, žvelgti į viltį. Viltis išsvysti 4, viltis pamatyti, viltis pasikalbėti, viltis pasimatyti, viltis patraukti dėmesį, viltis susikalbėti.</p>
Psichinius jutimus nusakantys žodžiai	<p>Viltis teguodžia. (Ne)puoselėti viltį(-ies) 7, atsisakyti vilties 3, guosti viltimi 3, palaikyti viltį 3, nepateisinti vilties 2, apvilti viltį, galvoti su viltimi, paklausti su viltimi, paneigti viltį, pasidžiaugti viltimi, pateisinti viltį, patikėti viltimi, ramintis viltimi, suprasti viltį, užmiršti viltį, vadovautis viltimi. Viltis iškęsti, viltis patirti, viltis suprasti.</p>
Stokojimą, netektį, pakankamumą nusakantys žodžiai	<p>Viltis lieka 7, viltis belieka, viltis telieka. Ne(be)tekti vilties 13, (ne)nustoti vilties 4, nestokoti vilties.</p>
Tam tikrą veiklą nusakantys žodžiai	<p>Viltis atsidėti (dailei), viltis dalyvauti, viltis išauklėti, viltis kurti, viltis mokyti, viltis studijuoti, viltis susitaupyti, viltis užsidirbti.</p>
Kita	<p>Viltis sulaukti 6, viltis surasti 4, viltis susigražinti 3, viltis turėti 2, viltis aptikti, viltis atrasti, viltis gauti, viltis įsitaisyti, viltis išlikti, viltis išnykti, viltis išvengti, viltis išvyti, viltis neprarasti, viltis nustebinti, viltis pasikeisti, viltis parduoti, viltis pasireikšti, viltis pradėti, viltis praleisti, viltis stebėtis, viltis susitikti.</p>

Veiksmažodinių *hope* kolokatų semantinės kategorijos

Semantinė kategorija	Pavyzdžiai
Fiziologinius procesus nusakantys žodžiai	<i>The hope is</i> (yra) 57, <i>a hope grows</i> (auga) 2, <i>the hope dies</i> (miršta), <i>the hope exists</i> (egzistuoja, gyvena). <i>To live in</i> (gyventi su) <i>the hope</i> , <i>to revive</i> (atgaivinti) <i>the hope</i> .
Saugojimą, vilties sužadimą, skatinimą nusakantys žodžiai	<i>To hold out</i> (teikti) <i>the hope</i> 9, <i>to entertain</i> (puoselėti) <i>a hope</i> 6, <i>to cherish</i> (puoselėti) <i>the hope</i> 3, <i>to share</i> (dalyti(s)) <i>a hope</i> 3, <i>to keep the hope alive</i> (palaikyti, kurstyti) 2, <i>to nurse</i> (puoselėti) <i>the hope</i> 2, <i>to nurture</i> (puoselėti) <i>the hope</i> 2, <i>to provide</i> (suteikti) <i>a hope</i> 2, <i>to raise</i> ((su)kelti) <i>the hope</i> 2, <i>to remain</i> (išlikti) <i>a hope</i> 2, <i>to encourage</i> ((pa)skatinti) <i>the hope</i> , <i>to force</i> (skatinti, (pri)versti) <i>a hope</i> , <i>to inspire</i> (įkvėpti) <i>the hope</i> , <i>to realize</i> (įgyvendinti) <i>the hope</i> , <i>to renew</i> (atgaivinti) <i>a hope</i> , <i>to retain</i> (išlaikyti, išsaugoti) <i>the hope</i> , <i>to stimulate</i> ((su)žadinti) <i>a hope</i> , <i>to suppress</i> (nuslėpti) <i>the hope</i> , <i>to sustain</i> (sustiprinti) <i>a hope</i> .
Neigiamą vertinimą, nepasitenkinimą, nusivylimą nusakantys žodžiai	<i>The hope collapses</i> ((su)žlugti). <i>To lose</i> (prarasti) <i>a hope</i> 5, <i>to blight</i> (gadinti, žlugdyti) <i>the hope</i> .
Būseną, būsenos kitimą nusakantys žodžiai	<i>A hope lies</i> (guli), <i>the hope wanes</i> (mažėja). <i>To put out</i> (užgesinti) <i>a hope</i> .
Įvairius fizinius veiksmus nusakantys žodžiai	<i>To give</i> (duoti) <i>a hope</i> 8, <i>to cling to</i> (įsitvėrus laikytis) <i>a hope</i> 7, <i>to bring</i> (atnešti) <i>a hope</i> 6, <i>to destroy</i> ((su)naikinti, (su)griauti) <i>a hope</i> 2, <i>to resist</i> (priešintis, atsispirti) <i>a hope</i> 2, <i>to carry</i> (nešti) <i>the hope</i> , <i>to crush</i> ((su)traiškyti) <i>a hope</i> , <i>to fan</i> (ipūsti) <i>the hope</i> , <i>to pin</i> ((pri)segti) <i>a hope</i> , <i>to stand</i> (laikyti(s)) <i>a hope</i> , <i>to take</i> (imti) <i>a hope</i> .
Santykių nusakantys žodžiai	<i>To have</i> (turėti) <i>a hope</i> 29, <i>to admit</i> (priimti) <i>the hope</i> , <i>to depend on</i> (priklausyti nuo) <i>a hope</i> .
Judėjimą, dinamišką būseną nusakantys žodžiai	<i>The hope comes</i> (ateina). <i>To go</i> (eiti) <i>without a hope</i> .
Fizinius jutimus nusakantys	<i>To see</i> (matyti) <i>a hope</i> 5, <i>to conceive</i> (pajusti) <i>the hope</i> .

Žodžiai	
Psichinius jutimus nusakantys žodžiai	<i>To rejoice in</i> (džiaugtis) <i>the hope</i> 2, <i>to rely on</i> (pasitikėti) <i>the hope</i> .
Stokojimą, netektį, pakankamumą nusakantys žodžiai	<i>The hope persists</i> (tęsiasi, lieka) 2. <i>To give up</i> (netekti) <i>the hope</i> .
Kūrybos procesą, idėjas, mintis bei jų įgyvendinimą nusakantys žodžiai	<i>To express</i> ((iš)reikšti) <i>a hope</i> 107, <i>to abandon</i> (atsisakyti) <i>a hope</i> 3, <i>to base on</i> (pagrįsti) <i>the hope</i> 3, <i>to explain</i> ((pa, iš)aiškinti) <i>a hope</i> 3, <i>to describe</i> (aprašyti) <i>the hope</i> 2, <i>to endorse</i> (patvirtinti, pritarti) <i>a hope</i> 2, <i>to embody</i> (įkūnyti, įgyvendinti), <i>to portray</i> ((pa)vaizduoti, (nu)piešti) <i>a hope</i> , <i>to realize</i> (įgyvendinti) <i>the hope</i> , <i>to relinquish</i> (atsisakyti, išsižadėti) <i>the hope</i> , <i>to show</i> ((pa)rodyti) <i>a hope</i> , <i>to symbolize</i> (simbolizuoti) <i>a hope</i> .
Kita	<i>The hope seems</i> (atrodo) 2, <i>a hope awaits</i> (laukia), <i>the hope redeems</i> (gražina). <i>To offer</i> (siūlyti) <i>a hope</i> 10, <i>to get</i> (gauti) <i>a hope</i> 8, <i>to end</i> ((už)baigti, nutraukti) <i>a hope</i> , <i>to find</i> ((su)rasti) <i>a hope</i> , <i>to invest</i> (įdėti, investuoti) <i>the hope</i> .

5. KONCEPTUALIOSIOS *VILTIES* / *HOPE* METAFOROS

Šiame skyriuje, remiantis konceptualiosios metaforos teorija, kreipiamas dėmesys į tiriamojo abstrakto kolokatų galimybę metaforizuoti su jais einantį abstraktą, šiuo atveju *viltį / hope*, ir kelti konkrečias asociacijas kalbėtojų vaizduotėje. „Kontekstiniai partneriai paprastai yra konkretnės reikšmės žodžiai ir, eidami greta abstrakto, savo reikšme jie metaforizuoja jį.“⁴⁷ Tarkim, *viltis* tiriamoje *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* dalyje aptinkama su *liepsnos, ugnies* semantiniam laukui būdingais veiksmazodžiais: *blėsta, dega, gęsta, rusena* ir t. t. Tai metaforiniai junginiai, kurie leidžia nuspėti vieną iš daugelio įmanomų metaforinių *vilties* įvaizdžių, šiuo atveju *vilties* išivaizdavimą kaip liepsną ar ugnį. „Konceptualioji metafora ir yra suabstraktinta tokių junginių formuluotė.“⁴⁸

5.1. Konceptualiosios *vilties* metaforos

Peržvelgus visas konceptualiąsias *vilties* metaforas, akivaizdu, kad *viltis* nėra tik „tikėjimas, kad išsipildys, ko laukiama, pasiklovimas“.⁴⁹ *Vilties* reikšmės plėtimosi potencijos yra labai didelės. Ji gali būti suvokiama kaip žmogus, kaip gamtos dalis, kaip daiktas ir t. t. Žemiau pateikiamos išskirtos metaforų grupės.

9 lentelė

Konceptualiosios *vilties* metaforos

Konceptualiosios metaforos	Metaforiniai junginiai
VILTIS – ŽMOGUS ⁵⁰	<p><i>Vilties išniekinimas</i> (plg. moters išniekinimas).</p> <p><i>Didi viltis, galinga viltis, garbėtroškiška viltis, gera viltis, gyva viltis, graži viltis, ypatinga viltis, kilni viltis, kvaila viltis, liauna viltis, maža viltis, naivi viltis, nebloga viltis, nuoširdi viltis, paika viltis, rimta viltis, sena viltis, silpna viltis, svajinga viltis, svetima viltis, tauri viltis, tvirta viltis.</i></p> <p><i>Viltis atbunda, viltis atgyja</i> (VILTIS – LIGONIS), <i>viltis atgimsta, viltis atsiranda, viltis auga, viltis bunda, viltis gena, viltis gimsta, viltis gyvena, viltis grįžta, viltis klaidžioja, viltis krusteli, viltis kutena, viltis leipi, viltis lydi, viltis miršta, viltis nepasiduoda,</i></p>

⁴⁷ MACIJAUSKAITĖ, I. Dvi antonimų poros: mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24, p. 136.

⁴⁸ Ten pat, p. 136.

⁴⁹ *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius, 1999, t. XIX.

⁵⁰ Metaforų užrašymas didžiosiomis raidėmis yra nusistovėjęs tarptautiniu mastu.

	<p><i>viltis nudažo, viltis palieka, viltis slepiasi, viltis teguodžia, viltis užliūliavo</i> (plg. motina užliūliavo vaiką).</p> <p><i>Apvilti viltį, atsikratyti vilties, atsisveikinti su viltimi, budinti viltį, gimdyti viltį, ieškoti vilties</i> (VILTIS – NEŽINIA KUR ESANTIS ASMUO), <i>išlaikyti viltį</i> (plg. išlaikyti tėvus), <i>laidoti viltį, nepalikti vilties, nepažinti vilties, palikti viltį, pasiduoti vilčiai</i> (VILTIS – PRIEŠAS), <i>pažadinti viltį, prisiliesti prie vilties, saugoti viltį</i> (VILTIS – KAŽKAS BRANGAUS), <i>sukelti viltį</i> (reikšme – prikelti iš miego), <i>tapti viltimi</i> (plg. tapti mokytoju, gydytoju), <i>žadinti viltį</i>.</p>
VILTIS – ŽMOGAUS KŪNO DALIS	<p><i>Vilties nagas.</i></p> <p><i>Viltis nublykšta</i> (VILTIS – VEIDAS).</p> <p><i>Galvoti su viltimi</i> (VILTIS – GALVA), <i>laikyti viltį, paimti viltį</i> (VILTIS – RANKA), <i>nukreipti viltį</i> (VILTIS – AKYS).</p>
VILTIS – LIGA, ŽAIZDA	<p><i>Skaudi viltis.</i></p> <p><i>Viltis dilgsi, viltis kankina.</i></p>
VILTIS – JAUSMAS	<p><i>Viltis apima</i> (reikšme – persmelkia), <i>viltis neapleidžia.</i></p> <p><i>Pajusti viltį</i> (plg. pajusti baime), <i>sužadinti viltį</i> (VILTIS – ILGESYS).</p>
VILTIS – GAMTOS JĖGOS	<p><i>Vilties vėjas.</i></p> <p><i>Viltis aptyla</i> (plg. audra), <i>viltis atsidaužia į akmenis</i> (plg. banga), <i>viltis stiprėja</i> (plg. vėjas), <i>viltis sukyla</i> (plg. bangos), <i>viltis švysteli</i> (plg. žaibas).</p>
VILTIS – MEDIS	<p><i>Viltis sutraška</i> (plg. sutraškėjo lūžtanti medžio šaka).</p> <p><i>Išrauti viltį.</i></p>
VILTIS – GĖLĖ	<p><i>Vilties žibuoklės.</i></p> <p><i>Viltis pražysta.</i></p>
VILTIS – PAUKŠTIS	<p><i>Viltis plazdena</i> (plg. sparnais), <i>viltis skrenda, viltis skrieja, viltis spurda, viltis virvena</i> (<i>virventi</i> reiškia <i>vyturiuoti</i>, t. y. <i>čiulbėti, čiviruoti</i>).</p>
VILTIS – VABALAS	<p><i>Vilties žibukas</i> (t. y. jonvabalas).</p> <p><i>Sutraiškyti viltį.</i></p>
VILTIS – DANGUS	<p><i>Šviesi viltis.</i></p> <p><i>Viltis praskaidrėja.</i></p>
VILTIS – DANGAUS KŪNAS	<p><i>Vilties kometa.</i></p>

VILTIS – SAULĖ, ŠVIESA	<p><i>Vilties pašvaistė, vilties prošvaistė, vilties spindulėlis, vilties spindulys, vilties švytėjimas, vilties žiburėlis, vilties žiburys.</i></p> <p><i>Viltis krypta</i> (plg. saulė kryo į vakarus), <i>viltis nušvinta, viltis (ne)šviečia, viltis sušildo.</i></p> <p><i>Atspindėti viltį, įžiebtį viltį, užtemdyti viltį.</i></p>
VILTIS – ŽVAIGŽDĖ	<p><i>Vilties žvaigždėlė, vilties žvaigždė, vilties žvaigždutė.</i></p> <p><i>Viltis blyksteli, viltis įsižiebia, viltis spingsi, viltis spingteli, viltis suspindi, viltis tviska.</i></p>
VILTIS – ORAS	<p><i>Miglota viltis.</i></p> <p><i>Alsuoti viltimi.</i></p>
VILTIS – LIEPSNA, UGNIS	<p><i>Vilties kibirkštėlė, vilties kibirkštis, vilties ugnelė.</i></p> <p><i>Viltis blėsčioja, viltis blėsta, viltis dega, viltis gęsta, viltis nepriblėsta, viltis (te)(be)ruseina, viltis užgęsta.</i></p>
VILTIS – DŪMAI, GARAI	<p><i>Viltis išsisklaido.</i></p>
VILTIS – SKYSTIS, VANDUO	<p><i>Tiršta viltis.</i></p> <p><i>Viltis senka, viltis verpetuoja.</i></p> <p><i>Panardyti viltyje, sušildyti viltį, užlieti viltimi.</i></p>
VILTIS – KAŽKAS NERIBOTA	<p><i>Vilties erdvė.</i></p> <p><i>Begalinė viltis.</i></p>
VILTIS – VAIZDAS	<p><i>Viltis šmėkšteli.</i></p> <p><i>Matyti viltį, žvelgti į viltį.</i></p>
VILTIS – DAIKTAS	<p><i>Vilties gegnė</i> (VILTIS – KARTIS), <i>vilties gražtas</i> (VILTIS – ĮRANKIS), <i>vilties pančiai</i> (VILTIS – GRANDINĖS), <i>vilties pinigėlis</i> (VILTIS – MONETA, BANKNOTAS), <i>vilties siūlelis, vilties šukės, vilties vėliava.</i></p> <p><i>Didelė viltis, maža viltis, menka viltis, svetima viltis, tuščia viltis</i> (VILTIS – INDAS), <i>trapi viltis, tvirta viltis.</i></p> <p><i>Viltis atrieda</i> (VILTIS – APVALUS DAIKTAS), <i>viltis atsiranda, viltis grimzta, viltis išblunka, viltis sprogsta</i> (VILTIS – SPROGSTAMASIS ĮTAISAS), <i>viltis subyra, viltis sudūžta.</i></p> <p><i>Apsikrauti viltimi, atgauti viltį, atsirasti vilties, atimti viltį, dalintis viltimi, dėti viltį, dovanoti viltį</i> (VILTIS – DOVANA), <i>duoti viltį, gydytis viltimi</i> (VILTIS – VAISTAI), <i>gražinti viltį</i> (plg. gražinti daiktą, skolą, pinigus), <i>ieškoti vilties</i> (VILTIS – PAMESTAS AR</p>

	DINGĘS DAIKTAS), <i>įsitverti į viltį</i> (VILTIS – TURĖKLAI), <i>laikyti viltį</i> (plg. laikyti lazda), <i>neatimti vilties, nepalikti vilties, nepamesti vilties, nerasti vilties, neslėpti vilties, nešti viltį, nusinešti viltį</i> (VILTIS – NEŠULYS), <i>paimti viltį, palikti viltį, pamesti viltį, saugoti viltį</i> (VILTIS – BRANGUS DAIKTAS), <i>siųsti viltį</i> (VILTIS – SIUNTINYS AR LAIŠKAS), <i>slėpti viltį, sudėti viltį(-is), užmiršti viltį</i> (plg. užmiršti raktus), <i>žongliruoti viltimi</i> .
VILTIS – KŪRINYS	<i>Nesukurti vilties.</i>
VILTIS – MUZIKA, MUZIKOS INSTRUMENTAS	<i>Balti vilties klavišai, vilties melodija, vilties varpeliai.</i> <i>Viltis skamba.</i> <i>Išdainuoti viltį</i> (VILTIS – DAINA).
VILTIS – MŪZA	<i>Viltis įkvepia.</i>
VILTIS – VIETA, PASTATAS	<i>Vilties kalvė, vilties labirintas, vilties namai, vilties salelė, vilties tarpeklis, vilties uostas.</i> <i>Tolima viltis</i> (plg. tolimas kraštas). <i>Viltis griūna</i> (plg. pilis, tiltas griūva). <i>Sugriauti viltį, sunaikinti viltį</i> (plg. ugnis sunaikino namus).
VILTIS – LAIKAS, METAS	<i>Vilties diena, vilties išsipildymo diena, vilties metas, vilties probrėškma</i> (plg. rytas), <i>vilties ruduo, vilties šventė⁵¹, vilties vakaras.</i> <i>Šventinė viltis.</i>
VILTIS – NORAS, TROŠKIMAS, SVAJONĖ	<i>Vilties išsipildymas.</i> <i>Slapta viltis.</i> <i>Viltis išsipildo, viltis neapleidžia, viltis neišsipildo, viltis nesipildo, viltis pildosi, viltis žlunga.</i> <i>Įsidegti viltimi</i> (reikšme – užsigeisti), <i>nepatenkinti vilties, puoselėti viltį.</i>
VILTIS – TIKĖJIMAS, LŪKESTIS	<i>Vilties viltis.</i> <i>Viltis belieka, viltis neapleidžia, viltis nuvilia, viltis palaiko, viltis suteikia, viltis telieka.</i> <i>Gyventi be vilties, (ne)(be)likti vilties, nepateisinti vilties, pateisinti viltį, (pa)žvelgti su viltimi.</i>
VILTIS – NEPAPRASTAS	<i>Vilties išsipildymo stebuklas, vilties miražas.</i>

⁵¹ Pagal „Dabartinės lietuvių kalbos žodyną“ šventė – 1) iškilmių diena kurio nors žymaus įvykio atminimui; 2) diena, skirta kurio nors religinio įvykio arba šventojo atminimui.

REIŠKINYS	
VILTIS – SPĖJIMAS	<i>Viltis nepasiteisina, viltis nepasitvirtina, viltis pasiteisina.</i>
VILTIS – PAŽADAS	<i>Žadėti viltį.</i>
VILTIS – PASLAPTIS	<i>Vilties paslaptis.</i> <i>Atskeisti viltį, išduoti viltį.</i>
VILTIS – NEKANTRUMAS, SMALSUMAS, SUSIDOMĖJIMAS	<i>Degti iš vilties, dirsčioti su viltimi, klausti su viltimi, paklausti su viltimi akyse, sužiurti su viltimi, žiūrėti su viltimi.</i>
VILTIS – DARBAS	<i>Bereikalinga viltis, bergždžia viltis, kūrybinė viltis.</i> <i>Gyventi (viena)viltimi (reikšme – laikytis, verstis kažkuo).</i>
VILTIS – LAIMĖJIMAS	<i>Pasidžiaugti viltimi.</i>
VILTIS – NAUDA	<i>Teikti viltį, suteikti viltį.</i>
VILTIS – ĮVYKIS	<i>Netikėta viltis.</i>
VILTIS – ATSIGAIVINIMAS	<i>Vilties atgaiva.</i>
VILTIS – ŽENKLAS	<i>Vilties simbolis.</i>
VILTIS – ŽODŽIAI	<i>Vilties žodžiai.</i> <i>Guosti viltimi.</i>
VILTIS – ŽINIA, NAUJIENA	<i>Džiugi viltis.</i> <i>Skelbti viltį.</i>
VILTIS – TEIGINYS	<i>Nepagrįsti vilties, paneigti viltį, remtis viltimi, vadovautis viltimi.</i>
VILTIS – NUOMONĖ	<i>Reikšti viltį.</i>

Apibendrinimas. Didžiausią turimų pavyzdžių dalį sudaro tie atvejai, kuriuose žodis *viltis* „elgiasi“ taip, lyg jis reikštų žmogų (VILTIS – ŽMOGUS). Kaip ir žmogus *viltis* gali *atbusti, atgyti, augti, gimti, gyventi, mirti, slėptis, guosti, liūliuoti* ir t. t. Taip pat ją galima *apviltį, budinti, pažadinti, gimdyti, laidoti, išlaikyti* ar net *palikti*. *Vilties* sąsajas su žmogumi nurodo ir šalia abstrakto einantys būdvardžiai. Iš jų matyti, kad *viltis*, konceptualizuojama kaip žmogus, yra vertinama tiek teigiamai, tiek neigiamai. Prie neigiamą atspalvį turinčių būdvardžių galima priskirti šiuos: *garbėtroškiška, kvaila, liauna, maža, naivi, paika, sena, silpna, svetima*. Teigiamą vertinimą atspindi tokie būdvardiniai kolokatai kaip *didi, galinga, gera, gyva, graži, ypatinga, kilni, nebloga, nuoširdi, rimta, svajinga, tauri, tvirta*.

VILTIS – ŽMOGUS neretai sukonkretinama. Su daiktavardiniu kolokatu *išniekinimas* abstraktas *viltis* yra tarsi sutapatinamas su moterimi (VILTIS – MOTERIS), plg. moters išniekinimas. Su veiksmažodiniu kolokatu *atgyja* tiriamasis abstraktas suvokiamas kaip sergantysis (VILTIS – LIGONIS). Dar galima išskirti konceptualiąsias VILTIS – NEŽINIA KUR ESANTIS ASMUO (*ieškoti vilties*),

VILTIS – PRIEŠAS (*pasiduoti vilčiai*) bei VILTIS – KAŽKAS BRANGAUS (*saugoti viltį*), plg. saugoti vaiką, metaforas.

Tekstyne rasta keletas junginių, iš kurių matyti, kad *viltis* gali būti traktuojama ir kaip žmogaus kūno dalis (VILTIS – ŽMOGAUS KŪNO DALIS). *Viltis* gali būti suvokiama kaip žmogaus *veidas* (*viltis nublykšta*), *galva* (*galvoti su viltimi*), *ranka* (*laikyti ranką, paimti ranką*), *nagas* (*vilties nagas*) ar *akys* (*nukreipti viltį*).

Viltis kartais suvokiama kaip organizmo veikimo sutrikimas ar sužeista vieta. VILTĮ – ŽAIZDĄ nusako tokie junginiai kaip *skaudi viltis*, *viltis dilgsi*. Junginys *viltis kankina*, remiantis *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (1993), čia siejamas su konceptualiąja VILTIES – LIGOS metafora.

Tiriamasis abstraktas gali nusakyti santykio su aplinka, kitais žmonėmis ir pačiu savimi išgyvenimus. Tai konceptualiosios VILTIES – JAUSMO metaforos. Taigi *viltis* gali *apimti* (čia turima omenyje *persmelkti* reikšmė), *neapleisti* tarsi nerimas, *viltį* galima *pajusti* tarsi baimę ar *sužadinti* tarsi ilgesį.

Antroji pagal gausumą yra konceptualiųjų VILTIES – DAIKTO metaforų grupė. *Viltis* gali būti *didelė* ar *maža*, *trapi* ar *tvirta*, ji gali *išblukti*, *subirti*, *sudužti*. Dauguma šių metaforų sukonkretinamos. Su veiksmožodiniais kolokatais išskirtos konceptualiosios VILTIES – APVALAUS DAIKTO (*viltis atrieda*), VILTIES – SPROGSTAMOJO ĮTAISO (*viltis sprogsta*), VILTIES – DOVANOS (*dovanoti viltį*), VILTIES – VAISTŲ (*gydytis viltimi*), VILTIES – PAMESTO AR DINGUSIO DAIKTO (*ieškoti vilties*), VILTIES – TURĖKLŲ (*įsitverti į viltį*), VILTIES – NEŠULIO (*nešti viltį*), VILTIES – BRANGAUS DAIKTO (*saugoti viltį*), VILTIES – SIUNTINIO AR LAIŠKO (*siųsti viltį*) metaforos.

Lietuvių grožinėje literatūroje dažnos *vilties* sąsajos su dangumi ir dangaus kūnais. *Vilties* kaip dangaus (VILTIS – DANGUS) suvokimą nusako būdvardinis kolokatas *šviesi* ir veiksmožodinis kolokatas *praskaidrėja*. Nemažai yra tokių junginių, kuriuose abstraktas *viltis* suvokiamas kaip dangaus kūnas. *Viltis* gali būti *kometa* (*vilties kometa*), *saulė* ar *žvaigždė*. Ypač dažnai *viltis* konceptualizuojama kaip saulė ar šviesa (VILTIS – SAULĖ, ŠVIESA). Šios metaforos pagal gausumą yra trečioje vietoje. *Viltis* *krypsta* kaip ir saulė į vakarus, *nušvinta*, *šviečia* ar *nešviečia* ir *sušildo*. *Viltis* taip pat gali būti panaši į žvaigždę (VILTIS – ŽVAIGŽDĖ). Ji *blyksteli*, *įsižiebia*, *spingsi*, *tviska* ir kt. Gana dažnas yra *vilties* siejimas su ugnimi (VILTIS – LIEPSNA, UGNIS): *viltis dega*, *rusena*, *blėsta*.

Nemažą grupę sudaro pavyzdžiai, kuriuose *viltis* suvokiama kaip gamtos dalis: gamtos jėgos, augalai, gyvūnai. Taigi *viltis* gali būti suvokiama kaip oro srovė (*vilties vėjas*, *viltis stiprėja*) ar žaibas (*viltis švysteli*). Taip pat *viltis* gali būti lyg audra, kuri *aptyla* ar bangos, kurios *atsidaužia į akmenis* ir *sukyla*. *Tekstyne* rasti keli junginiai, kuriuose *viltis* konceptualizuojama kaip medis, gėlė. Įdomu tai, kad kai *viltis* konceptualizuojama kaip medis (VILTIS – MEDIS), ji yra vertinama neigiamai (*viltis sutraška*, *išrauti viltį*), o kai ji konceptualizuojama kaip gėlė (VILTIS – GĖLĖ), vertinimas yra teigiamas (*vilties žibuoklės*, *viltis pražysta*). Neretai *viltis* „elgiasi“ taip, lyg ji būtų

paukštis (VILTIS – PAUKŠTIS): *plazdena, skrenda, skrieja, spurda* ar net *virvena* lyg vyturys. Tokie junginiai, kaip *vilties žibukas* ir *sutraiškyti viltį*, leidžia *viltį* traktuoti kaip vabalą (VILTIS – VABALAS).

Dažnai *viltis* sudaro junginius su veiksmažodžiais: *palaiko, telieka, neapleidžia*. Vadinasi, *viltis* konceptualizuojama kaip tikėjimas (VILTIS – TIKĖJIMAS, LŪKESTIS). Rasta keletas junginių, kuriuose *viltis* suvokiama kaip noras, troškimas, svajonė (VILTIS – NORAS, TROŠKIMAS, SVAJONĖ): *slapta viltis, viltis (ne)išsipildo, puoselėti viltį* ir pan.

Įdomus *vilties* kaip kantrybės neturėjimo, domėjimosi konceptualizavimas (VILTIS – NEKANTRUMAS, SMALSUMAS, SUSIDOMĖJIMAS). Svarbu paminėti, kad šios metaforos – prielinksninės konstrukcijos (*degti iš vilties, dirsčioti su viltimi, klausti su viltimi, paklausti su viltimi akyse, sužiurti su viltimi, žiūrėti su viltimi*), kurių tiriamoje *Tekstyno* dalyje rasta labai nedaug.

Be jau minėtų atvejų *viltis* gali būti konceptualizuojama kaip oras (*alsuoti viltimi*), dūmai ar garai (*viltis išsisklaido*), skystis ar vanduo (*užlieti viltimi*), kažkas neribota (*vilties erdvė*), muzika ar muzikos instrumentas (*vilties melodija*), pastatas ar vieta (*vilties namai, vilties tarpeklis*), laikas ar metas (*vilties diena, vilties ruduo*), spėjimas (*viltis nepasitvirtina*), pažadas (*žadėti viltį*), paslaptis (*atskleisti viltį*), žodžiai (*guosti viltimi*), teiginys (*nepagrįsti vilties*), nuomonė (*reikšti viltį*) ir kt. tačiau tai pavieniai variantai. Vis dėlto *viltis* dažniausiai suvokiama kaip žmogus (~ 25% visų pavyzdžių), daiktas (~ 17% visų pavyzdžių), dangus ir dangaus kūnai (~ 10% visų pavyzdžių), gamtos jėgos, augalai ir gyvūnai (~ 6% visų pavyzdžių).

5.2. Konceptualiosios *hope* metaforos

Šiame skyriuje pateikiamos ir aptariamoms konceptualiosios *vilties* metaforos anglų kalboje, atkreipiamas dėmesys į tai, kaip angliškieji tiriamojo žodžio kolokatai jį metaforizuoja gretinamoje kalboje. Šie pavyzdžiai lyginami su rastaisiais lietuvių kalboje.

10 lentelė

Konceptualiosios *hope* metaforos

Konceptualiosios metaforos	Metaforiniai junginiai
VILTIS – ŽMOGUS	<i>A loss</i> (praradimas) <i>of hope</i> , <i>a death</i> (mirtis) <i>of hope</i> , <i>a future</i> (ateitis) <i>of hope</i> , <i>a leer</i> (geidulingas žvilgsnis) <i>of hope</i> . <i>A great</i> (kilni, puiki) <i>hope</i> , <i>a little</i> (maža) <i>hope</i> , <i>the fervent</i> (karšta, aistringa) <i>hope</i> , <i>a small</i> (maža) <i>hope</i> , <i>a wild</i> (laukinė) <i>hope</i> , <i>a mad</i> (beprotiška) <i>hope</i> , <i>the reasonable</i> (protinga,

	<p>pagrįsta) <i>hope</i>, the sincere (nuoširdi) <i>hope</i>, a strong (stipri) <i>hope</i>, a clumsy (netaktiška) <i>hope</i>, the determined (ryžtinga) <i>hope</i>, the disaffected (nepatenkinta) <i>hope</i>, the impatient (nekantri) <i>hope</i>, the lively (gyva) <i>hope</i>, a modest (kukli) <i>hope</i>, a special (ypatinga) <i>hope</i>, a weak (silpna) <i>hope</i>.</p> <p><i>A hope grows</i> (auga), <i>the hope seems</i> (atrodo) (plg. she seems tired), <i>a hope awaits</i> (laukia), <i>the hope comes</i> (ateina), <i>the hope dies</i> (miršta), <i>the hope exists</i> (egzistuoja, gyvena), <i>a hope lies</i> (guli), <i>the hope redeems</i> (gražina).</p> <p>To encourage ((pa)skatinti) <i>the hope</i>, to force (skatinti, (pri)versti) <i>a hope</i>, to give up (netekti) <i>the hope</i>, to go (eiti) <i>without a hope</i>, to portray ((pa)vaizduoti, (nu)piešti) <i>a hope</i>, to rely on (pasitikėti) <i>the hope</i>.</p>
VILTIS – ŽMOGAUS KŪNO DALIS	<i>An expression</i> ((iš)raiška) <i>of hope</i> (plg. face), a face (veidas) <i>of hope</i> .
VILTIS – KAŽKO DALIS	<i>An element</i> (dalis, dalelytė) <i>of hope</i> , a shred (dalelė) <i>of hope</i> .
VILTIS – VAISTAI	<i>A mixture</i> (mišinys) <i>of hope</i> (and melancholy...; and dread...; and trepidation...), an injection (išvirkštimas, injekcija) <i>of hope</i> .
VILTIS – JAUSMAS	<i>A sense</i> (jutimas, jausmas) <i>of hope</i> , a feeling (jausmas, emocija) <i>of hope</i> , an emotion (jausmas, emocija) <i>of hope</i> . <p><i>A sneaking</i> (nepaaiškinama) <i>hope</i>.</p> <p>To conceive (pajusti) <i>the hope</i>, to inspire (įkvėpti) <i>the hope</i>, to renew (atgaivinti) <i>a hope</i>, to revive (atgaivinti) <i>the hope</i>, to stimulate ((su)žadinti) <i>a hope</i>.</p>
VILTIS – GAMTOS JĖGOS	<i>A fearfull</i> (baisus) <i>hope</i> (plg. a fearfull storm).
VILTIS – AUGALAS	<i>A seed</i> (sėkla, grūdas) <i>of hope</i> , a kernel (seklelė) <i>of hope</i> .
VILTIS – VABALAS	To crush ((su)traiškyti) <i>a hope</i> .
VILTIS – DANGUS	<i>A dark</i> (tamsi) <i>hope</i> .
VILTIS – SAULĖ, ŠVIESA, SPALVA	<i>A glimmer</i> (silpna prošvaistė, blyksnis) <i>of hope</i> , a ray (spindulys) <i>of hope</i> , a flicker (švystelėjimas) <i>of hope</i> , a gleam (prošvaistė, spindulys) <i>of hope</i> , a spark (kibirkštėlė) <i>of hope</i> , a flash (blyksnis, prošvaistė) <i>of hope</i> , a colour (spalva) <i>of hope</i> , a light (šviesa) <i>of hope</i> , a glint (šviesos spindulys) <i>of hope</i> . <p>The faint (silpna, blanki) <i>hope</i>, a glowing (ryški) <i>hope</i>, the grim</p>

	(niūri) <i>hope</i> , a quiet (rami, neryški) <i>hope</i> .
VILTIS – ŽVAIGŽDĖ	A star (žvaigždė) <i>of hope</i> .
VILTIS – ORAS	The vague (miglotą) <i>hope</i> .
VILTIS – LIEPSNA, UGNIS	A flame (liepsna) <i>of hope</i> , a flare (švystelėjimas, liepsna) <i>of hope</i> . To keep the hope alive (palaikyti, kurstyti), to fan (įpūsti) <i>the hope</i> , to put out (užgesinti) <i>a hope</i> .
VILTIS – VANDUO	A source (šaltinis) <i>of hope</i> , a surge (banga) <i>of hope</i> .
VILTIS – VAIZDAS	An image (atvaizdas) <i>of hope</i> , a form (pavidalas) <i>of hope</i> , To see (matyti) <i>a hope</i> .
VILTIS – DAIKTAS	A flag (vėliava) <i>of hope</i> , a legacy (palikimas) <i>of hope</i> (plg. money or property that is left to somebody in a will), an indicator (rodiklis) <i>of hope</i> , an investment (įdėjimas, investavimas) <i>of hope</i> (VILTIS – PINIGAI). A forlorn (menka) <i>hope</i> , the new (nauja) <i>hope</i> , a slight (menka) <i>hope</i> , a frail (trapi) <i>hope</i> , the slim (menka) <i>hope</i> , the slender (menka) <i>hope</i> , the white (balta) <i>hope</i> , a big (didelė) <i>hope</i> , the empty (tuščia) <i>hope</i> (VILTIS – INDAS), the firm (tvirta) <i>hope</i> , a fond (tuščia) <i>hope</i> (VILTIS – INDAS), a fragile (trapi) <i>hope</i> , a mild (nedidelė) <i>hope</i> , a tiny (mažytė) <i>hope</i> . To have (turėti) <i>a hope</i> , to get (gauti) <i>a hope</i> , to give (duoti) <i>a hope</i> , to cling to (įsitvėrus laikytis) <i>a hope</i> (VILTIS – TURĖKLAI), to bring (atnešti) <i>a hope</i> (VILTIS – NEŠULYS), to share (dalyti(s)) <i>a hope</i> , to admit (priimti) <i>the hope</i> , to carry (nešti) <i>the hope</i> (VILTIS – NEŠULYS), to find ((su)rasti) <i>a hope</i> , to invest (įdėti, investuoti) <i>the hope</i> (VILTIS – PINIGAI), to pin ((pri)segti) <i>a hope</i> (VILTIS – SKALBINIAI), to show ((pa)rodyti) <i>a hope</i> (plg. to show a ticket), to take (imti) <i>a hope</i> .
VILTIS – KŪRINYS, KŪRINIO DALIS	A message (pranešimas, žinia) <i>of hope</i> , a note (pastaba, užrašas) <i>of hope</i> , a myth (mitas) <i>of hope</i> .
VILTIS – VIETA, PASTATAS	A land (žemė, šalis) <i>of hope</i> , a beacon (švyturys) <i>of hope</i> , a place (vieta) <i>of hope</i> . A distant (tolima) <i>hope</i> . To destroy ((su)naikinti, (su)griauti) <i>a hope</i> .

VILTIS – LAIKAS, METAS	<i>A time</i> (laikas) <i>of hope</i> , <i>a moment</i> (akimirka) <i>of hope</i> , <i>a dawn</i> (aušra) <i>of hope</i> , <i>a period</i> (laikotarpis) <i>of hope</i> , <i>a season</i> (laikotarpis) <i>of hope</i> , <i>an even</i> (vakaras) <i>of hope</i> .
VILTIS – NORAS, TROŠKIMAS, SVAJONĖ	<i>A dream</i> (sapnas, svajonė) <i>of hope</i> . <i>The hope collapses</i> ((su)žlugti). <i>To entertain</i> (puoselėti) <i>a hope</i> , <i>to cherish</i> (puoselėti) <i>the hope</i> , <i>to nurse</i> (puoselėti) <i>the hope</i> , <i>to nurture</i> (puoselėti) <i>the hope</i> , <i>to realize</i> (įgyvendinti) <i>the hope</i> .
VILTIS – TIKĖJIMAS, LŪKESTIS	<i>To live in</i> (gyventi su) <i>the hope</i> .
VILTIS – PASLAPTIS	<i>To retain</i> (išlaikyti, išsaugoti) <i>the hope</i> .
VILTIS – NEKANTRUMAS, SMALSUMAS, SUSIDOMĖJIMAS	<i>The hope wanes</i> (mažėja). <i>To sustain</i> (sustiprinti) <i>a hope</i> .
VILTIS – DARBAS	<i>A vain</i> (bergždžia) <i>hope</i> , <i>a desperate</i> (beviltiška) <i>hope</i> , <i>a futile</i> (bergždžia) <i>hope</i> , <i>a short-lived</i> (trumpalaikė) <i>hope</i> . <i>To offer</i> (siūlyti) <i>a hope</i> , <i>to lose</i> (prarasti) <i>a hope</i> .
VILTIS – LAIMĖJIMAS	<i>A triumph</i> (pergalė, džiūgesys) <i>of hope</i> . <i>To rejoice in</i> (džiaugtis) <i>the hope</i> .
VILTIS – NAUDA	<i>To hold out</i> (teikti) <i>the hope</i> , <i>to provide</i> (suteikti) <i>a hope</i> .
VILTIS – ĮVYKIS	<i>A sudden</i> (netikėta) <i>hope</i> . <i>To describe</i> (aprašyti) <i>the hope</i> .
VILTIS – ŽENKLAS	<i>A sign</i> (ženklas) <i>of hope</i> , <i>a symbol</i> (simbolis) <i>of hope</i> . <i>To symbolize</i> (simbolizuoti) <i>a hope</i> .
VILTIS – ŽODŽIAI	<i>A word</i> (žodis) <i>of hope</i> . <i>The outrageous</i> (piktinanti) <i>hope</i> .
VILTIS – TEIGINYS, SAVOKA	<i>To base on</i> (pagrįsti) <i>the hope</i> , <i>to explain</i> ((pa, iš)aiškinti) <i>a hope</i> .
VILTIS – NUOMONĖ	<i>To express</i> ((iš)reikšti) <i>a hope</i> , <i>to stand</i> (laikyti(s)) <i>a hope</i> .
VILTIS – POELGIS	<i>The deliberate</i> (sąmoninga, apgalvota) <i>hope</i> , <i>the ignoble</i> (niekinga) <i>hope</i> , <i>the irrational</i> (nelogiška) <i>hope</i> , <i>a malign</i> (pragaištinga) <i>hope</i> , <i>a subconscious</i> (nesąmoninga) <i>hope</i> .
VILTIS – INFORMACIJA	<i>An absence</i> (nebuvimas, neturėjimas) <i>of hope</i> (plg. in the absence of any fresh information). <i>A false</i> (klaidinga, apgaulinga) <i>hope</i> .
VILTIS – PADĖTIS, SITUACIJA	<i>A favourable</i> (palanki) <i>hope</i> .
VILTIS – POKALBIS, GINČAS	<i>A lingering</i> (užsitęsusi) <i>hope</i> , <i>a long-standing</i> (užsitęsusi) <i>hope</i> ,

	<i>a private</i> (slapta) <i>hope</i> .
VILTIS – NUOTAIKA	<i>The optimistic</i> (optimistinė) <i>hope</i> . <i>To blight</i> (gadinti, žlugdyti) <i>the hope</i> .
VILTIS – MINTIS, PLANAS, IDĖJA	<i>To abandon</i> (atsisakyti) <i>a hope</i> , <i>to endorse</i> (patvirtinti, pritarti) <i>a hope</i> , <i>to embody</i> (įkūnyti, įgyvendinti) <i>a hope</i> , <i>to relinquish</i> (atsisakyti, išsižadėti) <i>the hope</i> .
VILTIS – JUOKAS	<i>To raise</i> ((su)kelti) <i>the hope</i> .
VILTIS – PAGUNDA	<i>To resist</i> (priešintis, atsispirti) <i>a hope</i> .
VILTIS – TIESA	<i>To suppress</i> (nuslėpti) <i>the hope</i> .
VILTIS – PASAKA	<i>An end</i> (galas, pabaiga) <i>of hope</i> (plg. the end of the story).
VILTIS – MIEGAS	<i>A lack</i> (trūkumas) <i>of hope</i> .

Apibendrinimas. Iš 10-osios lentelės matome, kad *hope* dažniausiai personifikuojama (VILTIS – ŽMOGUS) arba lyginama su konkrečiais daiktais (VILTIS – DAIKTAS). Taip pat gana dažni posakiai, išreiškiantys šviesą, spalvą (VILTIS – SAULĖ, ŠVIESA, SPALVA). Įdomu pastebėti, kad lyginamuose tekstynuose pagrindinės tipiškiausios konceptualiosios metaforos atspindimos labai vienodai. Taigi galima teigti, kad tiek lietuvių, tiek anglų kalbose šis žodis metaforizuojamas labai panašiai, t.y. mūsų suvokiama *viltis* mažai kuo skiriasi nuo anglakalbių *hope* sampratos.

Pirmiausiai atkreipkime dėmesį į konceptualiąsias VILTIES – ŽMOGAUS metaforas. Jų pasiskirstymas abiejuose tekstynuose labai panašus. *British National Corpus*, kaip ir *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas*, šalia *hope* einantys būdvardžiai pabrėžia ypatybes, kurios paprastai nurodo teigiamą ar neigiamą žmogaus vertinimą: *a great* (kilni, puiki), *a little* (maža), *the fervent* (karšta, aistringa), *a small* (maža), *a wild* (laukinė), *a mad* (beprotiška), *the reasonable* (protinga, pagrįsta), *the sincere* (nuoširdi), *a strong* (stipri), *a clumsy* (netaktiška), *the determined* (ryžtinga), *the disaffected* (nepatenkinta), *the impatient* (nekantri), *the lively* (gyva), *a modest* (kukli), *a special* (ypatinga), *a weak* (silpna). Visgi pavyzdžių įvairovė rodo, kad anglų kalboje *hope* kaip žmogus vartojama daugiau su neigiamą vertinimą atspindinčiais būdvardžiais. Savo veiksmis *hope* taip pat primena žmogų – gali gyventi ar mirti, pvz., *the hope exists* (egzistuoja, gyvena), *the hope dies* (miršta); judėti, pvz., *the hope comes* (ateina) ar tiesiog turėti kitų gyvybės požymių.

Ir lietuvių, ir anglų kalbose *viltis* yra sudaiktinama, sumedžiaginama. Tai VILTIES – DAIKTO konceptualiosios metaforos, kurios gretinamose kalbose pagal gausumą yra antroje vietoje. Kaip ir bet koks daiktas, *hope* turi savo dydį (*a big* (didelė) *hope*), spalvą (*the white* (balta) *hope*). *Hope*, kaip ir *viltį*, galima kažkam *duoti* (*to give a hope*), *nešti* (*to bring a hope*), ja galima *dalintis* (*to share a hope*). Išskirti konkretnesni VILTIES – DAIKTO metaforų pavyzdžiai tiriamose kalbose taip pat sutampa: *įsitverti į viltį* ir *to cling to* (įsitvėrus laikytis) *a hope* (VILTIS – TURĖKLAI); *tuščia viltis* ir

the empty / fond (tuščia) *hope* (VILTIS – INDAS); *nešti / nusinešti viltį* ir *to bring / carry* (atnešti / nešti) *a hope* (VILTIS – NEŠULYS).

Trečioji pagal gausumą yra VILTIES – SAULĖS, ŠVIESOS, SPALVOS konceptualiųjų metaforų grupė. Peržvelgus visus pavyzdžius gretinamose kalbose, kuriuose *viltis / hope* konceptualizuojama kaip saulė ar šviesa, akivaizdu, kad anglų kalbos pasaulėvaizdyje *hope* dažniau reiškiamą su neigiamą atspalvį turinčiais būdvardžiais: *a dark* (tamsi) *hope*, *the faint* (silpna, blanki) *hope*, *the grim* (niūri) *hope*, *a quiet* (rami, neryški) *hope*.

Įdomu paminėti konceptualiųjų metaforų grupes, kurios nebuvo išskirtos lietuvių kalboje. Didžiausią jų sudaro pavyzdžiai, kuriuose *hope* suvokiama kaip poelgis (VILTIS – POELGIS): *the deliberate* (sąmoninga, apgalvota) *hope*, *the ignoble* (niekinga) *hope*, *the irrational* (nelogiška) *hope*, *a malign* (pragaištinga) *hope*, *a subconscious* (nesąmoninga) *hope*. Vėlgi matyti, kad dauguma junginių sudaryti su būdvardiniais kolokatais, kurie nusako neigiamą *hope* vertinimą. Neigiamą *hope* atspalvį turi ir VILTIES – INFORMACIJOS metafora *a false* (klaidinga, apgaulinga) *hope*.

Gana dažnai *hope* sudaro junginius su veiksmažodžiais: *to abandon* (atsisakyti), *to endorse* (patvirtinti, pritarti), *to embody* (įkūnyti, įgyvendinti), *to relinquish* (atsisakyti, išsižadėti). Tai konceptualiosios VILTIES – MINTIES, PLANO, IDĖJOS metaforos. Rastos kelios VILTIES – NUOTAIKOS metaforos: *the optimistic* (optimistinė) *hope*, *to blight* (gadinti, žlugdyti) *the hope*. Konceptualiąsias VILTIES – POKALBIO, GINČO metaforas nurodo junginiai su būdvardiniais kolokatais: *a lingering* (užsitęsusi), *a long-standing* (užsitęsusi), *a private* (slapta).

Hope taip pat gali būti konceptualizuojama kaip juokas (*to raise* ((su)kelti) *the hope*), pagunda (*to resist* (priešintis, atsisipirti) *a hope*), tiesa (*to suppress* (nuslėpti) *the hope*), padėtis, situacija (*a favourable* (palanki) *hope*), pasaka (*an end* (galas, pabaiga) *of hope*) ar miegas (*a lack* (trūkumas) *of hope*). Visgi tai daugiau ar mažiau pavieniai variantai.

IŠVADOS

1. Surinkus visus abstrakto *viltis / hope* pavartojimo atvejus iš *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* (935 pavyzdžiai) ir *British National Corpus* (1210 pavyzdžiai), jie suskirstyti į daiktavardinius, būdvardinius ir veiksmažodinius kolokatus.

2. Lietuvių kalboje daiktavardiniai junglumo partneriai sudaro mažiausią grupę (12,62% visų kolokatų), nors nuo būdvardinių kolokatų savo gausa ir įvairove mažai skiriasi. Daiktavardžiai skiriami į esančius dešinėje junginio pozicijoje (71 pavyzdys) ir esančius kairėje junginio pozicijoje (47 pavyzdžiai). Dažniausiai pasikartojantys junginiai yra *vilties erdvė* (5x), *vilties spindulys* (4x) ir *žmogaus viltis* (4x). Anglų kalboje rasti 504 daiktavardiniai *hope* kolokatai, kurie, priešingai nei lietuvių kalboje, sudaro gausiausią *hope* junglumo partnerių grupę (41,65% visų kolokatų). Dažniausiai vartojami: *a glimmer* (silpna prošvaistė, blyksnis) *of hope* (50x), *a hope of success* (31x), *a ray* (spindulys) *of hope* (27x).

3. Tiriamoje *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno* dalyje rasti 142 būdvardiniai *vilties* kolokatai (15,08% visų kolokatų), iš kurių dažniausiai vartojami *paskutinė viltis* (22x), *vienintelė viltis* (11x), *didelė viltis* (10x). Anglų kalboje jų rasta 364 (30,08% visų kolokatų). Čia dažniausiai pasikartojantys yra *the only* (vienintelė) *hope* (65x), *the best* (geriausia) *hope* (59x), *a vain* (bergždžia) *hope* (30x). Kadangi skirtingą reikšmę turinčių junginių lietuvių kalboje suskaičiuota 68, o anglų kalboje – 77, galima teigti, kad tiriamasis žodis gretinamose kalbose yra labai abstraktus.

4. Didžiausią abstrakto *viltis* kolokatų grupę lietuvių kalboje sudaro veiksmažodžiai (72,3% visų kolokatų), kurie darbe skiriami į atliekančius subjektinę funkciją (162 pavyzdžiai), atliekančius objektinę funkciją (422 pavyzdžiai) ir einančius bendratimi (92 pavyzdžiai). Iš veiksmažodinių *vilties* kolokatų, atliekančių subjektinę funkciją, dažniausi yra *viltis yra* (24x), *viltis (ne)išsipildo* (11x), *viltis lieka* (7x). Iš veiksmažodinių *vilties* kolokatų, atliekančių objektinę funkciją, dažniausiai pasitaikantys yra *(ne)(be)turėti viltį(-ies)* (59x), *prarasti viltį* (52x), *teikti viltį* (30x). Iš junginių su bendratimi dažniausiai sutinkami yra *viltis sulaukti* (6x), *viltis gyventi* (4x), *viltis išvysti* (4x), *viltis sugrįžti* (4x), *viltis surasti* (4x). Anglų kalboje, priešingai nei lietuvių, veiksmažodinių junglumo partnerių grupė yra pati mažiausia (28,26% visų junginių). Dažniausiai sutinkamos kolokacijos yra *to express* ((iš)reikšti) *a hope* (107x), *the hope is* (yra) (57x), *to have* (turėti) *a hope* (29x).

5. Išrinkti *vilties / hope* kolokatai, suklasifikuoti į semantines kategorijas. Iš šios analizės, atliktos abiem kalboms bendros semantinės žodžių junginių klasifikacijos pagrindu, išryškėjo tiriamojo daiktavardžio vartosenos panašumai ir skirtumai. Apibendrinant *vilties* kairės pozicijos daiktavardinių kolokatų semantines kategorijas lietuvių kalboje, galima teigti, kad dažniausiai

tiriamasis abstraktas jungiasi su daiktavardžiais, nusakančiais **gyvą objektą** (25,53%), antroje vietoje lieka daiktavardžiai, nusakančios kokį nors **veiksmą** (17,02%), trečiojoje – daiktavardžiai, nusakančios **būvį** (14,89%). Šiuo atveju anglų kalboje dažniausi junginiai su **gyvenimo džiaugsmą** (20,89%), **veiksmą** (19,4%) ir **tam tikrą laimėjimą, pasiekimą, naudą** (15,92%) nusakančiais daiktavardžiais.

6. Lietuvių kalboje, klasifikuojant abstrakto *viltis* daiktavardinius kolokatus į semantines kategorijas, išryškėjo, kad semantiniu požiūriu įvairesni daiktavardžiai, esantys dešinėje junginio pozicijoje. Dažniausiai *viltis* jungiasi su daiktavardžiais, nusakančiais **erdvės objektus** (19,72%), su daiktavardžiais, kurie įvardija **įvairius mažus objektus** (16,9%) ir su žodžiais, kurie susiję su **viltimi, išsipildymu, stebuklu** (14,07%). Anglų kalboje junginių, kuriuose daiktavardiniai kolokatai nurodo kokį nors *hope* aspektą, taip pat rasta daugiau ir įvairesnių. Didžiausias grupės čia sudaro junginiai su **šviesą** (28,71%), **raišką ar jos priemones** (19,47%) bei **erdvės objektus** (9,57%) nusakančiais daiktavardžiais.

7. Didžiausia *vilties* būdvardinių kolokatų semantinė grupė gretinamose kalbose siejama žodžių, nusakančių **(ne)realumą, tikėjimą, slaptumą** (liet. k. – 35,46%, angl. k. – 30,76%). Daugiau nei du kartus mažesnė, tačiau antroji pagal didumą lietuvių kalboje yra semantinė kategorija, kurios elementus sieja bendras **didumą** ar **mažumą** (14,89%) nusakantis reikšmės komponentas, anglų kalboje – **bendrą gėrio, blogio vertinimą** (18,13%) nusakanti semantinė kategorija. Trečiojoje vietoje lietuvių kalboje lieka semantinė grupė, kurios narius sieja **žmogaus būdą ir vertinimą** (10,64%), anglų kalboje – **stiprumą** (15,38%) nusakančios žodžiai.

8. Gretinamose kalbose pagal bendrą semantinę komponentą išskirta po 11 abstrakto *viltis* veiksmažodinių junglumo partnerių semantinių kategorijų, 10 iš jų sutampa, nors lietuvių kalboje veiksmažodiniai *vilties* junglumo partneriai gausni ir įvairesni. Taigi galima teigti, kad, nepaisant kolokatų gausos ir įvairovės, tiriamasi abstraktas tiek lietuvių, tiek anglų kalbose sutinkamas panašioje kalbinėje aplinkoje. Visos veiksmažodinių kolokatų semantinės grupės lietuvių kalboje apima kur kas didesnę pavyzdžių skaičių nei jau aptartos daiktavardinių ir būdvardinių kolokatų semantinės kategorijos. Didžiausią semantinę grupę sudaro **fiziologinius procesus** nusakančios veiksmažodžiai. Šiai grupei priskirti 103 pavyzdžiai. Tai sudaro 15,26% visų veiksmažodžių. Anglų kalboje ši semantinė kategorija pagal pavyzdžių gausumą yra antroje vietoje – 63 kolokacijos (18,42%) Kadangi šios kategorijos narius jungia įvairius žmogaus gyvenimo etapus įvardijantys bei nusakančios žodžiai, jau iš anksto galima teigti, kad turėsime nemažai konceptualiųjų VILTIS – ŽMOGUS metaforų. Anglų kalboje gausiausia yra **kūrybos procesą, idėjas, mintis bei jų įgyvendinimą** (36,84%) nusakančių žodžių semantinė grupė, kuri lietuvių kalboje nėra skiriama. **Saugojimo, vilties sužadavimo** semantinė grupė lietuvių kalboje yra antra pagal pavyzdžių gausumą. Ją sudaro 15,11% visų veiksmažodžių. Anglų kalboje savo gausa ši grupė užima trečią

vieta (11,69%). Tuo tarpu lietuvių kalboje trečioje vietoje lieka semantinė kategorija, kurios narius sieja neigiamo vertinimo semos – tai **nepasitenkinimą**, **nusivylimą** nusakantys veiksmažodžiai, kurie sudaro 13,04% visų veiksmažodžių.

9. Apibendrinus gautus konceptualiųjų metaforų tyrimo duomenis, galima teigti, kad *vilties* konceptualizavimas lietuvių kalboje nors ir mažai skiriasi nuo šio žodžio metaforinio vartojimo ypatybių anglų kalboje, vis dėlto esama tam tikrų metaforizacijos skirtumų. Kai kurie tų pačių metaforų išraiškos skirtumai rodo, kad anglų kalboje *hope* šiek tiek dažniau vartojama su neigiamą vertinimą, nepasitenkinimą ar nusivylimą nusakančiais žodžiais. Taigi, panašu, kad lietuvių kalbos pasaulėvaizdyje *viltis* yra šviesesnė, svajingesnė, viltingesnė. Galbūt daugiau akivaizdesnių metaforizacijos skirtumų išryškėtų, jei būtų pasirinkta tirti visus *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyne* randamus *vilties* vartojimo atvejus.

SUMMARY

Conceptualization of *Hope* in Lithuanian and English

The master paper deals with one lexeme in Lithuanian, *viltis*, and its equivalent in English *hope*. The author provides the analysis of the selected words from the corpus using a corpus-based approach which becomes more and more popular. The paper demonstrates that metaphors, if they are to reflect the most popular understanding of a concept, should be obtained from collocations. On that score their concordances were compiled from the *Corpus of Contemporary Lithuanian* (available on <http://donelaitis.vdu.lt>) and the *British National Corpus* (available on <http://corpus.byu.edu/bnc/>). They are both of the size of 100 million running words in their Internet versions and they offer a reliable source of data for this kind of analysis.

The main goal of this paper is to describe the concept represented in Lithuanian and English by the word *hope*. As conceptual metaphors are linked not only with man's sensual, but also with the whole nation's cultural experience, the conceptualization of *hope* in languages should differ. The theme is relevant because conceptualization of *hope* had not been explored in Lithuanian and compared with its equivalent in English.

The paper presents step-by-step procedure of how concordances are analysed and conceptual metaphors filtered and grouped. The research concentrates on the semantic analysis of the collocates. As the result conceptual metaphors derived from collocations are described and classified into the cognitive models. The structure of this work:

- In First part of master paper there are described the main terms and the importance of corpus-based approach.
- In the Second part there is presented the methodology of research of collocates.
- In the Third part the data are analysed and classified. In this part there are given the right list of substantival, adjectival and adverbial collocates.
- In the Fourth part there are given semantic categories of collocates of *hope*. In this part the main aim is to show the linguistic environment of an abstract *hope*.
- In the Fifth part having analysed a number of ways of representing the concept of *hope* in Lithuanian and English, we can point out the basic tendencies of realising the concept: HOPE AS A HUMAN, HOPE AS AN OBJECT, HOPE AS A SUN, LIGHT, COLOUR, HOPE AS A SKY or HEAVENLY BODY, HOPE AS A NATURAL FORCE, PLANT or ANIMAL.

LITERATŪRA

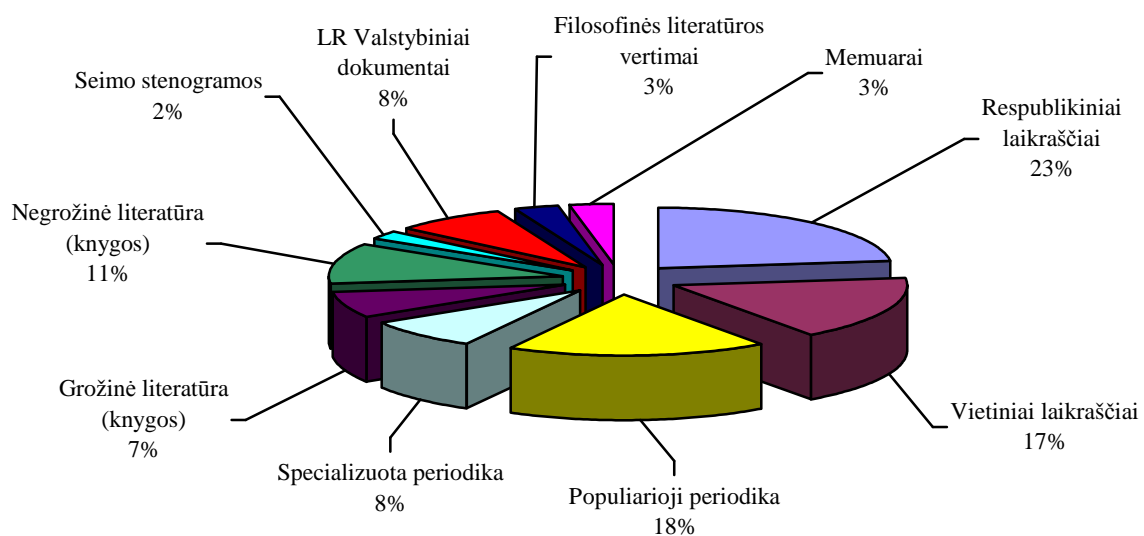
1. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius, 1993.
2. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius, 1999, t. XIX.
3. GUDAVIČIUS, A. *Etnolingvistika*. Šiauliai, 2000.
4. GUDAVIČIUS, A. *Leksinė semantika*. Šiauliai, 1994.
5. GUDAVIČIUS, A. Metafora kalboje ir / ar tekste (konceptualioji vs. tradicinė metafora). *Tekstas: lingvistika ir poetika*, 2001.
6. JAKAITIENĖ, E. *Leksinė semantika*. Vilnius, 1988.
7. KOVALEVSKAITĖ, J. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstynas – 10 metų kaupimo ir naudojimo patirtis*. Prieiga per internetą: <http://donelaitis.vdu.lt>
8. MACIJAUSKAITĖ, I. Dvi antonimų poros: mirtis – gimimas, mirtis – gyvenimas. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24.
9. MACIJAUSKAITĖ, I. Mirties kalbinė raiška. *Darbai ir dienos*, 1999, t. 10.
10. MARCINKEVIČIENĖ, R. Apie įbūtinančią kalbos galią, pyktį ir dar šį tą. *Naujasis Židinys*, 1993, Nr. 6.
11. MARCINKEVIČIENĖ, R. Atminties labirintuose. *Darbai ir dienos*, 1999, t. 10.
12. MARCINKEVIČIENĖ, R. Daiktavardžių konotacijos tyrimas tekstynų lingvistikos metodu. *Lituanistica*, 2001, Nr. 3 (47).
13. MARCINKEVIČIENĖ, R. Klausimas dėl klausimo, arba ką gali kompiuterinis tekstynas. *Darbai ir dienos*, 1997, Nr.5 (14).
14. MARCINKEVIČIENĖ, R. Kolokacija: tyrimo objektas, aspektai, metodai. *Lituanistica*, 1995, Nr. 2(22).
15. MARCINKEVIČIENĖ, R. Metafora nemetafora. *Naujasis židinys*, 1994, Nr. 4.
16. MARCINKEVIČIENĖ, R. Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24.
17. MARCINKEVIČIENĖ, R. Tekstynų lingvistika (teorija ir praktika). *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24.
18. MIKELIONIENĖ, J. Šiuolaikiniai metodai kalbos naujovėms tirti. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24.
19. PAPAURĖLYTĖ, S. Sielvarto metaforos lietuvių ir rusų kalbose. *Filologija*, 2003, Nr. 8.
20. PIKČILINGIS, J. *Lietuvių kalbos stilistika II*. Vilnius, 1975.
21. RIMKUTĖ, E. *Lietuvių kalbos tekstyno morfologinės analizės automatizavimas*. Prieiga per internetą: <http://donelaitis.vdu.lt>
22. TEKORIENĖ, D. *Anglų kalbos gramatika vidurinėms mokykloms*. Vilnius, 2005.

23. TEKORIENĖ, D. *Bevardės giminės būdvardžiai*. Vilnius, 1990.
24. UTKA, A. Kalbinė įranga ir jos galimybės. *Darbai ir dienos*, 2000, t. 24.
25. VALECKIENĖ, A. *Funkcinė lietuvių kalbos gramatika*. Vilnius, 1998.
26. ŽUPERKA, K. *Lietuvių kalbos stilistika*. Vilnius, 1983.

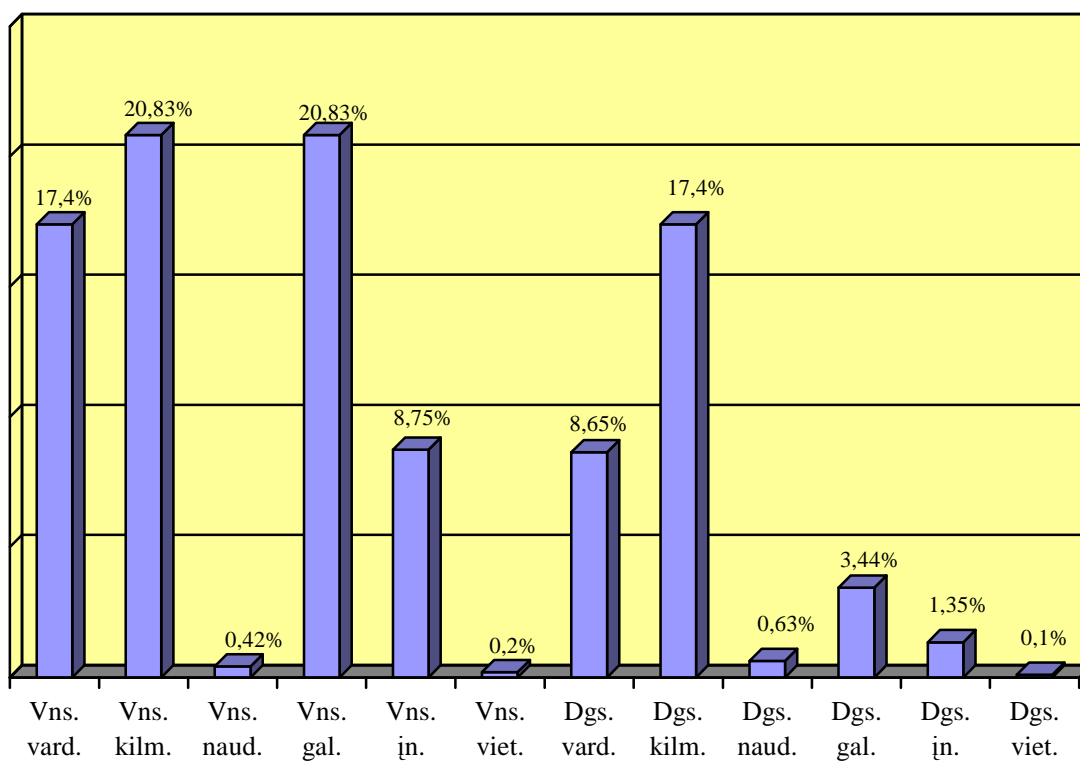
PRIEDAI

1 priedas. <i>Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno sandara</i>	65
2 priedas. <i>Vilties linksnių formų pasiskirstymas konkordanse</i>	65
3 priedas. <i>Vilties kolokatų pasiskirstymas lietuvių ir anglų kalbose</i>	66

1 priedas. *Dabartinės lietuvių kalbos tekstyno sandara*

2 priedas. *Vilties* linksnų formų pasiskirstymas konkordanse

3 priedas. *Vilties* kolokatų pasiskirstymas lietuvių ir anglų kalbose

